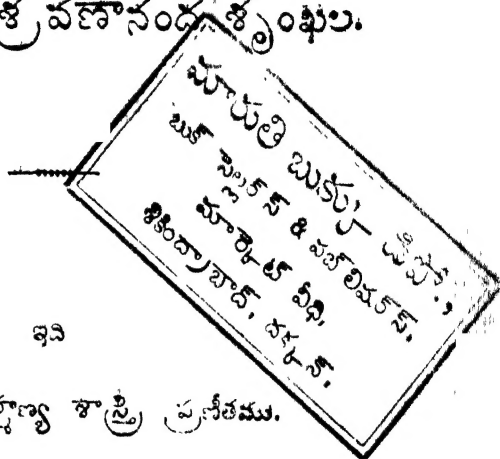

పాణిగృహీతా శ్రవణానంద శ్రవంభుః.

ఇది

శ్రీవాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి ప్రణీతము.

మొదటి కూర్పు.

అర్చ్యప్రకాశనము,

రాజమహేంద్రవరము.

శ్రీ భారతీ తిలక ముద్రాక్షర శాల యందు నల్లరుల్లి సత్తిరెడ్డి గారిచే

ముద్రింపబడి గ్రంథకర్త గారిచే బ్రకటింపబడియె.

౧౯౧౩.

శ్రీమద్రామాయణం

అద్వితీయ వైదిక విద్యా విశాలములు

రాంధ్ర భాషాభిమానులు

స స్మ స్మి త్రి స త్త ము లు ను

శ్రీమద్వేద మార్గ ప్రతిపాదనాచార్యోదయ వేదాంత ప్రవర్తకులు

నగు

శ్రీమద్రామాయణం

అంగర వేంకటాచార్యులు

అయ్యవార్ల గారికి

శౌరవ పూర్వకముగ

సీ గ్రంథము

గంకిరిము సేయు చున్నాడను.

ఇట్లు,

గ్రంథకర్త.

వాడమ హిందవరము. చూ మి క.

జ్ఞానాభివృద్ధికి విమర్శనము లత్యవసరములు. విమర్శ గ్రంథము లనేకము లున్నయపుడే భాషాభివృద్ధి యైనదని చెప్ప నొప్పును. ప్రపంచము వచ్చినపుడు మాత్రమే దోషాదోషములను దెలుపు దేశికుని గంట విమర్శ గ్రంథములు విద్యార్థుల కధిక జ్ఞాన ప్రదములగును.

నేను పీఠికా పురమున రామకృష్ణుల తోడ విద్య నభ్యసించునపుడు నకాపాతితో నీ పాణిగృహీతా శ్రవణానందముల ప్రసక్తి తాఁడుదవఱకుఁ జదివి యన్నివిధముల భ్రష్టములై యుండుటచే నానిపై నే నీ విమర్శ గ్రంథమును ౬-౯-౧౯౧౧ తేదీ రాత్రి ౮ గంటలకు వ్రాయనారంభించితి. కాని గ్రంథనామ విమర్శనఱకు మాత్రము వ్రాసి యప్పటికి నాపు చేసితిని. వ్రాసినంత వఱకు నొక బండరు వాస్తవ్యునకు వినిపించఁ గలిగితి. ఇది యంతయు బితా పురమున జరిగినది. పిదప నేను స్వగ్రామమునకు వచ్చి బహుశవ్యాపార ప్రవృత్తుడను గావలసి వచ్చుటచే ౨౬-౮-౧౯౧౨ వ తేదీ రాత్రి ౯ గంటల వఱకు మఱలఁ బ్రారంభించ వీలుకాదయ్యె. తరువాత స్వల్పాటంకములు గలుగు చున్నను సమయ మైనప్పు డెల్ల శ్రద్ధ పెహించి ౨౮-౬-౧౯౧౨ వ తేదీ రాత్రి ౧౧ గంటలకు ముగింపఁ గలిగితిని.

కాని యిది నేటివఱకును బ్రకటింప వీలు పడదయ్యె. కొంత యుమిత్రులు బలవంత పెట్టుటచే నేటికి దైవానుగ్రహముననే గ్రంథమును బ్రకటింపఁ గలిగితిని.

తిరువతి వేంకట కవుల జాబు.

ఈ గ్రంథము ప్రకటన పత్రికలను మేము కవితా పత్రికలోఁ బ్రచురము నేయించితిమి. ఆ పత్రికల నరసి వేంకట కాశ్రమిగారు మా కిట్లు జాబు వ్రాసినారు.

“తేదీ. 28-౬-1938.”

అదయ్యె

పీఠాపురమునుండి వచ్చు కవితా పత్రికలో నిమిత్తి రంధ్రము నొద్దనున్న ముద్రాభిమి, తమలో యితరులలోఁ బ్రకటింపవలెనై శృంగేరి గ్రంథమునకు నీ గ్రంథము చేరు

(౨)

అను మొదటి చందాదారులుగాఁ జేర్చికొని తయారైన వెంటనే వి. పీ. చేయుదు రని శిష్యులన్నారము.

ఇట్లు
తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు.

తృ తీ క రణము.

ఇయ్యది జూలై నెలాఖరులోఁగాఁ బ్రకటింపఁబడును. ఇందు హాసలవదుర్విదగు లు మా శ్రవణానంద, పాణిగృహీతల యందుఁ జూపెడి వెట్టి మొట్టి కుశంకలు స హేతుకముగాఁ దృణీకరింపఁ బడుచుండును. వెల ముందుగాని చెప్పఁజాలము. జూ లైలోఁగా నార్ద్రార్ద్ర పంపువారికి సగము వెల మాత్రమె.

ఇట్లు
కింక పిండ ఘటాపంచాసములు
తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు
బంధులు, లేక కాకినాడ.

మొదట వ్రాసిన నోటిసును దము ప్రస్తుతంబే 500ల ప్రతులు సామాన్యమైన కాగి రములమీదనే ముద్రించి దానికయిన వెలకు వి. పీ. చేసు గొరిలిమి. న్యాయమైన వెలకే ముద్రింతురని నమ్మదము. ఇక్కడ తీరికలేక వ్రాసికొన్నందుల కన్యధా తలఁ పక తప్పక యీ పని సానుకూలము చేయ వేడెదము.

ఇట్లు
ఇల్లపిళ్ల వెంకట కాస్త్రి, శతావధాని.

మా గ్రంథమును వారు చూచి యుండ లేదు. అయినను మా ప్రకటన పత్రికం గాంచి నంత మాత్రమున నెంత గోపావిష్టులైరో మీకు పరిశీలించుచు గాత.

దీనికి మా గ్రంథమాలా వ్యవస్థాపకుఁ డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చి నాడు.

“5-3-1913.
రాయవరము.

అయ్యో!

మీరు వ్రాసిన జూలు 4-8-1913 లేదీ నందినది. మా గ్రంథమాలలోఁ బ్రకటింపఁ బడనున్న శృంగభూషా గ్రంథమున కింతకుఁ బూర్వమే పెక్కు దరిఖాస్తులు వచ్చి యుండుటచే నాయా దరిఖాస్తుదారులను గ్రమముగా రిజిస్టరు చేసికొని యున్నార థ్నమునావున మీరు వ్రాసిన ప్రకారము విశ్వములను మొదటి చందాదారులుగాఁ జేర్చు కొన్నవీలయినది. కానిది ప్రాచీనములకు విచారించుచున్నాఁడను.

“నీ దరఖాస్తులో ‘అయ్యో! తమరో లిలరులో’ బ్రకటింపనున్న ‘శృంఖలా గ్రంథమునకు’ అని వ్రాయించినారు. శృంఖలను రచించుచు వారెక్కోనోనికుఁ దెలియక పోవచ్చును గాని ప్రతిజ్ఞించు వారు మేమో యిలరులో తెలియనవచ్చదు దరఖాస్తు మా పేర పెట్టుపంపిరి? పలయువారు “మా నేజర్లు, కళాభివర్ధన, రాయవరము, కోట రామచంద్రపురం పోష్టు, గోదావరి జిల్లా, (అని వ్రాయవలెను)” అని విగ్నప్రముగ మా నోటిను నందుండ మీ కి “ వెట్టి మొట్టి కు శంక” గొట్టు పొడమెను? మఱియు “ నీ క్రింది పేరులను మొదటి చందాదారులు గాఁ జేర్చికొని ” అని వ్రాయించినారు. క్రింది పేరులను జందాదారులుగాఁ జేర్చికొనవలయునా? క్రింది పేరుగలవారిని జందాదారులుగాఁ జేర్చికొనవలయునా? ఆ సంకలెంబు నే నెరియఁ జేయుదురుగాక! మార్పణికరణము నోటినులముద్రణము విను యిమై మా యూరి భారతీలత ముద్రాక్షరకాల వారి నడగఁగా “500 (అయిదు వందలు) నోటినులకును రు 1-0-0 (ఒక రూపాయి) చార్జీ యగు ననియుఁ, బోష్టేతీవారే భరింపవలయు ననియు, నాసామ్యును ముందుగా మాకొసఁగిన నోటినుల ముద్రించి సంపుడు” మనియును జెప్పినారు. కావుననీ సంగతులు తెలిసినవానిని.

M. SATTIREDDY,
Manager, “Kalabhivardhani”

ఇందుఁ దిగువతి పేకట కవుల జాబు నంకలి కొన్ని దోషములు మాత్ర ముదాహృతము లైనవి. మిగిలిన వానినిఁ జదువఁటల వినోబాధ మిటఁ బ్రకర్షించు చున్నాఁడను. అందు “తమరో లిలరులో” బ్రకటిం ప నున్న” అని యున్నది. “ఇలరులో” అనుచో నరసున్న వేసివారు; అ ది యెట్లు నచ్చినదో? “ఇలరులో” యనుచో నుండుటకును “తమరో” యనుచో లేక పోవుటకును పేతువేమో? వారి తృణికరణము ప్రకట నమున “ఇయ్యది జూలై నెలాఖరు లోగాఁ బ్రకటింపఁ బడయు. ఇందు జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధులు మా శ్రేవణానంద, పాణిగృహీతల యందుఁ జూపెడి వెట్టి మొట్టి కుశంకలు సహేతుకముగాఁ దృణికరింపఁ బడుచుండును” అ ని యున్నది. ప్రకటింపఁబడు నన గ్రంథనూపమున నని యర్థము. తృణీకరింపఁబడుచుండు ననఁ బ్రతికా రూపమున నని యర్థము. ఈ రెండింటి నెట్లు నందగ్గింతురో? ఇవి ముఖ్య గోషములు.

తరువాత వా రెట్లు మఱలఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చిరి.

“బందరు ప్రస్తుతం”
అయ్యో, తమ యత్తర మందినది, దానియందలి విశేషము నుండు ప్రకటింపఁజ్ఞో

పు శృంగేరికరణమునంపే విమర్శించిచూడఁగలము. నోటినులను గూర్చి రు 1-0-0 అను ననుటలు అంగీకారము. వారు అట్లు, వీ. పీ చేయువట్టువారితో వాక్త తాము తెలుప వేదెదవను. తిరుగనా తెవమేమో అనితాము అనుమానించి నట్లున్నారు. అట్లు జరుగు నగుటకునుట యుక్తముకాదు. అట్లేని రు 1-0-0 రూపాయికి రు 10-0-0 పంతున నిచ్చుకొనుటకందదుమూలకముగా తెల్పుకొనుచున్నాను. చిత్తగింపుడు. మేము మొదటి యిచ్చిందాదారులలో గాన న్నను తుది చందాదారులలో నీని రిజిస్టరు చేసికొని 'శృంఖల' పే. పీ చేసి గోరదము. తరువాత తమ చిత్తము. నోటినులు జరూరు. జవాబునుగ్రహింప వేదెదవను. † పోస్టు లేదీ 20-3-1913.

ముద్రాక్షరశాలాధికారితో జెప్పఁగా "రూపాయి ముందిచ్చినఁ గాని ప్రచుర ప్రతికల నచ్చు వేయింప" నని చెప్పెను. వారు రూపాయి పంప తుండుటచే మే మచ్చు వేయించి పంప లేక పోయితిమి. ఆ యుత్తరమునకు జవాబు వ్రాయవలసిన పని లేని మానివేసితిమి. వ్రాసినఁ బరస్పర ప్రత్యుత్తర పరంపర కంటెమే యుండదని తెలంచితమి.

దోషములు లేని వా రెవ్వగు నుండరు. నేను తిరుపతి వేంకట కవుల కవిత్వములలో దప్పులు వట్టినను నా కవిత్వములలో గూడఁ దప్పులుండక పోవు.

విమర్శ యన గుణ దోష ప్రగర్భనమే యైనను నా గ్రంథముల యందు గుణములు స్వల్పముగను దోషము లనంతముగ నుండుటచే నీ గ్రంథమున నా గ్రంథముల యంతలి దోషములు మాత్రమే ప్రదర్శింపఁ బడినవి.

ఈ నా గ్రంథ మాంధ్ర విద్యార్థులకును గవీశ్వరులకును జాల నుపకారియై యుండునని నా తెలంపు. ఈ యూహ న్యాయమైనదై ఫలిం చినచో నప్పుడు నా శ్రమ తీరిన దగును. అప్పుడే నా యానంద నయ ద్ర ముచ్చలితి మగును.

౧-౫-౧౯౧౩.
పాలమూరు, గోదావరి జిల్లా. }

ప్రేక్షకు,
శ్రీవాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

విన్నపము.

మే మీ గ్రంథమాలను ౧౯౦౯ వ సంవత్సరమునఁ బ్రారంభించితిమి. ఇం దుఁ బ్రథమ పుష్పముగా వెలువడిన గ్రంథము వారకాంత యను నాటకము. కొన్ని యనివార్య కారణములచే నేఁటి వఱకు మఱల గ్రంథములను బ్రకటింపఁ జాలకపో యితిమి. పరమేశ్వరుని యనుగ్రహము వలనఁ జిక్కులు లోలఁగి పోవుటచే నీ సంవత్సరమున రామదేవ విజయము, సాహసీకగాజ పుష్పము నను గెండు నాటకముల ను ద్వితీయ తృతీయ కుసుమములుగాఁ బ్రకటింపఁ గలిగితిమి. మా గ్రంథమాల చందాదారుల పద్ధతి నేర్పాటు గాఁబడినదికాదు. కాని చతుర్థ కుసుమ మగునీ గ్రంథ ము నచ్చు వేయించు నపుడు కొందఱు మిశ్రులు కోరుటచేఁ జందాదారుల పద్ధతికి మార్చితిమి. అట్లు మార్పుటలోఁ బంచమ కుసుమముగాఁ బ్రకటింపఁ దలఁచిన గుణమంజరి యను గ్రంథము చిన్న దగుటచే నద్దానిని సైత మీ గ్రంథ పరిమాణము నం దే ముద్రింపించుటకును నుండుఁ బెద్ద గ్రంథములను బ్రకటింప నూహ గలుగుటచే రాయలు పరిమాణమునందుఁ బ్రకటించుటకును నేర్పాటు గావించికొంటిమి. దెమ్మీ పరిమాణపు గ్రంథములను దపాలా కూలి మేమే భరించి నూరు పుటల కాఱడా ల వంతునను రాయలు పరిమాణపు గ్రంథములను దపాల కూలితోఁ జందాదారులకు నూరు పుటలకు నెనిమి దణాల వంతునను నితరులకుఁ దపాలా కూలి గాక పదణాల చొప్పునను నొడఁగదుము. ౨, ౩, ౪, ౫ గ్రంథములు మొత్తము మీఁదఁదపాలా కూలి మేమే భరించి చందాదారులకు రూపాయకే యిచ్చెదము. ప్రవేశ రుసుము ౦-౧-౦. ఇంకను మా గ్రంథమాలా నియమముల నెఱుంగఁ గోరువారి గ్రంథాంతమునఁ గల మా ప్రకటనమును జూచుకొనవలెను. కొలఁది దినములలో మిథునానురాగ మను నవలను బ్రకటింపుము. ఇంగ్లండు దేశ చరిత్రమును భూగోళశాస్త్రమును వ్రాయించు చున్నారము.

కావున నాంధ్ర సోదరు లెల్లఱు మాయంగు దయయించి వివిధ విధముల ధన సహాయ మొసంగి మా ప్రయత్నమును గొనసాగింతు రని నమ్ముచున్నారము.

ఇట్లు,

తు ల్లి డి న త్తి రె డ్డి,

వ్యవస్థాపకుడు,

తప్పి ప్ప ల ప ట్టి క.

పుట.	బంధి.	తప్పు.	బిచ్చ.
౧	౧౪	దృక్పథ నుండి	దృక్పథము నుండి
౯	౩	ర్తకులు	వర్తికులు
,,	౫	లాఘవే	లాఘవమే
౧౩	౩	విరహితలకు	విరహితులకు
౧౪	౨౦	నూరకొనక	నూరకుండక
౧౬	౬	నొక్కడ	నొక్కడ
౧౮	౧౬	దారువు కత్తెల	దారువు గత్తెల
౧౯	౧	వేంకటేశ్వర కవులు	వేంకటేశ్వర కవులు
,,	౯	వ్రాతను	వ్రాతను
౨౭	౧౮	ఎకారణము	ఎక్కారణము
౩౨	౨౨	తాటి	తాటి
౩౩	౬	కాల మహిమ మ్ము	కాల మహిమమ్ము
౩౫	౩	మును పెదస్థయమయ్యె	మును పెదస్థయమయ్యె
౩౭	౨౩	వికార మేమిటి?	వికార మేమి?
౩౮	౧౦	మేనును	మేనునఁ
౪౫	౧౩	బూర్వాపర	బూర్వాపర
,,	౨౧	సమకూరు	సమకూర్తు
,,	౨౩		౧ ఆ ౧౦౫ శ్రవ.
౪౬	౨	నేడేరును	నేడేరును
౪౭	౧౫	వీ రిట్లు	వీ రిట్లు

౪౯	౧౧	కమ్మలు	కమ్మలు
౫౪	౨౨	పెంపొంద	పెంపొందు
౬౩	౧౪	ప్రసంగమని	ప్రసంగ భంగ మని
౬౪	౫	సశస్తి	పశస్తి
,,	౯	యచ్చులల	యచ్చులు
,,	౨౦	తుంపరు	తుంపురు
౬౫	౨	కేకూతంబై	కేకుంతంబై
౬౮	౪	యుబ్బు గుబ్బ	గబ్బి గుబ్బ
౭౧	౨౨	నవ్వుపుణ్య	నవ్వుపుణ్య
౭౩	౨	బ్రోవలె	బ్రోవలె
౮౭	౧౩	యుబ్బు గుబ్బ	గబ్బి గుబ్బ
౧౦౩	౧౬	విరుదాంశ	విరుద్ధాంశ
౧౦౬	౧౬	వేడుక కాడటంచు	వేడుక కాడటంచు
౧౧౮	౧౪	పల్కులకునై	పల్కులకునై
౧౨౦	౪	వలయునని	వలయునను
౧౨౧	౪	గించిన యుపమయినది	గింప వలసిన యుపమ యిది
౧౨౪	౨౪	పల్లొత్త	పల్లొత్త

ఇంక నిట్టి యక్షర స్థాలిత్యములు గొన్ని యున్నచో వానిని సవరించుకొనఁ జదువరులను బ్రార్థించుచున్నారము.

విషయ సూచిక.

పుట.

౧. ఉపక్రమణిక	౧
౨. గ్రంథ నామములు	౨
౩. దుర్నిధి	౫
౪. అంకిత ప్రశంస	౧౪
౫. అనందర్చములు	౨౨
౬. అన్వయాభాసములు	౬౭
౭. వ్యాకరణ భ్రంశములు	౭౮
౮. రస భంగములు	౮౫
౯. అపార్థములు	౧౦౫
౧౦. వునదుక్తులు	౧౧౦
౧౧. పడికట్టు రాళ్లు	౧౧౨
౧౨. అసభ్యములు	౧౧౬
౧౩. ఔచిత్య భంగము	౧౨౦
౧౪. పరిశిష్టము	౧౨౬

శ్రీ ర స్తు.

పాణిగృహీతా శ్రవణానంద శృంఖల.

ఉ ప క్ర మ ణి క.

“ విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్ ”

ఈ జగమ్మున నేరస్తువును బరకాల మప్రతి హతమై యుండుట లేదు. నేడు నకలజన నేత్రాహ్లాద కరమై వెలుంగునది ఆహో, మఱియొక నాణో యఖండమగు మహాకాల ప్రవాహమునం బడి కొట్టికొని పోవు చున్నది. నిఖిల లోక యాత్రా నాటి భూతములును సౌరభ గౌరవ వంతములునై స్రతివ్రాతః కాలముల యందును మనకు మనో మోహనములగు సుకుమార కసుమ జాలములు గాయంతనము బంధన శిథిలములై భూతల ప్రాప్తములై సంస్కరణీయ శోభా వెంతములై పోవుచున్నవి. భగవంతుండగు తేజో నిధియు నట్లే నిశా ముఖము దనుక నకల భవనముల సంధికారము వలనఁ బరి రక్షించి సాయంకాలమున నస్త శిఖరము నధిరోహించి మన దృక్పథ నుండి నిర్గమించు చున్నాడు. తమ తమ జీవిత కాలముల యందెందఱు శ్రీమంతులు ధీమంతులు ధీరులు శూరులు నుదారులు నుత్తములు నగు పురుషు లీ విశాల భూమండలము నలంకరించి యుండలేదు? కాని వారిలోఁ గొందఱు కథలు సైతము మన శ్రవణ పథముల ననుగమించుట లేదు. అయిన నీ ప్రపంచమునఁ గాల ప్రవాహమునం బడి మఱల మన దృక్పథమునం బడకుండఁ గొట్టికొని పోని వస్తు

మొక్కటియు లేదా? కలదు. సుఖమయ మగు శబ్ద ప్రపంచము నకు ప్రస్తుతము కవిరాజు మీ మనః శలకములం జిత్తింప బడి యుండ లేదా?

ఎట్టి వస్తువునకైన వినాశ మున్నది గాని కవికి మాత్రము వినాశము లేదు కాల క్రమమున నభివృద్ధి నందు తేజః కాయముచే సుఖమయ మగు వాఙ్మయ ప్రపంచమున విజ్ఞాన చంద్రికలను వెనచల్లుచుఁ గళా నిధి పత్ర నాతఁడు తేజరిల్లుచునే యుండును. జగ మంతయు నొక్క మృడి లయమందు మహా ప్రళయ కాలమునఁ గూడ నాతఁడు వినాశము లేక వెలుంగు చుండును.

అయినఁ గవులని పేరు పెట్టుకొనిన వారెల్లఱు వినాశ రహితు లేనా యను ప్రశ్నమునకు మేము బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట కష్టము గాదు. కవులని పేరు పెట్టుకొనిన వారెల్లఱు వినాశ రహితులు కాజాలరు. నిఘంటువాదికములగు సాహాయ్యములచేఁ గొన్ని శబ్దములను ఛందో బద్ధముగావించి కలుకు వారెల్లఱు గవులే యయ్యెదరా?

అట్లైనఁ గవులన నెవ్వరు? భిక్షుల కంటె వారికిఁ గల విలక్షణ ప్రజ్ఞ దేమి? వారికిఁ గల విలక్షణ ప్రజ్ఞ భావనా శక్తియును దక్షిణాభవన యోగ్యతయును. భావనా శక్తి విషయ స్వరూప నిరూపణము గావించును. సామాన్య విషయమునఁ గూడ విశేషార్థమును వివరించును. ఈశ్వర సృష్టికిఁ బ్రతి సృష్టి గావించును. తస్మయీ భవన యోగ్యత యో; పాఠకులకుఁ దాదాత్మ్యమును గలిగించును. కావున నెతఁ డీ రెండు శక్తులను గలిగి యుండునో యాతఁడే కవి యనిపించుకొనును. అంతయు గాని నూటలను ఛందో బద్ధము గావించగల శక్తి గలిగి సంత మాత్రమున నెవ్వఁడును గవి శబ్ద వాచ్యుఁడు కాఁడు. కవిత్వమునకు ఛందస్సుతోఁ బని లేదు. ఛందము కేవలము శ్రవణేంద్రియ వికాసకము. కవిత్వ

ము మనో వికాసము గలిగింప వలసినది. అది ఛాన్సో బద్ధము గూడ నై నచో మనస్సును శృతి పుటమును గూడఁ దనియించును. ఈ విషయము నెఱుంగని కొందఱ జ్ఞానులు వచిన కవిత్వమును నిరసించును. భావనా బలమును దన్మయీ భవన యోగ్యతయుఁ గలవాఁడు గద్య పద్య విభేద మెన్నక చక్కఁగ విషయ స్వరూపమును వివరించి పారికులను దన్మయత్వము గలిగించి కీలు బొమ్మల వలె నాడించెనఁడు. అట్టి వారే కవులు. వారే యెల్లప్పుడు వివాశ రహితులై వెలుంగు వారు.

పారికు లెల్లఁడు గపి చెఱిగోని కీలు బొమ్మలని చెప్పి యుంటిమి. కవి యింతటి యమానుష ప్రజ్ఞా వంతుఁడగుటచే సౌశీల్యాది సద్గుణ గరిష్ఠుండై యుండ వలయును. కాకున్న నాతని భావనలు దుర్మీతి దూషితములై లోకము సగాధమగు నావ త్సముద్రమున ముంచి వేయును.

అమానుష ప్రజ్ఞా శాలి యగు కవి సద్గుణ గరిష్ఠుండు కాకుండు నా యని ప్రశ్నించుట కవకాశము లేదు. కపింద్రుని యమానుష ప్రజ్ఞాకును సుగుణ దుర్గుణములకును సంబంధ మెంత మాత్రము లేదు. అతని యమానుష ప్రజ్ఞ సాసత్త్వి యాచరణముచే వృద్ధి క్షయముల నందు పుణ్యము వలె సుగుణ దుర్గుణ సంపర్కముచే వృద్ధి క్షయముల నందు నది గాదు. కాని పుణ్య పాపముల వలె నది లోకులకు సుఖ దుఃఖములను గట్టి కుడుపును.

కవి భావమే కావ్యము. అది యమానుష ప్రజ్ఞా సంజనితము. కావ్యము లోకమున కాదర్శము. అగుట వలననే తత్కర్త యగు కవి సౌశీల్యాది సద్గుణ గరిష్ఠుండై యుండ వలయు నంటిమి. కాకున్న గావ్యము దుర్మీతి బోధకమై వెలయును. కావ్యము కాంతా సమ్మిత మగుటచే దానివలన ననేకు లపాయముల పాలయ్యెనఁడు. అట్టి కావ్యము తత్కర్తల వంటి వారికే బ్రియ్యమైనదే యైనను సత్పురుషులకుఁ జింతా ప్రదమగును.

‘కావున నట్టిది బహిష్కరణీయము. సంఘ షేమాభిలాషు లగు నాయకు ల కది యవశ్యాచరణీయ మగు విధి కృత్యము.

మన భాషలో నిష్పక్షిణి గ్రంథము లెవ్వ యైన నున్న వా యను ప్రశ్నమునకు మన వారిలో ననేకులు “ తారా శశాంక విజయ ” మున్న దని ప్రత్యుత్తర విత్తెను. కాని దాని కంటెను దుర్మతి దాడుకములై యాంధ్రుల కవమానమును నష్టమును గలిగించు పవి మఱియొక రెండు గ్రంథములు కలవు. అవి యాంధ్రీయ భాషా సంస్కరణముచే నాగరికత వృద్ధి యగుచున్న యిక్కాలమునగడే విరచితములైన పని చెప్పటకుఁ జింత వొడము చున్నది. అవి రెండును దిగువతి వేంకట కవుల పాణిగ్రహీత యు శ్రవణానందము ననుసరించి. కావున వీనియొకదెంచి దుర్మతి బోధయు న్నవో యొక్కింత మా యాంధ్ర సోదరులకు వివరించి చూపెము.

(గ) ం ధ నా మ ము లు.

శా. భావం బెక్కడ లేక వృత్తనియ మాపాయంబుఁ బొందింప కెం దే వర్తించి పరాధ వంచనలచే దీపించి మూర్ఖాళి సం భావింపం గుకవి ప్రణీత కృతి సామాన్యా కృతం బూని పై పై వన్నె ల్పచరింప దానిఁ దిలకింపం బోరు ధీరోత్తముల్.

రామరాజ భూషణుడు.

పాణిగ్రహీతా శ్రవణానందముల యందలి దుర్మతి బోధనమును వివరించి చూపెద మని యుపక్రమణికలో వ్రాసి యుంటిమి. కాని దుర్మతిని జూపుటకు ముందు గ్రంథ నామములను గుఱించి యొకింత వ్రాయ వలసి యుండుటచే నీ రెండవ ప్రకరణమున దుర్మతిని వివరింప మాని

తిమి. కాని యీ గ్రంథముల పేరులు సైతము చేతనై నంత వఱకు దుర్నితని బోధించుటకే పాలుపడు చుండుటచే నీ గ్రంథ నామ విమర్శనము వ్యర్థము గాదని తలంచు చున్నాము.

“ నీవు కోటివని నీ మొగమే తెలుపు చున్న ” ననున స్త్రీ గ్రంథముల నామాలాగ్రముగఁ బరిశీలించునక్కఱ లేకుండఁగనే గ్రంథముల యందలి కథ లెట్టివో, నీతి బోధకములలో దుర్నిత ప్రచారకములలో మున్నగు విషయములను గ్రంథ నామములే విస్పష్టము గావించు చున్నవి. ఇందలి యొక గ్రంథము పేరు

“ పాణిగృహీత ”

అనఁగా “ లంజె ” యని యర్థము! “ పాణిగృహీతీ భార్యమాం, పాణిగృహీతాన్యా ” యని విఖ్యాత వైయాకరణ కేసరి యగు భట్టోజీ దీక్షితుఁడు వాక్రుచ్చెను. పాణిగృహీతి యన భార్యయఁ బాణిగృహీత యన లంజెయు నని యీ సూత్రమున కర్థము. ఈ విషయమున భట్టోజీ దీక్షితుఁడు చెప్పెననిగూడ మన మనక్కఱ లేదు. పాణిగృహీతా శబ్దార్థమును గ్రంథకర్తలే విశదీకరించిరి.

ఉ. పాణిగృహీతి యందురు వివాహితయైన సతిక్, దశంతఁదాఁ

బాణిగ్రహించి యుంచుకొను బానిస లొల్లెను శాబ్దికాగ్రముల్

పాణిగృహీత యందు రొక వర్ణమునందునె కాక యెన్నియో

పాణిగృహీతికి గలవు పాణిగృహీతకునుగ్ బ్రభేదముల్.

౧ ఆ. ౪౩ పాణిగృహీత.

పూర్వ మధ్యాహ్నక కవులలో నెవ్వరు నిట్టి కర్ణ కహీరమును జుగుప్సా కరమునగు పేరును దమ కావ్యకన్యకలకుఁ బెట్టుకొని యుండలేదు. ఈ నరస తిరుపతి వేంకటేశ్వరులే క్రొత్త మాన్యమును బట్టి తమ కవితా కన్యను బాణిగృహీతను జేసినారు, వీరు క్రొత్త దారిని ద్రొక్కుట కంగీక

రింపని వారు. పూర్వ పంథిను విడనాడి క్రొత్త మార్గము ననుసరించువారిని గూర్చి వీరిట్లు వ్రాసిరారు.

ఉ. కైతి యొకండు గాదిపుడు కాలము సర్వము మాత్రె న్యర్థపుం
జాతురి పొచ్చె నల్పమగు సాహితీతో బెన పెద్ద పొత్తముల్
చూతురు తప్పు దిద్దుదురు తూరత చచ్చె గవీంద్రులండు నీ
మూతులు గట్టివెది కొనఁ బోలడె సత్కివులైన వారికిఁ.

౧౮౪ పాణిగృహీత.

చెప్పినట్లు చేయుట కష్టము. అయినను క్రొత్త దారిఁ ద్రొక్కుట లో రవ్వంతి మంచియుఁ జెడ్డయుఁ జూచుకొన నక్కఱలేదా? ఎట్టి నికృష్టుఁడైన దన కాన్య కన్యకు లంజె యని పేరు పెట్టినా?

కాని వీరు తమ గ్రంథమునకీ పేరు పెట్టుటకుఁ గారణ మేమై యుండునో యొకింత య లోచింతము. వీరు తమ యనామ్యాన్య వ్యాకరణ వైదుష్యమును లోకమునకు వెల్లడి సేయఁ గలంచి ప్రాధముగ నుండునని “పాణిగృహీతాన్య” యను సూత్రము ననుసరించి వీ రిపేరు పెట్టి యుందురా? అట్లని తలంచుటకు వీలులేదు. వ్యాకరణ శాస్త్రమునఁ జక్కని వైదుష్యముగల వారిట్టి యసభ్య నామమును బెట్టుటకు సాహసింపఁ జాలరు. అట్టివారు పెట్టెడి పేరు కర్ల రిసాయనముగనే యుండును.

ఇయ్యది కృతిభర్తృ వాంఛితమైయుండునా? తమకీర్తిని భూలోకమున సుస్థిరముగ నిలిపి కొందమను కొండంత యాసతోడఁ దమ పేర నంకితముగాఁ గృతిఁ జెప్పించుకొను వారిట్టి కోరికఁ గోరుదురని తలంచుట తగదు. ఆచరణ మిట్టి డైనను విజ్ఞానవంతులు గాని వారు కృతి వలనఁ గలుగు మహోపకారమును గుఱుతెఱుంగఁజాలరు. అట్టి వారిది యసభ్యమని తెలిసి కొనఁ జాలక పోరు. కావున నీ దోషమును గృతి పతుల కంటఁ గట్టఁ జూచుట యన్యాయము.

అట్లుగాక యీ గ్రంథమునందలి కథానాయిక లంజయ యగుటచే వీరీ పేరు పెట్టియుందురా? ఈ యాహుగూడ సరియైనది గాదు. కథ లంజయది గావచ్చును గాని గ్రంథము లంటె కాగూడదు. అదియేగాక సరిగాయము వర్ణింపఁ బడిన గ్రంథము నఁ బెట్టికూఁతురు నచ్చును గావున నా గ్రంథము నకుఁ బెట్టికూఁతురని పేరు పెట్టవచ్చుగా?

ఎన్ని విధములఁ జూచినను వీరీ సొత్తమున కీ పేరు పెట్టుటకుఁ దగినకారణములు కన్పట్టవు ఇట్టి పేరు పెట్టిన సరసముగ నుండునని సరస తిరుపతి వేంకట కవులకుఁ దోచుట యెండి, లేక యిది యసభ్యమును జగుప్సాకరమునని తెలియకపోవుట యెండి గావలయును. ఎట్లైనను నీ పేరు గ్రంథకర్తల భావనలు దగ్గిఁ దూషితములని విస్పష్టముగఁ దెలుపుచు యశమ్మచు గళంకితము నేయుచున్నది. వీరిట్టి వికారమునకు లోనుగాక కథా నాయిక జలజాక్షి యగుటచే నీ గ్రంథమునకు జలజాక్షి యని గాని యిందుదారుఁ డను వాని చరిత్రము వర్ణింపఁ బడుటచే నుదార చరిత్రమని గాని పేరు పెట్టిన సమంజసముగ నుండియుండును. కాని వీరికిఁ బాణిగృహీత యను శబ్ద మెఱుఁగఁ బ్రత్యక్షమై యుండుటచే నీ సరస తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవు లా పాణిగృహీతను గ్రహించిరి. అక్కతన నింతటి కీడు మూఁడినది. ఇక రెండవ గ్రంథము పేరు

“ శ్రవణానందము ”

అట! అనఁ జెవుల కానందము. ఇది మొదటి గ్రంథ నామము వలె గర్ల కళోరముగను లజ్జాకరముగను లేక శ్రావ్యముగనే యున్నది. కాని యయోమయముగ నున్నది. చెవుల కానందమా? ఎవరి చెవులకు? అనామకులకుఁ గాఁబోలు!

కాని యిట్టి వికారపుఁ బేరును సనాత నాధునాతన కవు లెవ్వరు నుడమ కావ్యముల కిడియుండలేదు, పూర్వపుఁ గవులలోఁ గవిజన రంజ

న మని యొక్కఁడును, గవి రాజ మనోరంజన మని యొక్కఁడును, రసిక జన మనోభీరామ మని మఱి యొక్కఁడును, గవి కర్ణ రసాయన మని యొక్కఁడును, గవి చకోర చంద్రోదయ మని వేటాకఁడును నిశ్లేప లుప్రతు బహు విధములఁ దమ ప్రబంధములకుఁ బేల్లిడికొని యుండిరి.

మనకుఁ బూర్వ కవుల నుదాహరణముగ, దీసికొన వలసిన యన సరములేదు. రసికానంద మని వీరు మఱియొక గ్రంథమును గూడ వ్రాసి యున్నారు. శ్రీవణానంద మనుపేరు బాగుగ లేదని తలంచియే వీ రా యానందమును రసికులకు నిర్దేశించి యుందురు.

తప్పనియు బాగుగ లేనియుఁ దెలిసిన నేమి లాభము? దిద్దుకొనుటకు వారు సాహసింప లేకపోయిరి. దిద్దుకొనినచో గింకపీండ్ర ఘటాపంచానన వివృత్కవి బాల కలానిధి బాల సరస్వతీ శతావధానులకు గ్రంథములకుఁ బేరు పెట్టుకొనుటయే చేతఁగాదని లోకు లాక్షేపింపరా? ఇప్పుడు మాత్ర మా యోగము తప్పినదా? స్వర్ణమునకుఁబోయినను నవతి పోకు తప్పలే దట!

వీరు స్వయముగ నీ పేరు సరసముగలేదని యెఱింగియున్నను బరు లెవరైన నట్లనినచో నా పేరును సమర్థించుటకుఁ బ్రయత్నింతురు. వీరీ పేరును సమర్థించుట కిట్లుచెప్పవత్తురు. “రసికానందము కేవలము రసికుల కానంద దాయకము. ఇది యట్టిదిగాదు. అన్ని కక్ష్యలవారికి నీ శ్రీవణానంద మానందమిడును. ఆ హేతువుచే గత్యానిర్దేశముఁ జేయుటకు వీలుగా లేదు ”

ఈ వాద మెంతవఱకు సహేతుకమో చర్చింతము. రసికానందము కేవల రసికుల కానందప్రదమైన నగుగాక, శ్రీవణానందము మాత్ర మెల్లతెగలవారికి నానందమిడఁజాలదు. ఇందు విటులను బ్రువ్వఁదిట్టిరి. ఇక విటుల కెట్లానంద మిడును? ఇందు శృంగార మెంత పచ్చిగా వర్ణిం

పే బజ్జియున్నను దుదకుర సాధానమేనది. అగుటచే నీది రసికులకును నానందము గలిగింపజాలదు. దుర్మితీ ప్రచారక మగుటచే నీతిమార్గ ప్రర్థకులు దీని దెసకే చూడగు. ఇతనిది యేరికి శ్రవణానందప్రదము? నదన ద్విచార దక్షతలేని వారానందించిన నానందింతురుగాత. ఆకారణమున నీ గ్రంథమునకు లాఘుమే గలుగును గాని శౌరవము గలుగఁ జాలదు.

ఇత నొక విషయము. ఇంకలి కథా నాయకయును లంజియయే. దీనికిఁ గూడ లంజె యని యేల పేరిడి నారు కారో! స్వైరిణి పాంశుల మున్నగు కులటూ పర్యాయ పదములకుఁ గొఱత లేదు.

ఇట్లెన్ని విధములఁ జూచినను గ్రంథ నామములు సమంజసములుగ లేవు. ఈ పుస్తకము లనేక విధముల భ్రష్టము లగుటయే మా విమర్శకుఁ గారణమైనది. మే మిప్పు డీ రెండు గ్రంథములను గలిపి విమర్శించు చుంటిమి. కావున నీ పేరుల నొక్క సమానమునఁ గూర్చ వలసియున్నది. అట్లు గావించినఁ గథలు కలియకున్నను జక్కని పేరు మాత్రము నిష్పత్తి యగు చున్నది. కావున మే మిట్లు పేరు పెట్టితిమి.

“ పాణిగృహీతా శ్రవణానందము ”

అనఁగా ‘లంజియల నెవల కానందము’ మా యీ గ్రంథము పాణిగృహీతా శ్రవణానందములకు విమర్శ గ్రంథ మగుటచే

పాణిగృహీతా శ్రవణానంద శృంఖల

యను పేరున వ్యవహృత మగును.

దు ర్మ తి.

భావనా బల సంపన్నుఁ డగు కవిరాజు మానవుని మానసమునకు

క్షణములో వికారమును గలిగింపఁ గలడు. ఈ యర్థమునే సంకుసాల
సృసింహ కవి యిట్లు వాక్రుచ్చినాడు.

గీ. యతి విటుడు గాక పోఁ గూడ దస్యవీయ

కావ్య శృంగార వర్ణ నాకర్ణమున

విటుడు యతి గాక పోరాదు వెన మదీయ

కావ్య వైరాగ్య వర్ణ నాకర్ణమున.

కావునఁ గావ్యము నీతి దాయకమై యుండ వలెను. నీతి దాయ
కము గాక పోయినఁ గాక పోవచ్చును. కాని దర్శిని ప్రసము మాత్ర
ము కాఁ గూడదు, అట్టి దాని వలన సంఘము వినాశమై పోవును.

కృతి భర్తలు పాణిగృహీతా శ్రవణానందములు శృంగార రస
ప్రధానములై నీతి బోధకములుగ నుండ వలె నని శాసించిరి. కాని తిరు
పతి వేంకట కవులు కృతి పతుల కోర్కెల నెఱవేర్చు బ్రయత్నించి న
ట్లేంత మాత్రమును దోషదు. కథా నాయకులకు వారికాంతలతోఁ బ్ర
సంగము గలుగుటచేఁ దస్మయత్వమును గాంచి వీ రా పచ్చి శృంగార ర
స సముద్రమున మునిగి పోయి నీతిని మఱచి పోయిరి. ఆ శృంగారమై
నను దుద కాభాన మై పోయినది.

పా ని గృ హీ త.

ఇందలి కథా నాయకుఁ డాదారు డను సంపన్న బ్రాహ్మణుడు.
ఈ యుదారునకు జలజాతీ యను వారకాంతితోఁ బొత్తు గలిగించి యనే
క కష్టములను గలిగించి త ద్వారా లోకమునకు నీతిని బోధింప వలె నని
వీరి యూహ. కాని యీ యూహ కలలోని ముచ్చటయై పోయినది.
“చ. అరిసితిరే? యుదారు గతి, యక్కట! ముంతకు వచ్చె! ద్రవ్యమా?

నురిగె యశంబు గంగఁ బడఁ జొక్కపు మేని వసం దడంగె దు
ర్భర మగు పాతకం బొకటి పైఁ బడఁ దుఃఖముతోడి పాటహో!
దురితపు నంత వార నతితోఁ దగునే? తగు లాట మేరికె,

౬ ఆ ౧౩౨ పాణి.

అని తున నొకఁడు రెండు పద్యములలో నుదారున కనేక కష్టము
లు వాటిల్లె నని చెప్పిరి. కాని వెంటనే,—

“ ఉ. దాని ప్రసక్తి యెల్ల దిగఁ ద్రావి స్వోయ పురమ్ము జేరి యా
పైని స్వ భార్య దాను నొక పాటి గృహస్థుల పోల్కై నుండి ర
జ్ఞాన మ దెల్లఁ బోయె భవనాగర మెందు నసార మంచు లో
లో నీటిఁగెల్ మఱెయ్యెడల లోలుఁడు గామియు దానఁజేకుటెన్.

క. ఆ పము వేశ్య లనినఁ ద

ద్వ్యాపృతి గల వార లనిన న త్యధి కానూ
యా పర వశుడై చూచు స్వ
లోపము లన్నియును నలఁచి లో లజ్జించున్.

చ. తన భయ మింత లేమిని యదాయదలౌ నల యగ్రహారముల్

గనుఁగొని వానిపై ఋణము గల్గుటకున్ మది రోసి వాని నె
ల్లను వెనఁ దీర్చి తల్లి తన లక్షణముల్ గని సంతసింప నీ

తిని గనె నెల్ల భంగుల నుదీర్ణ యశం బనిశంబు గ్రమ్మఁగన్.

అని చెప్పటచే నీతి బోధ కేర్పాటు గాఁబడిన “ అరసితిరే ” యను ప
ద్యము ప్రతిహతమై పోయినది. అదియఁ గాక, ౯గి పుటల గ్రంథము
లో జుజాక్షి పొందుచే నుదారుఁ డానంద సముద్రమున నోలలాడె నని
శక్తి యున్నంత వఱకుఁ జదువరులకుఁ గా మోద్రదేకము గల్గు నట్లు వర్ణిం
చి వర్ణించి యెప్పుడో యొకటి రెండు నిస్సారములగు పద్యములచే నీతిని
బోధింపఁ బ్రయత్నించుట హాస్యాస్పదము.

ఇది యిట్లుండ జలజాక్షి బ్రాహ్మణ జాతి సనేక విధముల నిందించి నిందించి—

“ ఉ. కావున నేను నీ పిదప కాలము నందలి విప్ర జాతిలోఁ బావనురాలైనై మెలుగ వచ్చును సంశయ మేల? భాత్యగా నీవు పరిగ్రహించుటకు నీతులు జాతులు నాన కట్టకుఁ గావలె బూర్వ మం, దివుడు గైకొను వారెవ రాద్రచారముల్.

ర. ఆ ౧౨౨ పాణి.

అని నవ్వు దుదారుడు దాని వాక్య చాతురి కలరి “ నీ వని నట్లు బ్రాహ్మణ జాతిలో నిష్ఠ డనాచారము మెండైన ” గని చెప్పుచు—

గీ. అరయఁగా లేక మిము వెలయాండ్ర టండ్రు
గాని యా యర్థ మని నేటి కాల మందు
ద్రవ్య విడి పెండ్లి యాడిన ధన్యులముల
భార్యలకు నెల్లఁ జెల్లఁగా వచ్చు గాదె?

ర. ఆ ౧౩౧ పాణి.

అని వారకాంతలను డబ్బిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి భార్యలతో బోల్చి నాడు. ఇంత కన్న దుర్నీతి యుండునా? ఈ గ్రంథమున దుర్నీతి యంతయు నీ సందర్భము నందే యున్నది.

వారకాంతలతో ధన మిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి సతులను బోల్చుటలో నీ సరస తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లెంతమాత్రమును జంకి యుండలేడు. వీరి హృదయాంతరాళముల నెంత దుర్నీతి పాదుకొని యున్నది యు నీ యొక్క విషయమే విస్పష్టముగఁ జెలుపుచున్నది. వారకాంతలకును గన్యాశుల్క మిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి భార్యలకు నే విషయమున సామ్య మున్నదో యొకింత పరికింతము.

కన్యా శుల్క మిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి సతులు తమ్ముఁ దామే

విక్రయించు కొనిరా? అజ్ఞా నాంధకారులును, ధనాశా పీషితులును దు
చ్చులు నగు తలి దంష్ట్రులచే ముక్కు పచ్చ లారని పసి ప్రాయమున న
క్రమముగఁ బ్రజ్ఞా విరహితలకుఁ గట్టి పెట్టఁ బడు చున్నారు. ప్రాయము
వచ్చిన తరువాతఁ దమ భాగధేయమును నింపించుకొనుచు భర్తలతో
గూడి కాపురము సేయుచున్నారు. స్వయంవరమున భర్తలను వరించి
న కాంతల వలెను బ్రాహ్మద్యుత్తమ వివాహములు సేయఁబడిన కాంత
ల వలెను భర్తలకు స్వాస్థ్యమై తమ తమ జీవి కాంతముల పఱకు వారి ప
ద సేవ సేయుచు గార్హస్థ్య ధర్మమును బరిపాలించు చున్నారు.

ఇక వారకాంతలో; ధనము కొఱ కాశ పడి సిగ్గు లేక స్వయ
ముగ నెట్టి వానికైనను దేహముల నమ్ముకొనుచున్నారు. వాడు వీడ
ను నియతి లేక ధన మిచ్చిన యెల్లఱ తోడను వ్యభిచరించు చున్నాడు.
ఎంతవఱకు ధన మిత్తురో యంత వఱకే విటులను జేర నిచ్చుచుఁ దగువా
రఁ గాట్ల కుక్కలఁ బోలు తమ తల్లులచేఁ గసరి కొట్టించి తఱిమించు చు
న్నారు. ధన మిచ్చి నంత కాలమైనను మన సీయక కృత్రిమ ప్రేమాను
రాగములం జూపుచు విటుల చూసనములను దగ్ధము చేసి వేయు చు
న్నారు. అన్ని విఃముల రసిక శేఖరుల మని విట్ట వీఁగు విటుల జీవితము
లను విధ్వంసము సేసి వేగు చున్నారు.

ఇట్టి వారకాంతలకును ధనమిచ్చి పెండ్లియాడినవారి భార్యలకును
నావంతయైన సామ్యమున్నదా? మన సరస తిరుపతి నేకటకపు లీయంతరు
పు నెఱుంగఁ జాలక పోయిరి. నదన త్రారతమ్య జ్ఞానము పై బైని గలదా?

ఇంక నీ గ్రంథమున విచ్చల విడిగ దుర్బీతిని బోధించు ప్రసంగ
ము లనేకములు గలవు. కాని గ్రంథ విస్తర భీతిచే వానిని విమర్శింపమాని
కేవల మొక్కసంగఁ జెప్పెదము. పాణిగృహీతయా సీతులుబోధించునది

శ్రవణానందము.

పాణిగ్రహీత యింతగ నీతులు బోధించినది గదా? ఇంక శ్రవణానంద మొకింత పరికింతము.

“వ్రతానా ముత్తమం వ్రత” మృదు నట్లు నీతి విషయమున నీ రెండు గ్రంథములు నొకదాని కొకటి తీసిపోక ప్రతిఘటించి పని సేయుచున్నవి. మన సరస తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులు పాణిగ్రహీతలో వారకాంత కన్యాశుల్క మిచ్చి పెండ్లి యాడిన వారి భార్య వంటిదని మాత్రమే చెప్పినారు. శ్రవణానందములో నేదాని వానిని గూడిన నా జాతిది యే యగునని నిశ్చయకగ వాక్రుచ్చినారు. వెట్టి మధు సూదనుడు దానికిఁ బరిహారోక్తిఁ జెప్పఁ జాలక పోయెను.

అంతటితోఁ గుదిర్చినారా? అనవరతము వారకాంతలకు దాసులై చరించిన కాళిదాసాది కవుల కేమి కష్ట నష్టములు వాటిల్లెనని వేశ్యమాత యడుగఁగా నాచార్యుడు “వారికిని మాకును జాల యంతరుప్రస్న ది. జారు చేసిన మంది పనులనే గాని చెడ్డ పనులను జేయరా” యని యొక యనందర్థపు సమాధానము నొసంగెను. వారకాంతా సంవర్కముచేఁ గాళిదాసాది కవులకుఁ గలిగిన కష్ట నష్టముల నుదాహరింపఁ జాలక వారకాంతా సమాగమము చెడ్డపని యనినంత మాత్రమున నీతిని బోధించి నట్లగునా? అయిన నింత గ్రంథమును వ్రాయ వలసిన యనవర మేమైనఁ గలదా? వారకాంతలతోఁ గూడఁ దగదని కర పత్రములను వ్రాసి పంచిపెట్టినఁ జాలదా?

అంతటితో నూరకొనక వేశ్యమాత “మీ వైష్ణవ కులజుఁ డొకఁడు మా వెల పడతి నుండుకొన లేదా? అతనికి మీ వారందఱు బ్రహ్మరథము పట్టలేదా” యని యడుగ దానికి సమాధానమే లేదు.

పయి బయి దాని చాతుర్వ్య క్షులకు సమాధానము నొనంగఁ జాలక యింటికిఁ బోయి మధుసూదనుడు వారకాంతెల నుంచుకొని వాడు చెడలేదా వీడు చెడలేదా యని తనలోఁ దా నేమో వితిర్కించు కొని నే గాని వేశ్యచూత చూత వా యెత్తలేక పోయెను. ఇంటి చెంత వితిర్కించు కొనినను వేశ్యచూత ప్రశ్నములను గుఱించి కాదు. “ కొండ మాచార్యు పుత్రుఁడు చెడిపో లేదా ” యనినఁ గాళినానుడు చెడిపోయె నా యను ప్రశ్నమునకుఁ బ్రత్యుత్తర మగునా? కానప్పుడు గ్రంథ విస్తర మొక్కటియ గాక యూవితిర్కిము వలన లాభమేమి? కాళిదాసాదులు చెడిపో లేదా యను ప్రశ్నమునకుఁ బ్రత్యుత్తరము చెప్ప లేనప్పుడు నీతి బోధన కు ద్వేషింపఁ బడిన యీ గ్రంథమునఁ గాళిదాసాదుల ప్రసంగమునే యెత్తికొనఁ గూడదు. అయినను వీరస్వరు వేశ్య నూతలోఁ దా దాత్మ్యము నందుటచే నిట్టి విషమ ప్రశ్నములను వేయఁ గల్గిరి. కాని తరువాత వెట్టి మధుసూదనునితోఁ దాదాశ్చ్యమునంది “ మటు మాయలమారి ముండ ” యగు వేశ్యచూతకుఁ బ్రత్యుత్తరము నీయలేక పోయిరి. తా మిది వఱలో మధుసూదనుని వర్ణించిన వర్ణనమును ధ్వంసము సేసిరి. అప్రతి హతములగు వేశ్యచూత ప్రశ్నములు దుర్నీతిని వ్యాపింప జేయు సామర్థ్యమును గలిగి యుండలేదా?

కథను ముగించు నప్పుడైనను వీరు నీతిని బోధింపఁ గలుగు నట్లు కథా రచనము గావింప లేకపోయిరి. బాలామణి మధుసూదనా చార్యునితోడనే గాక వేటొక్క విటునితోఁ గూడఁ బోవుచున్న దని తెలిపి యాచార్యునకును బాలామణికిని వియోగము గలిగించి యతికియ నతకని రెండు నీతులను జెప్పి కథను ముగించిరి. ఇచ్చటి నందర్భమును జూడ వీరు నాయికా నాయకులను విప్రలంభమును గలిగించి యెద్దించుటతోఁ గథ ముగింపఁ దలంచి నట్లు తప్పక లోచును.

మధుసూదనుడు బాలామణిని విడుటకు బాలామణి వేటాక వి
టునితో బోవుట యను నెపమొక్కటియు గాని వేటాక కారణము లే
దు. ఆ సందర్భమునం దైనను

“ ఉ. అక్కమలాక్షీ యాతడును సగ్గలమై తనరారు పేర్చి పెం
పెక్కగఁ గొంతకాలము యభేష్ట సుఖములఁ దేలుచుండఁగా
నొక్కడ నత్తలోదరియు నొక్క యయోగ్యుఁడ జేసె గంబలికొ
మెక్కుచు వెండ్రుకల్ విడుక మేకొనుచోఁ గఱవొన యేరికిక.

అని సామాన్యముగ “ బాలామణియొక యయోగ్యుఁడ జేసె ”
నని చెప్పిరి గాని పాఠకుల కేవలగు నట్లు వర్ణింప లేకపోయిరి.

వీరు పంచమాశ్వా సారంభమున వ్రాసిన “ ధనమా పోవును
మానమా చెమను ” మున్నగు సకార ప్రాసగల పద్యములును దురంగ
ల నాలుగైదు పద్యములును సీతని బోధింపఁ జాలునని యూహించిరి. కా
ని వీరి యూహ మజ్ఞాన విశిషితము. ఈ గ్రంథమునఁ గల యాభాసము
ను దుర్లలితము నగు శృంగార రస వారిధిలో నా చప్పని నీతు లడుగం
ట మునిగి పోయినవి అదియఁగాక

సీ. తలి దండ్రు లింటి పెత్తన మొకించుక బోయె

జరుగ కుండెడి రీతిఁ జక్కఁ బెట్టె

ననుకూల మగు నీవిఁ దనకాంతి తనకెంత

యను వన్నె వాసి నార్జనము నేయ

సతిధక్తిగల శిష్యు లెటు లెల్లవేళల

దనుగొల్చి బుద్ధిమత్తను భజింప

లక్ష్మీ సరస్వతుల్ దమ పరస్పర వైర

ముల వీడి తన గృహమ్మున వసింప

గీ. భాంధవ ప్రేమ లెల్ల సెబా ససంగ

నకల దిద్దేశ రాజ్య సభల యందుఁ
దన యశమ్ము నిరంకుశత్వము వహింప
సుఖముగా నుండె నమ్మధునూడనుండు,

అని మధునూడనుఁడు బాలామునిని విడిచి పెట్టిన తరువాత నకల సేవ
తొఖ్యములతోఁ దులతూఁగు చుండెనని చెప్పటచేఁ దుది నీతులు సైత
ము ఝంఝామారుత విక్షేపముచే దూచి పింజల వలె నెగిరి పోయినవి.

ఇంక నిందు నీతి బోధయను పేరున దుర్నీతి బోధనము గావించు
ప్రసంగము లనేకములు గలవు కాని చదువరులకు విసుగుఁ బుట్టించిన
వారమగుదు మని గ్రంథ విస్తర భయముచే విరమింప నంచి యొక్కసం
గతిని మాత్రము చెప్పు చున్నారము.

బోగము వాం డ్రొక్కనితోఁ గాక ధన మిచ్చినచో వారు వీరన
క యెల్లట తోడను వ్యభిచరింతురు గావున వారకాంతలను గూడఁ గూ
డదని చెప్పట నీతి బోధ యనిపించుకొనదు.

ధన మంతయు వమ్మయి పోవలెను. సుఖ వ్యాధులచే శరీర మం
తయుఁ జెడి పోవలెను. ధన మీయక పోవుటచే నుంచి కొనిన వేశ్య మ
తీయు నితర విటులతో వ్యభిచరింప వలెను. వేశ్యనూత ముందు జెరుక
లరయక కనరు కొనవలెను. నిందింప నలెను. తిట్ట వలెను. ఇంటికి వచ్చిన
దలుపు వేసి గెంట వలెను. అప్పుడు నరివారు చూచి నవ్వ వలెను. సంఘ
ము వలన ననేక బాధలు సంభవింప వలెను. కుటుంబ కలహములు ప్రా
ప్తింప వలెను. తినఁ దిండియుఁ గట్ట గుడ్డయు లేకపోవలెను. ఎచ్చట కేగి
నను దిరన్మరింపఁ బడ వలెను. ఇంక నిట్టి కష్టము లనేకములు ప్రాప్తిం
ప వలెను. ఇట్టి యిక్కట్లులు తటస్థించి నప్పు డేప్పుడు విటుడు నీతులు
చెప్పినచోఁ జనువరుల మనస్సులు కరఁగును. ఎప్పుడైన విటునకు వార
కాంతా సంయోగముచే రవంత సుఖము గలిగె నని వర్ణింప వలసిన ప్ర
తి

అర్థపు స్వకాలయము,

నంగము వచ్చిన యెడలఁ జదువరుల కా విటుని ప్రవర్తనము నందును వానికిఁ గలిగిన సౌఖ్యము నెడలను బది రెట్లనవ్యము గలుగు నట్లు వర్ణింప వలెను.

అంతియ కాని నీతిని జెప్పవలసి వచ్చినప్పుడు మూకత్వమును వహించి శృంగార రసమును వర్ణింప వలసిన ప్రసంగము వచ్చినపుడు వెనుక ముందు లరయక సభ్యా సభ్య రచనా వివేకము లేక విచ్చల విడిగ మనసునఁ దోచినట్లు కలము పోయినట్లు కావ్యములను వ్రాయుట సుకవి లక్షణమా?

దుష్ప్రవర్తనముతో దింపుట నిముసము. నీతిని గల్గించుట మాటలు గాదు. కొలఁది మాటలతో వ్యభిచార వృత్తిలో దింపవచ్చును గాని వ్యభిచార వృత్తినుండి మఱలించుట చాలఁ గష్టము. దుష్కార్యమునఁ ద్వరగఁ బ్రవేశ మగును గాని సత్కార్యమునఁ బ్రవేశము గలుగుట చాలఁ బ్రమానము. కాని నరస తిరుపతి వేగకట కవులు చూత్రము నీతిని బోధించు తెంత యనుకొనిరి కాఁబోలు!

నిష్పక్షపాత భుద్ధితో నీ రెండు గ్రంథములను బరికించు వారికివి నీతి బోధకములుగఁ గాక వ్యభిచార వృత్తిలోఁ బ్రవేశ పెట్టుటకుఁ దార పుకతైల వఱఁ బని చేయుచున్నట్లు కాన్పింపక పోవు.

అంకిత ప్రశంస.

పాణిగృహీత.

ఈ కల్పిత ప్రబంధము పుచ్చా నీతారామయ్యగారి కంకిత మీఁబడినది. వేయి న్నుట పదియారల కాశించి శ్రీ పోలవరము జమీందారు వారి

యాస్థాన విద్వాంసులగు నీ తిరువతి వేంకేశ్వర కవులు సీతారామయ్య గారి కంకితముగా నీకృతి రచించిరి.

ఒక భూపాలుని యాస్థాన కవులుగా నుండి వేటొక సరసు నకుఁ దమ కృతి కన్య నొసంగు తేటి న్యాయమో మాకు బోధ పడుట లేదు. ఇచ్చిరివా! కృతి కర్తల కోరిక లీడేరినవా? కృతి భర్త చెప్పిన బహుమానము గేయలేదు. ఈ బహుమానింపమిని వీరు సీతారామయ్యగారి యెడల నెంతయు సగౌరవ భజన మగు వ్రాతను వ్రాసిరి. ధనమున కాశించి తమ ప్రభుని మఱచి వేటొక సరసునకుఁ గృతి నంకిత మీయ సాహసించిన వీరట్టి వ్రాతను వ్రాయుటలో నాశ్చర్య మేమి గలదు? కాని తమ తప్పిదమును సైత మొరులపై నారోపింపజూచుట కేవలమసంభావ్యము. “ ఇట్టి వాని కంకితముగాఁ గృతిఁ బెప్పట మా లోపమే ” యని వీరు సీతారామయ్య గారికి లాఘవమును గలిగింపఁ జూచితి గాని కేవల ధన సంపాదనమే జన్మ పరిమా వధిగాఁ గల యిట్టి వారిచేఁ గృతి నంద నభిలషించుట సీతారామయ్య గారి లోపమే యని లోకము నకుఁ దెలియక పోదు.

సీతారామయ్యగారు తమ వాగ్దత్త ప్రకారము వీరికి వేయి నూట పదాక్షరముల బహుమతి సేయ కునికిఁ గారణము లేకపోదు. వీరు గ్రహింప లేకపోయినఁ బోవచ్చును. పరేంగితి జ్ఞాన ధౌరేయతో సామాన్యముగ నలవడు నదియూ?

“మ. ఋతువుల్ పర్వతముల్ నముగ్రములు నీరేజా కరమ్ముల్ శత క్రతు ముఖ్యామర సంఘముల్ తఱచుగాఁ గల్బమ్ములం బెల్లెడఁ శ్రుతులండన్పుచు నుంటఁజేసి యింక నేజోద్యమ్ముగా నూత్నపుం గృతినిర్మింపఁగఁ గోరెదన్ నయమునున్ శృంగారమున్ మీఱఁగన్ చ. మనజున కెద్దియో యొకతె మానిని యుండుట యెప్పునో? కుట

మృత కనుకూలయైన విరిబోణియెయంచొక నేమమో! యిటా
మనమున నెంచిచూడ నెటమంచి యిహమ్ము బరమ్మువాయదో
వినవలె దీనికెంతయును వీలగుగాథ రచింపుఁ డొప్పగఁ.

౧ ఆ రం, రం. పాణి.

అని సీతారామయ్య గారు వీరిని నోరిరి. “ అతని డెండమ్ము చం
దమ్ము గుఱుతెటింగియు ” నని వీరు వ్రాసిరి గాని సీతారామయ్య గారి
యభిప్రాయమును మాత్ర మీఁజేర్చ లేకపోయిరి. ఇంక వారి యభిప్ర
యమును వీరెంత వఱకు గుఱుతెటింగిరో చదువరులే యూహించు కొం
దుగుగాత. పయిం బయి వీరు కృతి నాథుని యాశయమునకుఁ గేవల వి
రుద్ధముగఁ దమ కృతి కన్యను పాణిగ్రహీతగ జెలయించిరి.

పాణిగ్రహీత కేవల బాహ్య వేషముచే లోకమును మోహార్ణవ
మున ముంచివేయును. ఇది ప్రకృతి ధర్మము. దీని కెందును వ్యతిరేకము
ను వినము. కుఠూపిణికిఁ గూడ బాహ్య వేషముచే నొకింత యందము
గలుగును. తిరుపతి వేంకట కవుల కృతి కన్య యగు పాణిగ్రహీత సహజ
ముగఁ గురూపిణి. అపై వీరు తమ కృతికన్యకు బాహ్యవేషమైన మనో
మోహనముగ వేయఁ జాలక పోయిరి. ఈ పాణిగ్రహీత క్లిప్తి యవస్థత
టస్థించుట కిది యొక హేతువు.

పాణిగ్రహీత సహజముగఁ గురూపిణి యెట్లై నదో యని చదువ
రులు సందియిం పడ వచ్చును. వీరి యితర ప్రబంధములతో దీనిని బో
ల్చి చూచిన నీ సందియము విడి పోఁ గలదు. ప్రారంభమున ననేక పద్య
ములతోఁ గృతిపతి నాశీర్వాదించు సలహాటు గల వీరిం దొక్క పద్యము
చేతనే సీతారామయ్యగారి నాశీర్వాదించిరి. పయిం బేయి వారి వంశ వర్ణ
నము నతి క్లుప్తముగ నప్రగల్భముగ వచనమునఁ గావించిరి. అశ్వాసాం
తమునఁ గృతి పతి సంబోధనమును ద్యజించి వైచిరి.

కథా సందర్భము సందలి పద్యము లైనను భావ గాంభీర్య విహీనములై యున్నవి. ఈ హేతువులచే నర్వాంగ సుందరి యగు కృతి కన్యను పాంఛింఛి యున్న సీతారామయ్యగారు వికృతాకార యగు సరస తిరుపతి వేంకట కవుల పాణిగృహీత సరసి యేవగించి వలదని ముఖము ఖగఁ జెప్ప నోడి కవులు ప రేంగిత జ్ఞాన ధునీమలై యుందు రని తలంచి “యిదిగో జేసెన నదిగో జేసె” నని తుదకు బహుమతి గావించుట మాని వైచిరి. కృతి కన్య నడిగి నప్పటి సీతారామయ్య గారి యింగితము నెఱుంగఁ జాలక పోవుటయే గాక యియ్యెడఁ గూడ గ్రహింపఁ జాలక వీరు వారిని గుఱించి యగౌరవపు వ్రాతలను వ్రాసిరి.

ఆ గౌరవపు వ్రాతలను వ్రాసిన వ్రాయుదురు గాత. సందర్భము వైనఁ జూచుకొని నక్కట లేదా? “ఇదిగో నిచ్చెద నదిగో నిచ్చెద” నని బహుమాన మీయకయే కొంత కాలమునకు సీతారామయ్యగారు మృతి నందుటచే తమ కృతి కన్య యగు పాణిగృహీతకు వైధవ్యము చేకూఱిన దట! అని కేవల వైధవ్యము గాదు, బాల్య వైధవ్యము! పాణిగృహీతకు వైధవ్యము సంభవించుటయు నా వైధవ్యము బాల్య వైధవ్య మగుటయుఁ బ్రపంచాతీత విషయములు! ఈ ప్రపంచాతీత విషయములను వీరు లోకమునకుఁ బ్రసాదించిరి. ఇది “నూత్నపుం గృతి” నిర్మించు ఘక్కి!

వితం తూడ్వాహ మంతగా నిషేధింపఁ బడు చుండని యిక్కాలమున వీరి కృతి కన్యకు వైధవ్య మనుభవింప వలసిన యవసరము లేక పోయినను నన్యభాకరించుటకు వీరి మన సాప్షి నది కా దట! కాని సహగమనము చేయించుటకు మాత్రము బుద్ధి వోడమిన దట! ఇట్టి బుద్ధి వోడముటయే నిక్క మగు నెడల నది విపరీత బుద్ధి యనుటకు నుండియ మక్కటలేదు. ఏమన? వైధవ్య యోగమే లేని పాణిగృహీతకు వితం తూ

ద్వాహ మన నేమి? నహగమన మన నేమి? ఇది వింత మాట. ఇట్టి వింత మాటలచే వీరు తమ తప్పిదమును గప్పిపుచ్చి లోటంతయు సీతారామయ్య గారిదే యని లోకమును బ్రతారాము గావింపఁ దలచిరి. కాని శంకనము జయింప నేర దని వీ రెఱుంగరు.

శవీన నాగరికత కనుగుణముగ సర్వాంగ సుందరి యగు కృతి కన్యను గామించి యట్టిద చేకూఱు నని కొండంత యానతో నెదురు చూచు చుండ వాంఛా భిన్నముగ నిట్టి వికృతాకార యగు పాణిగృహీత చేర వచ్చి నప్పుడు తిరస్కరించుటలో సీతారామయ్య గారి లో టేమైన నున్నదియు లేనిదియు లోకమే నిర్ణయించును గాక. సరస తిరుపతి నేంక పేశ్వరుల వ్రాత యందలి సారస్యమును గూడ లోకమే పరికించునుగాక.

అ స న ద ర్శ ము లు.

పాణిగృహీతా శ్రవణానందములు రెండు సనందర్శములతో నిండి యున్నవి. ఈ రెండు గ్రంథములే గాదు. వీరి కవిత్వమే యసనందర్శములతో నిండి యుండును. మా చదువరులు చక్కగఁ బరిశీలింతురు గాక.

౧. చ. తగుదుమొ లేదో యంచు మదిఁ ద తరపాటాక యింతలేక మీదగు కయితమ్ము నూచితిమి యందది యిందిది యంచు బద్దెముల్ దగులుతురందుకోసమె మొకల్ దమరంపుదు రిక్కపుల్ వృథా యగుఁ గద వీరి నమ్మతు లహా! తగు వారి కివేల కాల్పనే?"

౧ ఆ గె పాణి.

తల్లెటపాటు = సంభ్రమము. అని యర్థము. తగుదుమో లేదో యని సంభ్రమము. లేక యన నేమి నందర్శించినది? తగుదుమో లేదో

యని సందియము లేక" అని గాని "యూలోచింపక" యని గాని ప్రయోగించిన సీ యసందర్భమున కవకాశము లేక పోవును. కాని వీ రస్వయము చెడు నను సందియము లేక సుంతయైన నాలోచింపక యతి కొఱకుఁ దత్త్రుటపాటును గాంచిరి. ఈ తత్త్రుటపాటు వలననే వీరు శకట రేఖమును మఱచి పోయిరి. కానిండు. వీ రంత తత్త్రుటవడుచున్నప్పుడు మన మింక విమర్శింపఁ గూడదు.

౨ "క. విధవ లనేకులు గల రా

విధవలలో మొట్ట మొదటి విధవ యెవఁడు నా

నధమపు వేశ్యలఁ గూడెడి

. విధవయె నా యనుభవమున వినిచెడఁ జూడీ" ౨౪ ౮౯పాణి.

చనిపోయిన భర్త గల స్త్రీ విధవ. కాని పురుషుని విధవ యనుట యవివేకము. లోకోక్తి కనుకరణ మను నెడల విధవ యనవలెను. అయినను నిది శ్రవణానందము నంజలి లోకోక్తి కనుకరణ మనిన "నా కళ్ల" వంటిది గాదు. అది శబ్దము చెడి పోయినది. కాని యర్థ మొకటే. ఇది యట్టిది గాదు. ఇది స్త్రీ వాచకము. వీరు స్త్రీ పురుష భేదము నెఱుంగఁ జాలక పోయిరి. అధము లనిన బాగుండును. కాని వీరాయధమస్వము వేశ్యలకుఁ గల్గించినారు. సందర్భ మన్న నిట్లుండవలయును.

౩ "గీ. అభినయ మ్మది చూచిన యట్టు లయ్యె

గాన మీ రీతి చక్కని కాంతి గలుగు

పలు వరుస గల కలుకుల కొలయు టయదె

కవన మీ రెంటి కన్నను గట్ట మగునె? ౩౪ ౨౭పాణి.

చక్కని కాంతి గల పలు వరుస గల స్త్రీ లెల్లఱు గాన విభ్యా విశారద లగుట యనుభవము. కవన మీ సంగీ తాభినయముల కన్నఁ గట్టమైనదా యను ప్రశ్నమునకు వీరి కవిత్వము వంటి కవిత్వ ములవడటక

శ్రుము గాదని ప్రత్యుత్తరము నిస్సంశయముగ నీయ వచ్చును.

ర.మ. అన నచ్చేడియ భూషణ ధ్వనుల పొల్చవ్వారిగా నల్లఁ గ్ర
క్కునఁ గేళీ భవనమ్ము చెంతఁజని యాకుల పోకలున్ దక్కు గ
ల్లిన మేల్వస్తులు గూర్చి పల్లెరమునన్ గీల్తొల్లి యొయ్యార మె
ల్లను చూపై చనుడెంచెనో! యనఁగ మెల్లఁవచ్చి యచ్చేరువన్

3 ఆ ౫౦ పాణి.

అల్ల = ప్రసిద్ధిని దెలుపును. మంద మను నర్థము గూడఁ గలదు. గ్ర
క్కున ననఁగా శీఘ్రముగ నని యర్థము. మందముగను శీఘ్రముగను న
న సందర్భ మేమైనఁ గలదా? అల్ల యనఁగాఁ దిన్నగ నని వీ రర్థము చె
ప్పెదరు కాబోలు! అల్లన ననినఁ గాని యా యర్థము రాదని తెలిసి
కొందురు గాత. మఱియు “నల్లఁ గ్రక్కున” ననుచో నర సున్న వేయిం
చి నారు. దీనికిఁ గారణ మేమి? క్రక్కున యచు శబ్దము లేదు. ఉన్నద
నుకొని వీరు ద్రుతము పై సర శాదేశము గావించిరి. గ్రక్కున యనియే
శబ్ద స్వరూపము. అన్నా! భ్రాంతి యెంత పని చేసినది!

౫ .గీ. గుబ్బల బెడంగు పిఱుదుల గొప్ప తనము

మేని తళతళలును మోము మిసమిసలును

గలికి యైనంత మాత్రన గల్గు ని క్క

తమున మెచ్చితి నంచెనఁ దలఁతు పేము” 3 ఆ ౫౧ పాణి.

సుందరములైన స్తనములును బృథుల నితంబమును దళతళ మను శ
రీరమును మిసమిస లాడు మోమును స్త్రీ యైనంత మాత్రముననే (అనఁ
గా నల్ల స్త్రీలకును) గలుగు నట! ఇది ప్రకృతి ధర్మమా? వీరు గావించిన
నియమనూ? వీ రొక వేళ “కలికి” యను శబ్దమును మేము కేవ
ల స్త్రీ పర్యాయముగ వాడి యుండలేదు. కలికి యన నుండరి. కావు
న నుండరియైన నిట్టివి గలుగు నని చెప్పవత్తు రేమో. అట్లే చెప్ప వత్తు

లేని నది విచ్చియూహ, ఏమచ? నుండరి యైనంతనే యిట్టివి గలుగవు,
నుండరి మెట్లగును? ఇట్టివి కలిగిరా గాని నుండరి గానేరదు,

౧ “చ. కలమ ధనమృతముగఁ గంటికి మింటికి నంటు మాడుగుల్
గలవు నమ న్నముం గలదు గాని యొకించుక లేని వారిలో
పల నొకరుండ నియ్యబూ బాణిగృహీతగఁ జేయనేని గో
ర్కుల కెఁగాని సుపదలు కుంకుమ లేని కులాంగనా మఱుల్. ”

3 ఆ ౭౧ పాణిగృహీత.

ఉదాహరణకు నమ న్నమును గలవంట! కాని జలజాక్షిని బాణిగృ
హీతగఁ జేయక పోయిన నేమియు లేని వాడగు పోవుచుంట! పాణిగృహీ
త యన లంజె యని మా చదువరు లిది వఱకే యెఱుంగుదురు, లంజెను
లంజెగాఁ జేయట యన నేమో మాత్ర మెఱుంగరు. మేము నెఱుంగ
ము, ఎవరు నెఱుంగరు, ఎవరు నెఱుంగనిది నరన తిరుపతి వేంకట కవు
లు మాత్ర మెఱుంగుదురు, తా మెఱింగినది వీ రెల్లఱకుఁ దెలియఁ జెప్ప
దురు గాత.

2 “మ. అకటా! నే నెటు తాఘవాడ, నట నీవాకంబపుం జాటునకా
వికచాబ్జమ్ము లిరుం గెలంకులను నావిర్భావముం జెంద మి
న్నక వీక్షించుచు లబ్ధ కొబ్బ నయి యానందింపఁ గాఁ జేయు నా
ప్రకృతి లోనఁ జలించినంత మది నీరంబౌ కురంగేక్షణా!

3 ఆ ౭౭ పాణి,

ఇయ్యది యుదాహరింపరితావము, వికచాబ్జమ్ము లన జలజాక్షి
పోగ కన్నులు, ఆవి రెండును గంబమున కిరు గెలంకుల నున్న వంట! ఇది
యెట్లు సంభించును? కంబము చాటున నున్న రెండు కన్నులే గాక
మొగము కూడఁ దిగోహితమై పోవును, కావున నొక ప్రక్క కొఱిగియూ
డ వలెను, ఒకరిన రెం డబ్బములు నొక్క దిక్కుననే యావిర్భవించును.

ఇక నిరు గెలంకుల నెట్లు సంభవించును?

౮.గీ. తనదు చిత్తమ్ము నేనియు దగిన సొగసు

గలుగు చెలి మిన్న కడ కంపం గలి రాదు,

అట్టిచో కేవలాన్యుల సంప నగునె?

దౌత్యమున కన్న సతి పొందు తప్పిదంబె? ” ౩ ఆ ౮౩ పాణి.

సౌందర్య వతియగు శాంత చెంత కంపించో (అనగా ముంగిరిని జూచినచో) నట నుండి మనసే తిరిగి రాదు. అట్టి యెడల కేవలాన్యుల సంపం దగునా? ఇంతవఱకు సందర్భముగ నే యున్నది. కాని తరువాత “దౌత్యమున కంటె సతి పొందు తప్పిదంబా ” యనినారు. ఇది దేనితో సంబంధించునో సరస తిరుపతి వేంకట కవులే తెలిపెనని గాక.

౯.చ. అరమర లేక చిన్నతన మాదిగ నొక్కటియై పరస్పర

స్మరణము దక్క వేరొక విచారము దూరము జేసి విప్రలం

భరసము వెళ్ల బుచ్చుచు బ్రపంచ మెఱుంగనియట్టి యుగ్మము

విరహము పాలుసేయు నవివేకికి ధాతకు జన్మ మున్నదే? ”

౪ ఆ ౬ పాణి.

ఈ దే ద్వు నాతఁ డుడారునిచే జలజాక్షి చెంత కంపం బడిన రాయబారి. మఱియు జలజాక్షికిఁ దొలి విటుడు. ఈ రాయబారియు జలజాక్షియు జిన్న తనము మొదలర మర లేక యొక్కటియై యుండు వారట! మఱియుఁ బరస్పర స్మరణము దక్క వేరొక విచారమే లేక విప్రలంభ రసము వెళ్ల బుచ్చుచు బ్రపంచ మన నెట్టిదో యెఱుంగక యుండు వారట! అరమర లేక చిన్నతన మాదిగ నొక్కటియై యన వియోగ మన నెట్టిదో యెఱుంగక యెల్లప్పుడు నొక్క చోటనే యుండి యని యర్థము. పరస్పర స్మరణము తక్క నితర విచార మెఱుంగక యన నెప్పుడును పరస్పర సమావేశ లాభము నొందక వియోగము సనుభవిం

చుచు నని యర్థము ఈ యర్థమునే ముందుగల “విప్రలంభ రసము పెల్లె బుచ్చుచు” నను వాక్యము స్థిరీకరించు చున్నది. మొదట వియోగ మెట్టిదో యెఱుంగక యనినారు. ఇప్పుడో సమావేశ మెట్టిదో యెఱుంగక యెల్లప్పుడును వియోగమే యనుభవించుచు నని చెప్పినారు. ఇది యెంత సందర్భముగ నున్నదో చదువరులే యూహించు కొందురుగాత. అంతటితో గుమర లేదు. అట్లు విప్రలంభ రసమును పెల్లెబుచ్చుచు (దుఃఖాతి లేకముచే) బ్రపంచ మన నెట్టిదో యెఱుంగ ని వారిని విధాత విరహము పాలు చేసెనట! ఆహా! వివేక గరిమ! విప్రలంభ మన నేమో విరహ మన నేమో యుర మర యన నర్థమేమో యొక్కటియై యన నేమో వీరికిఁ దెలియదు. వీరికి విద్యత్కవి బాలకళా నిధి బాల సరస్వతి యను బిరుదముల నిచ్చిన మహాత్ము లెవరో గదా! ౧౦ “ను, జడమీవయ్య జగమ్మలెక్కతన నుచ్చావసమ్మనంబొల్చు నట్టిడు నీకున్ సహకారియౌట ననుబోటిం జేర్ప నుంకించి నాయదుగున్ వెన్నమటల్చెదీ, వొరులతాపార్తిన్ హరింపగదా పుడమిం బుట్టితి వాతపత్రమ! నినుబోలున్ దలన్ దాల్చగదా”

ర ఆ ౩౫ పాణి.

ఎక్కతన=ఏకారణము చేతనని యర్థము. కాని యెవని కారణము చేతనని యర్థము లేదు. ఏకారణము చేత జగమ్మ లుచ్చావసమున బొల్చునో యట్టి వాడట! ఏమి సందర్భముగ నున్నది! దిద్దుకొందురుగాత. ౧౧ “ఉ, తల్లిని దుష్టురాలను చెడన్ దలపోయుచు దండ్రి యోగ్యతా భ్యుల్లసనంబు నూరక యహో! యని మెచ్చుచు సారెసారె కప్పలవ పాణి చెయ్యల జపం బొసరించుచు నేగ నున్న వారెల్లెఱు సంతరాయమగు టెంతయు శత్రులు కోడకాండ్రున్”

౩ ఆ ౩౬ పాణి.

ఈ యేగిన యాతం దుదారుడు. జలజాక్షితో నెడబాపి తన నింటి కి: వీసికొని రమ్మని యాపుల సంపుటచేఁ దల్లిని దిట్టుట సంకర్షముగనే యున్నది. కాని చాలఁ గాలము క్రింగటఁ జని పోయిన తండ్రి యోగ్యత ను గొని యాడుట యేమి సంకర్షము? తండ్రి చనిపోవుటచే యోగ్యుఁ డందురా? అనుడు! మహా కవులు!

౧౨:॥ఉ. చిక్కిన మేనితో వగవుఁ జెందెడి డెండముతో స్వహాసభా
దక్కిన మోముతోఁ దనదు దాపునకుఁ జను పుత్రుఁ దల్లిదా
మిక్కిలి గారవించి మును మించిన దెంచక పై నొకప్పుడె పెం
పెక్కిన ఫక్కి నీతి జనియింపఁ బ్రసంగ మొనర్చె నీగతి॥

ర ఆ ౩౮ పాణి.

తన దాపునకుఁ జను పుత్రునిఁ దల్లి గారవించిన దట! చను ధాతు వు గనునార్థకము. ఆగమనార్థకము గాదు. తనదాపునకుఁ జను, ననఁగాఁ దనదాపునకు వచ్చునను నర్థములేదు. దాపున కుండి పగం బనువ్రయు క్తంబగునపుడు చనుధాతువు ప్రయోజ్యము. ఈసంకర్షము వీరెఱుంగరు, ౧౩:॥ఉ. వచ్చెడి రైతుఁ గని జవా బెవ రిత్తు? సాహుక ర్లకు

న్నచ్చెడి రీతిఁ జెప్పఁ దగు నాయకు లెవ్వరు? తండ్రి నాడె తా
నిచ్చిన సొమ్ము పుచ్చుకొను లెవ్వరు? కోరెడివారి కప్పు లి
ష్టిచ్చు టదెవ్వ? రెక్కడికి నేగిన నక్కడ కాపురమ్మలా?॥

ర ఆ ౪౧ పాణి.

తా ననఁగా నెవరు? ఈ “తాను” గారు తండ్రి నాటివారు. తండ్రి గాడు. “నీతండ్రి యిచ్చిన సొమ్ము పుచ్చుకొను లెవ్వరు?” అని గ్రంథక ర్తల యభిప్రాయము. అది చెడి పోయినది.

౧౪:॥ఉ. అచ్చెలిఁ జూచుటెట్టు? లికినయ్యెడకేగు నుపాయమెద్ది?యే
యొచ్చెము చేసినకాజననియొప్పెడి” నంచుఁదలంచునతిలో

వచ్చుపలాక్షి యయ్యెడకు నాత్మ పురమ్మును వీడి మున్నె తా
వచ్చుటఁ జేసి కమ్మంగఁ వ్రాసి తనంతన యంపె దూతికన్ ”

ర ఆ ౧౯ పాణి.

ఒచ్చెము అనఁగాఁ గొఱత, న్యూనత. అవమాన మని రెండవ యర్థము “ ఏ మాయఁ జేసిన జపని యొప్పు ” నని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము గాఁబోలు! అది యవమానముగాఁ బరిణమించినది!

౧౧ “ఉ, ఇంతియ కాక యున్న నిక నేపని నేనియు మానుటొప్పుగా
కింతిరా! నీకు నుత్తరము నేనియు వ్రాయన? యంత పందనే!
కంతునిసాక్షి నేడు నిను గాంచితి నెచ్చున మెప్పుటట్ల ని
శ్చింతతఁ గాంచె నింతయును సిద్ధము నమ్మిన నమ్మకండినన్ ”

ర ఆ ౨౦ పాణి.

పంద = పండుడు, భీతుడు, సమర భీరుడు నని యర్థము. ఈ పదమున కీ యర్థములలో నేది చెప్పికొనిన నీ పద్యము సందర్భము గలది యగును!

౧౨ “ఉ, ఒక్కనిఁ గూడి కాపురము నొప్పుగఁ జేసిడి చాన పొందు లే
ఘక్కిని జారుడన్న దురుప్రవమున్ గలిగించు? వింటి నీ
చక్కిని గాక సర్వ జన నమ్మలమై మళయాళ మందుఁ బే
రెక్కెడి నగ్ర జాతులకు హీన కులాంగన లోడి కూటముల్ ”

ర ఆ ౨౧ పాణి.

“ ఒక్కనినే గూడి కాపురముచేయు స్త్రీల పొందు జారుడను దురుప్రవము నెట్లు గలిగించును? మళయాళ దేశము నందెట్లు గాక యగ్ర జాతులకు హీన కులాంగన (ఇక్కడ బహువచనము వేయవలెను) లోడి కూటముల్ వింటిని ” అట. ఇం దేమైన సందర్భ మున్నదా? ౧౩ “శా. పోనీ స్త్రీలు పునర్వివాహమునకుఁ బోరాదు నాదీండు వి

జ్ఞానులోపండితు లేమిపాపమొధనాశక్ గూఢు వృద్ధాత్ముడౌ
వానిన్ జేర్చు నపాత్రుఁ గూడ దన రవ్యాఁ డిచ్చు నన్నోదకా
లానందమ్ము మెయి భుజింతు రిదియన్యాయమ్ము గాకుండునే!

ర ఆ ౧౧౮ పాణి.

వృద్ధాత్ముఁ డనఁగా వృద్ధుఁ డని వీరి యభిప్రాయము. కాని యాత్మ
కు బాల్మి యావన కొమార వార్ధ క్యానస్థలు లేవని వీరికిఁ దెలియదు.
౧౨ .గీ. ఎవరు పూర్వపు టాచార మెఱుంగు వారొ

వారలకు శాస్త్ర ము త్తర వాది యిచటఁ

దక్కు వారల కీ జోలి తెగుల దెవ్వ

రేని నడిగిన నోరె త్త రిట్లు లనినా ర ఆ ౧౨౩ పాణి.

ఎవరు పూర్వాచారము నెఱుంగుదురో వారికి శాస్త్ర ము త్తర వా
ది యనుట యసందర్భము. పూర్వాచారపరాయణులకు శాస్త్ర ము త్త
ర వాది కాది కాని పూర్వాచారము నెఱింగి సంత మాత్రిమున వారి కు త్తర
వాది కాఁ జాలదు. ఆచారములను మార్చికొన వలె నని ఘోషించు
సంఘ సంస్కరలకుఁ బూర్వపు టాచారములు తెలియవా? వారికి శా
స్త్ర ము త్తర వాది యగుచున్నదా? శాస్త్ర ప్రకారము వర్తించు వారె
వరైన నున్న వారి కు త్తరవాది యగును. ఈ సందర్భమును వీ రెఱు
గఁ జాలక పోయిరి.

౧౩ .గీ. ముక్తి కామిని తోడ ముచ్చటించిరి గాని

వెల వెలందులఁ గాంచి కులుక రైరి

ఉపని షత్కాంతల నుంచుకొనిరి గాని

పదుపు తొత్తుల యానఁ బాట రైరి

సాహితీనతి తోడ నరసమాడిరి గాని

క్షులవిహీనలఁ జేరఁ దలంప రైరి

కీర్తిభామినులకు మూర్తినిచ్చిరి గాని

గుత్తలంజెల పొందు గోరైరై

గీ. తరతరమ్ముల నుండి యిందనుక ఖాకొ

లమ్ము వారలు నేటి కీలలన కతన

గొలమునకు నీకు నిహ పరమ్ములకు నొక్క

‘పెట్టె జెడఁ దగినంత యిక్కట్టు వచ్చె’ గీ ఆ ౧౫ పాశీ.

మన పూర్వులు ముక్తి కాంతి తోఁచు నుపనిష త్కాంత తోడను
సాహితీ సతి తోడను గీర్తి కాంతి తోడను సంబంధము గలిగి యుండిరే

గాని నీ వలె బోగము వాండ్రతో సంబంధము గలిగియుండ లేదు. నీకే

యీ దుర్బుద్ధి పుట్టినది. అనవలెను. మన పూర్వు లందఱు ముక్తి కాం

తాదులతో నుండిరి. నేటి కీ జలజాతీ వలన గొలమునకును నీకును పో

గాలము వచ్చిన దనుటచే సందర్భము చెప్పినది. పద్యము వ్రాసితి మను

నుత్సాహమే గాని వీరికి సందర్భముగ నున్నదియు లేనిదియుఁ జెలియదు.

౨౦. ఉ. వైదిక జాతిలో బాడమి వారని కల్పికి నెల్లవై యని

రేద మనమ్ముతో నిలు వివేకము దక్కి కళత్ర యశావన

శ్రీ దిగులొండ బాడు వెలచేడియ నుంచెడి నిన్ను బోటికి

మాదిరి శేయ నీ భువన మండలి నొండొకఁ డుండఁ బోలునే?

గీ ఆ ౧౭ పాశీ.

ఉదారుడు పాడు వెలచేడియ నిదివఱకే యుంచినాడు. అగుటచే ని

ట ‘నుంచెడి’ నను తద్గర్భార్థక క్రియ యప్రయోజ్యము. ‘ఉంచిన’ య

ని భూత క్రియను బ్రయోగింప వలెను.

౨౧. ఉ. ఇప్పటి కైతగాం ద్రహహ! యింగిలి పీసాక యింత నేచ్చి పైఁ

జెప్పెన రాంధ్రపుం గయిత నీ! యవి పండితు లాదరింతురే?

తప్పుల కుప్పుల క్కృతులు తంపట పెట్టుట కేని బూర్వ మం

దొప్పిరే!వీరిఁ జూచియొకొ?యూరక నీకుఁ జనించె వేదబుల్,

౫ ఆ ౫౪ పాణి.

ఇప్పుటి కవు లింగిలీషు చదివి తెలుగులోఁ గవిత్వము సెప్పు వారఁ
ట! అక్కతన వారి కృతులు తప్పులు కుప్పలట! పూర్వమందు (మన
పూర్వము) అట్టి కృతులను దంపట పెట్టుటకైన నొప్పికొనలేవట! పూ
ర్వకవు లెవ్వరైన నింగ్లీషు చదువు కొనినారా? పూర్వము మన దేశము
లో నింగ్లీషు భాష యుండెడిదా? ఆహా! విజ్ఞానము! నిజ మాలోచిం
చు నడల వీరి కంటె నింగ్లీషు చదివి తెలుగులోఁ గవిత్వము సెప్పు వా
రే మను లని నిస్సంశయముగఁ జెప్పవచ్చును. ఏమన? ఇంగ్లీషు చదువు
కొనిన తెలుగు కవులు దేశ చరిత్ర జ్ఞానము గలిగి యుండురు. మహా క
వుల మని విట్టి వీరు వీరి కా జ్ఞానము లేదు. ఇంగ్లీషు చదివి తెలుగు
కవిత్వము సెప్పు వారజ్ఞాను లని స్పష్టించు వీరు న్యయముగఁ దమ యజ్ఞా
నమును బైటఁ బెట్టుకొనిరి. సూది కొఱకు సోదెకుఁ బోగాఁ బ్రాతఁ అం
కులు బైటఁ బడినవట! ఇంగ్లీషు చదివిన యాంధ్ర కవులను దూషించు
ట కేమిగానీ ముందు “కైతిగాండ్రు” శబ్దమును వీరు సమర్థింతురుగాక.
౨౨“చ. మునుపు మహాకవీంద్రులు సముజ్జ్వలఘ్ని నొనర్చుకబ్బముల్

వినుతికి నెక్కెఁ గాని యవివేకుల కూతలు తాటి యాకు లం

దున నశియించె నోటఁ బడు తుంపురు లేనియు నిప్పు డచ్చు వ

చ్చిన కతనక జగాన విలసిల్లెడి మేటి కృతుల్ నశించెడిక”

౫ ఆ ౫౬ పాణి.

పూర్వ కవీంద్రులు వ్రాసిన పుస్తకములు వినుతి కెక్కినవి కాని య
వివేకుల కూతలు తాటి యాకులలోనే నశించినవి. ఇప్పు డట్లు గాదు.
అచ్చుకూటములు వెలయుటచే నోటి యందుఁ బడు తుంపురులైన విలసి
ల్లుతున్నవట! గొప్ప కావ్యములు మూలఁ బడుచున్నవట! నోటియందుఁ

బడు తుంపురు లన నేమో మాకుఁ దెలియకున్నది. నోటఁ బడు ననఁగ నోటినుండి యని వీరి యభిప్రాయము గాఁబోలును! ఈ యర్థ మీందు రాదు. కాని యిప్పు డచ్చుకూటములు వెలయుటచే దుష్ప్రబంధములు గూడఁ బ్రకటింపఁ బడు చున్న నని మేము సంగీకరింతుము. కాని యా మంచి చెడ్డలను మా చదువరులే నిశ్చయించుకొందురు గాత.

౨౨.గీ. కాల మహిమమ్మో గాని యే కాలమందు

వచనము రచించు వారు కవనము నందు

బేరు గాంచిరి యెంతటి పేర తనము

వచ్చెఁ గవితా లతాంగి కివ్వారి కతనఁ

క. అశోబ్దములతో వచ

నపుఁ గవితలు మొదలు వెట్టి నారాయణ! మూ

ర్థపు మనుజు లక్కటా! కవి

త పదములు విఱుగఁ గొట్టెనరు నిర్దయులై.

గీ. సంస్కృతాంధ్రమ్ము లందు వచన కవనము

మున్ను రచించు వారలు నున్న వార

నర్థ మగు పాండితియును బన్య కవనమ్ము

గలిగి విద్యావిదుల మెప్పు గాంచు వారు.

గీ. పాలను భవించువారు యపాగువొక్క

యపుడు ద్రావిన రిక్తు లంచనరువారి

సరి కదా?వారి కదియు యశము ఘటించు

లేమినది ద్రావువారి కాలిల యెట్లు?

గీ ఆ గీర మొదలు ౬౦ వరకు పోలి.

వచన కవనము వీరి కిష్టము లేదు. అగుటచే సంద ర్భాసందర్భము సరయక వీరు వచన కవనమును దత్కర్తలను నిందింతురు. ప్రథమమున

నే కాలుదును వచన కవనము రచించువారు లేరనిది. కాని తరువాతఁ బూర్వము సంస్కృతాంధ్రముల యందు వచనము రచించు వారు మిగుల నైదువ్యమును బ్రహ్మ కవనమును గలిగి వెలయు వారనిరి. అఖండ పాండిత్యమును బ్రహ్మకవనమును గలిగిన వారు గద్య కవనము గావింప వచ్చును గదా? అట్లయిన వచన కవనము గావింప రా దననేల? ఇది యిట్లుండ నిచ్చి వచనమును వ్రాయు వారు పద్య కవనమునఁ గూడఁ శోకు పొంది యుండవలె నను విషయమును విమర్శింతము. వచనము వ్రాయు వారు పద్య కవనమునఁ బ్రసిద్ధి పహించి యుండవలసిన యవసరమేమి? వచన కవనము గావించిన యప యశమును బాయుటకా? అట్లు గాక నారి పద్య కవనము వలన గద్య కవనమున కేమైన యాధిక్యత గలుగునా? ఏమియు లేదు. కావున నీ వాదము నిర్మూలము. అజ్ఞాన విలసితమును, కవనమునకు గద్య పద్య విభేదము లేదు. ఈ విషయమును మేము పక్రమణికలో విస్పష్టము గావించితిమి. వీరు వచన కవులు కవిత పదములను విఱుగఁ గొట్టు చున్నారని వ్రాయుచున్నారు. ఈ సందర్భమున మేము చదువరులపై నొకభారమును మోపుచున్నారము. ఓ చదువరులారా! పై పద్య గమనిక యెంత సరళముగ నున్నదో పరిక్షించి కవిత పదములను విఱుగఁ గొట్టు వారు వచన కవుల వీగో తెలుపుదురుగాత.

౨౩ “చ. ఇపు డింక నొక్క కర్మ మది వేమన? నేర్చిన యంతలోనఁ గబ్బపుఁ బను లాచరింప నది పండితులౌ కవులొప్పజూచి “యీ కవితము సెప్పనేల!” యని గాఢముగాఁ దల వాయఁ దిట్టి దాని పయి విమర్శనం బొకఁడు నింపుదు రంతకు ముమ్మడంగగళా”

గీ ౯౧ గీ.౨ పాణి.

మా విమర్శనమునకుఁ గారణ మీ పద్యమున వీరే చెప్పిరి గావున నీ పద్యము నిక విమర్శింపఁ బసిలేదు.

౨౫. "చ, ఎరు పొక యింత లేక చరియించుటచే నల కాంతపై మనం
బరిగి యదంత ద్రిప్పినను న ట్టిటు తాఁ జలియింప దయ్యె న
త్తగుణికి నంతకుఁ మునుపె దన్మయమయ్యె మనోవికార, మా
యిరువురి లోపమేరు? యట నీతనిదే యపరాధ మెమ్మెయిన్"
గీ ఆ ౮౩ పాణి.

ఎరును అన నీర్వ్య యని యర్థము. కవి జలజాక్షి విషయములో నీ
ర్వ్య యింతయు లేకుండఁ బ్రవ ర్తించుటచే నాతని మనము జలజాక్షిపై ల
గ్నమైన దట! ఈ కవిని సంస్థాన విద్వాంసుడుగా నుంచుకొనుఁ డని
యుదారునకు జలజాక్షియే బోధించినది. అట్టి విషయమున నిచ్చట నెరు
సు అను పదము నేల ప్రయోగింపవలెను? వీరి కే శబ్ద మే సంసర్భమునఁ
బ్రయోగింపవలెనో తెలియదు. ఈ శబ్దము నెట్టి స్థలమునఁ బ్రయోగిం
ప వలెనో వీరికిఁ దెలుపుటకుఁ దిమ్మయ విరచితమగు రాజశేఖర విలాస
ము సందలి యొక పద్యము నుదాహరించుచున్నారము.

“గీ. పారిలోన నగ్ర వనజాక్షి చల్లఁబ
మటియఁ జన్న పొలఁతి మల్లికాంబ
నవతు లెరుసు లేక సతతంబు మెలఁగుచు
నవతు లేక యుండ్రు సమ్మదమున”

౨౬. “గీ. స్త్రీకి స్వాతంత్ర్య ముండుట చెల్ల దంచుఁ
జెప్ప మను వంత నెట్టియే? చెడి కొలమ్ము
నెల్ల గంగను గల్పదే? యెఱుంగ నేర

కూరకయ శాస్త్ర క ర్తల మీఱ నగునె?” గీఆ ౮౯ పాణి.

శాస్త్ర క ర్తలను మీఱ నగునే? యనుట యసందర్భము. శాస్త్ర క
ర్తలను మీఱరు. దూతెనరు. శాస్త్రములను మీఱెనరు.
౨౭. “క. కాకమ్ము లఱచె మున్నే,

“కోకో” యని కోళ్లు గూసె గోకమ్మలు సు

(శ్రీ) కలిమి విట్ట వీగె ది

వాకరుఁ డుదయించెఁ దెల్పి వలె జగమ్మల్ గెఱగర గపా.

కోళ్లు “కో కో” యని కూసిన వట! ఇది వింతి మాట. కోళ్లు “కో క్కురోకో” యనుకూయను గాని “కోకో” యనికూయవు. వీరు శ్రవణానంద మున “ఉ ఉ ఉ ఉ ఉ ఉ” యటంచుఁ గోళ్లు కూసె నని వర్ణించిరి. ఇందుఁ “గో కో” యని కూసె ననినారు. వీరు చేతికి వచ్చి న ట్లెల్ల వ్రాయుదురు గాని ప్రకృతి ధర్మమును బాటింపరు. కాని పాణిగృహీతా శ్రవణానందములు రెండును సూత్రపుం గృతులే. ఇది యిట్లుండ నీ పద్యమున నింకొక విశేష మున్నది. కాకులు కూసిన వట! కాని యంతకు ముందే కోళ్లు కూసిన వట! ఆహ! ఈ ద్రావిడ ప్రాణాయమెందులకో. ఓ చ్చదువరులారా! మీ కిది వింతగాఁ దోప వచ్చును. కాని యిందు వింత పడవలసిన యవసరము లేదు. ఏమన? పెరిసిలో ఖేంక లేశ్వరుఁడు గాడు ద్రావిడులు గాదా?

అఁ “ఉ. ఎంతటిభాగ్యమే? యనుచు నెంతయదృష్టమే? యంచు నెంతబల్ వింతల? యంచు నెంత పొరలేని తలఁపులెయంచు ముక్కుపై నింతులు కేలు వెట్టికొని యెల్లపుడు నుతియించు నాకు నీ ఫంతయె నిక్కమైనను రసంతయుఁ గూడవు జీవనస్థితుల్ ”

ఉ ఆ గె ౨ పాణి.

ఇందలి “నుతియించు” ననునది జలజాతీకి విశేషణమగుచున్నది. కాని యింతలుక గుటలేదు. ఇంతలుకు విశేషణమని గ్రంథకర్తల భ్రమ. ఇది భ్రమయే. దిద్దుకొందురగాక.

అ. “గీ. భార్య బాలింపుమని నిన్నవచ్చియున్న
యత్తరమ్మున జగురుననున్నయట్టి

తల్లి మాటను బాలింపఁ నలఁచుటాక్కొ-
యే నెచటికేగుదాన? నిన్నిపుడు పిడిచి”

౬ ఆ ౬౨ పాణి.

చిగురు, అనఁగా సగ్రమని యర్థము కాదు. అగుటచేనిని యిటు సంద-
ర్భింపలేదు. వీరు “చివర” యను సర్థమున నెల్లయెడలఁ జిగురనియే ప్రయో-
గించుచున్నారు వీరికినితప్పని తెలియదు.

౩౦ “చ. కళవళిమందుఁడు వెతలఁగందుచుఁ గుందుచునున్న బోటి య-
వ్వల వలపుఁ మగఁడటకు వచ్చిన యంతన లేతచూచి వె-
త్వాల నిగఁద్రావి యాతని చవిఁ బడి కుల్కుఁగ సాగె నద్దిరే!
వెల చెలి కబ్బు నవ్విరహ వేదన లీనన శక్య మెట్టిగుఁ ”

౬ ఆ ౮౩ పాణి.

జలజాక్షి వెతలఁ గందుచు నుదారుఁడు వచ్చినంతనే విచార ముడిగి
యాతనితోఁ గుల్కుసాగెను. వెల చెలికిఁ గల్లు విరహ వేదన దుస్సహ మె-
ట్లగును. అట! ఈ తుదివాక్యము పూర్వ వాక్యముతో నేమైన సంద-
ర్భించివదా? మనోహరుఁ డరుదెంచి గారవింప నే కాంత కులక కుండ గల్ల-
దు? అట్టియెడ జలజాక్షి మాత్ర మేల కులక కుండును?

౩౧ “క. యమ్మారాల్వై గారికి

నమ్మిన మీ దాసి చరణ నరముఖయై డం

డమ్ములు సారెకు మ్రొక్కుచు

నిమ్మొయి వ్రాసికొను మనవు లియ్యివి యయ్యె ”

౬ ఆ ౮౪ పాణి.

ఈ “ యమ్మారాల్వైగా ” రెవరు? ఉదారుఁడు గారా? ఆయన కి-
ది పర్యాయ నామమా? కానస్స డీ వికార మేమిటి? శ్రవణానందమున
మధునూదనున కుత్తరము వ్రాసి నప్పటి తెలివి లేటలు పైత మిప్పుడు

పయోగింప లేక పోయిరి. ఇది యిటు లుండనిండు. “ ఇట్లు వ్రాసికొను మనవు లివియైన ” వట! అన నర్థమేమో నరస తిరుపతి వేంకట కవులే సెలవీయ వలెను.

3౨ “చ. శదువున కింత యన్నమును గట్టుకొనంగను బ్రాత చీరలే నిడుఁ డిది చాలునా యసువులెంతకు నీచెడు మేన నుండు న క్కడ దనుక భవచ్చరణ కంజములకొ గనిపెట్టుకుందు నిలో దుడిచెడబ్రక్కలకబలుఁడొ ల్లటికర్మమునెంచుచుకొలియా!

౬ ఆ ౧౦గి పాణి.

“ తినుట కన్నమును గట్టుకొనుటకుఁ బ్రాత చీరలును నిచ్చినఁ జాలు. నా మేనును బ్రాణము లెంత వఱకు నుండునో యక్కడ దనుక మీ పాదములను నమ్మికొని యుందునని జలజాతీ ప్రార్థించినది. కాని యక్కడ దనుక, అన నంత వఱకు నని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము. అది యిందు లేదు. దిద్దుకొందురు గాత.

(శ్రీ) వ రా స ం ద ము.

౧ “ఉ. శ్రీయును వాణియొక వలయు రీతిని జామరముల్ గ్రహించి కై సేయ నమస్త నర్జర విచిత్ర కిరీట మణి ఘృణీ నవ శ్రీయుత పాద పీఠమగు సింగము తత్తడి మీఁద నొప్పు భ ద్రాయతమూర్తి శాంకరి ముదంబిడు వేంకటరత్న మంత్రికీ ”

౧ ఆ ౧ శ్రవ.

ఇందలి యనందర్థమును చూ గురువద్యులు కవితా విమర్శన ఖండన మున వివరించి యున్నారు. అద్వానినిట నుదాహరించు చున్నారము.

“ ఇందు శాంకరి సింహ వాహనా రూఢయగు నప్పుడు లక్ష్మీ స

రస్వతులు వింజామరలు వీచుటయు; దేవతా కిరీట మణి శ్రీయుత మగు పాద పీఠ ముండుటయు; వర్ణింపఁబడినవి. సింహము నధిష్ఠించుట హయాము నధిష్ఠించినట్లే. వారు సందర్శించిన నానా రాజులలో నెవ్వరైన హయాధి గూఢులైనప్పుడు సైతము సింహాసనము నధిష్ఠించినప్పుడు పాదముల క్రింద నిడుకొను పీఠమును గాళ్లకుఁ గట్టుకొంటయు; వింజామరలు వేయించు కొంటయుఁ జూచి యుండిరి కాఁబోలు! సింహాసనము నధిష్ఠించి సపుడు పాద పీఠ ముండును గాని హయాధి గూఢులకుఁ బాదపీఠ ముండదు, రికాబు లుండును. ఈ రికాబులును పాద పీఠములే యని చెప్పకొన్న నిట్టి పాద పీఠములు నమస్త. శ్రీయుతము లని వర్ణింపఁ జనదు. ఏనుమీఁదఁ గట్టినట్లు సింహము మీఁదను గుట్టము మీఁదను జౌడోలు కట్టుట యత్సవాదులఁ బ్రకర్శింపఁ బడు లక్క బొమ్మల యందుఁ దక్క మఱియెందును లేదు. కాన నిట సింగపు గద్దియ యని నవరించు కొనినచో గొంత బాగుగనుండును. మఱియు నిందలి “ వలయరీతి ” ననునది యతికి వలయరీతి లేకయది లక్కట లేని రీతిని వీచుట లేనది యమూల్య మగు సర్థము నుచ్చుటకా? ”

- ౨ “నీ. ఏనాతి కొక గుబ్బ గాన శాస్త్రంబు రెం
 డవ గుబ్బ సాహితీ డంబరంబు
 ఏనాతి యిలు సత్కవీ శాసనంబు రెం
 డవ యిల్లు చతురాస నాసనంబు
 ఏనాతి ప్రియ శిష్యుఁ డానాకు సంభవుం
 డటు మీఁది శిష్యుండు వ్యాసమాని
 ఏనాతి పుత్రు లయ్యెవ్వరు మునులు దే
 వ మనుష్యు లెల్లరు బాత్ర భూతు
 గీ. లట్టి జగదేశ సామ్రాజ్య మధిగమించి

వీణ చేబూని పాట గావించి మగనిఁ
గరఁగఁ జేసెడి య వ్యాణి వరము లొనఁగఁ
రాజ హితుఁడగు వేంకట రత్న మణికి.

౧ ౮ ౩ క్రవ.

“ ఇందు సరస్వతికి మొదటి శిష్యుఁడు వాల్మీకి యనియు నటువీఁడి శిష్యుఁడు వ్యాస మహాని యనియు మూడవ పాదమునఁ జెప్పబడి యున్నది సరస్వతి యొద్ద వీ రిరువురు విధ్యాభ్యాసముఁ జేసిరిని నే మహాకవి యుఁ జెప్పియుండ లేదు. అచ్చు టచ్చటఁ గొందఱు కవులు సరస్వతి మాకుఁ దల్లి యనియు మఱి కొందఱు పాస్య దైవత మనియు, మఱియుఁ గొందఱు భార్య యనియుఁ జెప్పకొను వాడుక గలదు. వానిం జూచి యీ గ్రంథకర్త వాల్మీకియు వ్యాసుఁడును సరస్వతికి శిష్యులని కల్పించెను. వీరు శిష్యులు గారు. సరస్వతి నుపాసించు వారు. మొదటి కవి వాల్మీకి యనియు రెండవ కవి వ్యాసుఁడనియు హృదయమున నుంచుటచే నీయన సరస్వతికి మొదటి శిష్యుఁడనియు రెండవ శిష్యుఁ డనియు బ్రమసి వ్రాసి యుండును. ఇట్లు వ్రాయుటకు మఱియొక కారణము గూడఁ గనుపట్టుచున్నది. “ సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయమ్ ” అను శ్లోకార్థమును దస్కరించి “ ఏనాతి కొక గుబ్బ గాన శాస్త్రంబు రెండవ గుబ్బ సాహితీ డంబరంబు ” అని మొదటి పాదమున వ్రాసి యట్లే రెండవ పాదమును గూడ వ్రాయుఁ గడంగి యొక యిట్లు సత్కవీ శానన మనియు రెండవ యిట్లు చతురాన నానన మనియుఁ గ్రమ భంగముగాకుండనే నుడివెను. కాని చతురానన శబ్దముపై నానన శబ్దము వేయుట చింత్యము. ఇంతియకాక బ్రహ్మదేవుని నాల్గు మోము లందు సరస్వతి నివసించి యున్నదని కవులు ఘోషించు చుండఁగా నాననర బని యేకవచనము ప్రయోగించుట యప్రయుక్తము. జాత్యేక వచన మునుటయుఁ బో

లదు. బ్రహ్మకు నాల్గు మోములు గల వని యెఱుంగని వారలైన నమ
న్వయించు కొందురను కొనుటకును జతురానన శబ్దము నాల్గు మోము
లు గలవాడని మేలుకొలుపు చున్నది. ఇట్లు క్రమ భంగము గాకుండ
| వాయుటకే వాల్మీకి మొగటి శిష్యుడనియు వ్యాసుడు రెండవ శిష్యు
డనియు నుడువుట. తులకు విసుగు జెంది నాల్గవ పాదము నెట్లయిన
బూర్తి జేయ నెంచి యందుఁ గ్రమ భంగమున కొప్పు కొనిరి ”

౧౯, ౨౦ పుటలు. అట్టహాసము.

౩ .నీ. పాపిష్ఠ రాజుల పాలి దయ్యమ్ము సం

భ్యా వందనమునకు బావ గారు

జప దేశ సంచార కరామ్ములకు రైలు

జప తపమ్ముల కెల్ల నవతి తల్లి

ముక్తి కాంతా సంగమునకుఁ బూరుపుఁ గత్తె

సద్యో వ్యాప్తికి జాటు డప్ప

ఆనందమునకు దివ్యాంగనా సంగంబు

రాజసంబునకు గారాల కూచి

గీ. భాగ్య భోగ్యమ్ములకు నెల్లఁ బట్టుఁ గొమ్మ

యభీల వేత్తత్వమునకు దివ్యాంజనంబు

సరస జనులకుఁ గర్ణ రసాయనంబు

కవిత యిట్టిది యని చెప్పఁగాఁ దరంబె? ” ౧ ఆ ౧౩ శ్రవ.

కవిత్వము సంభ్యావందనమునకు బావ గారట! అనఁగాఁ గవులు సర
భ్యా వందనము సేయ రనుట. “ జప తపమ్ముల కెల్ల నవతి తల్లి ” య
ని రెండవ పాదమునఁ గలదు. ఇది కేవల పద్య పూరణమునకే ప్రయో
గింపఁ బడినది. కాకున్న స్వామి కాలములో ముగియు సంభ్యా వందనము
లేయ నీయని కవిత దీర్ఘ కాలము సేయఁ దగిన జప తపమ్ములను జేయ నీ

యదని వా యెత్తి చెప్పవలెనా? దీనికేమి? కవిత సంధ్యావందనము సేయ నీయ దనుట యసందర్భము. ఇది కేవలము ప్రకృతి విరుద్ధము! వాల్మీకియు వ్యాసుడును సంధ్యా వందనమును మానుకొనిన ధర్మ బాహ్యులని యన వీరు సాహసించురా? వారు తపోధనులు కారణ గలరా? తిక్కనాదుల విషయమున గూడ నట్లన గలరా? వారి యంతటి మహాకవులు గలరా? తిరుపతి వేంకట కవులు మానినా రేమో. కాని వీ రట్లు మానుటయే నిజమగు నెడ నది కవిత్యమువలనే యని వాక్రుచ్చుటకు సాహసింప రని మేము నమ్ముచున్నారము. అధునికులలో గూడ సంధ్యా వందనము సేయు కవు లెంతయు లేరు? మఱియు నిందే కవిత “పర దేశ సంచార కరణమృతకు రైలు” అని వర్ణించినారు. ఇది మఱియు నసందర్భము. ఏమన? రైలు పర దేశ సంచార సాధనము గాని కారణము గాదు. కవిత్యమో, కారణము. సాధనము గాదు. అట్టి యెడల గవితను ధూమ శెకటముతో బోల్చుచేటి సందర్భము?

౪ “గీ. కవులు నూతను లనియును గత నవీన

మనియు నాక్షేపణ యొనర్తు రంచు మేము

కొంచె మెఱుంగుచు మైనను “గ్రోత గ్రోత

కొమ్మన” యటన్న సామెత నమ్మిరాము” గీ ౮౧౪ శ్రవ.

కవులు నూతనులే గాని కత నవీన మనుట యసందర్భము. ఏమన? ఇందలి కథ కల్పితము. ఈ మాట చెప్పుకొనవలెను.

౫ “గీ. అతి రహస్యంపు సంగతికి చాళువు బెట్ట

మంచి చెడ్డలకు జూపించు త్రోవ

కాలయాపనకు జక్కని యుపాయం బమి

త్ర ధ్వంసమునకు ఫిరంగి గుండు

ఘన శాస్త్రములకు బెట్టిన పేరు చారిద్ర్య

భంజనమ్మునకుఁ దుపాకి దొప్ప
యాప నిన్వివారణ కొషధ ప్రాయమ్ము
తులలేని సుఖ దుఃఖములకుఁ ద్రాసు

గీ. ఆ త్త సంతక్షణమున కిమ్మైవ కోట
సంశయమ్మునకు వినాశ సనుయ మరయ
నకల లోకోపకారంబు నలుపు సుజన

మైత్రి కన్నను వేటొండు మహిని గలదె?" ౧౮౩ శ్రవ.

ఈ పద్యము జాతీయోత్తలతో నిండియున్నదని గ్రంథకర్తల తలంపు. కాని యొకటి రెండు సమంజసముగ నున్నవి గాని తక్కిన వన్నియు సాధారణములై పోయినవి. ఇందుఁ జివర "సుజన మైత్రి కన్నను వేటొండు మహిని గలదె" యని వ్రాయించినారు. ఈ లేని దేది? ఈ సచరాచర ప్రపంచమున వేటొండు వస్తువే లేకని యపార్థము స్ఫురించుచున్నది. వీరొకవేళ "సుజనమైత్రి కన్నను నుత్కృష్టమైనది మహినిగలదా?" యని మా యభిప్రాయము. కావున "నుత్కృష్టమైన" దను పదము నధ్యాహారము సేసికొనవలయునని వాడింపజూచెదరేమో? ఇది యసంగత వాదము. ఇట్టి పదము నధ్యాహారము సేసికొనుట కన్న నే పడికట్టు రాయి యో తీసి వేసికొనుట మంచిది. కాని పడికట్టు రాయి లేకుండ వీరు పద్యమును గుదుర్చు లేకపోయిరి. ఎట్టి పద మధ్యాహార్యమో వీరెఱుంగరు.

౬. "చ. ఇలఁగల మంత్రి పుంగవుల కెల్లఱకుఁ దల దాటి బుద్ధిలో

పల గురువంతయై కవుల పాలిటి కల్ప నగంబు భాతిఁ గో

రై లొనఁగు కామచంద్ర నగరీ నరసాధిపుఁ గూర్చి మంత్రియై

చెలమయ ముత్రి వర్ధిత విశేష యశస్విత ది క్కటికుండై"

౧౮౪ శ్రవ.

బుద్ధి యందు బృహస్పతి యంతటి వాడని గ్రంథకర్తల యభిప్ర

యము. “అందు” అని సప్తమి బ్రయోగించుటకు “లోపల” అని నిర్ధారణ వస్తిః బ్రయోగించిరి. ఈ నిర్ధారణ వస్తిః ప్రయోజనము వీరికిఁ దెలియ నట్లున్నది.

“ నిర్ధారణ వస్తికి లోపల వ్యక్తం బగు ”

నని చిన్నయనూరి.

౭ “చ. పదునగు నన్న యన్నమును బట్టి వచ్చిన గాని జిడ్డు కే

ల్వలని మంచి నేయియును నాయనమున్ బలు పిండివంటలున్
మదికిముదంబొసంగెడి ఘుమంఘుమం బొల్పెడి కాయగూరలున్
బొడలఁ దదీయ వత్కిఁ దిని పోదురు బ్రాహ్మణు లెందఁతేనియున్

౧ ఆ ర ౭ శ్రవ.

నన్న బియ్యపు టన్నమును నేయియు శీ.రాన్నమును బిండి వంటలు ను గాయగూరలును జెప్పి నూపము, చారు, మజ్జిగ మున్నగు నానిని శోగొనమి నియ్యది యసందర్భపు భోజనమై పోయినది. అది శిబ్దమును బ్రయోగింపమి నీ యవస్థ తటస్థించినది. మృష్టాన్న మనినచో వీరికింత పద్యము వ్రాయవలసిన కష్టమును మాకు విమర్శింప వలసిన యవసరము ను లేక పోవును.

౮ “శా. ఆరూఢాఖిల భోగ భాగ్యములచే నా సర్వనాభమ్మ యం

దారోగ్యాయ రవారసౌఖ్య గుణగణ్యాకార సౌభాగ్య స.

త్కారక వేంకట రత్న మంత్రి గనియెన్ గామేశ్వరీ నామ క

న్యారత్నమ్మను సొంపు పెంపు వెలయన్ గామేశ్వరీ సత్కృపన్

౧ ఆ ౬౧ శ్రవ.

“వేంకటరత్న మంత్రి కామేశ్వరీ కరుణచే గామేశ్వరి యను కన్యను గనెను” ఇచ్చట నారూఢాఖిల భోగ భాగ్యములచే నను పద మెందులకు? కామేశ్వరీ జననమునకుఁ గామేశ్వరీ కృప కారణ మగుట న్యాయమే.

కాని యంతటితోఁ గుదురక యారూఢాఘల భోగభాగ్యములు గూడఁగా రణము లగుచున్నవి. అట్లయిన దర్శితులకు సంతాన ప్రాప్తి లేదా? ఈ వ్యర్థ పద మనందర్భమును గలిగించినది. మఱియు ననిర్వాచ్యమగు న పార్థమును గూడఁ గలిగించుచున్నది. ఇది గ్రహించి దిద్దుకొందురుగాత.

౯ “వ. వెలధన మింతయంచనిన వేగమె యాధన మిచ్చి మచ్చు మం దుల వెడఁజల్లి నట్లు కడు దొంగ విలాసము లూను కట్టి బొమ్మలఁ గవఁ గూడువారి యధమంబగు జన్మము నొక్క జన్మనూ? వలచిన బాలికఁ గవయు వారిది జన్మము గాక తల్లిరో?”

౧౦౮౦ శ్రవ.

బాలామణి వెనుకను ముందును గూడ డబ్బున కాశించి యెల్లరతోఁ బోవుట స్త్రీలకుఁ దగదని యనేక విధములఁ జెప్పినది. అట్టి కాంతలకు సౌఖ్యము లేదనినది. ఇట విఘ్నము దిట్టినది. ఇది యనందర్థము. వీరి క విత్వమునకుఁ బూర్వ పర సందర్భ శుద్ధి లేదు.

౧౦ “ఉ. చిన్న తనమ్ము నందు సమశీల వయస్కులఁ బిన్న వారలఁ

గ్రన్ననఁ గూడి యల్లరి యొసగ్గుచు నుండఁగఁ జూచి పెద్దలే మన్నను సర్వదా మన గృహమ్ముల నుండెడి వానికింత య త్యున్నతివచ్చెగా? యనుచుఁదోచుననాకు ముదమ్మునమ్మదిక

౧౦౮౯ శ్రవ.

మనమునఁ దోచునది యాశ్చర్యమా ముదమా? ఆశ్చర్య మనవలె ను. వీరు ముద మనుటచే మా కాశ్చర్యముగా నున్నది!

౧౧ “వ. ఇట్లు తన తనయ నొప్పించి యిప్పని యెట్లు సమకూరునని మనమ్మున యోజించు చున్నంతి నొక్కనాడు దైవ వశమ్మున నమ్ముడు నూదనుడు”

“యోజించు” అనఁగా “గూర్చు” అని యర్థము. “ఆలోచిం

చు ” నను నర్థము కాదు. గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము. “ యోచించు
చు ” ననిన నేడేదను.

౧౨ “ఉ. వచ్చుట కేమి గాని పయివారలు చూచిన లేనిపోని పె
స్మచ్చలుపన్ని యీతని గుణమ్ములు మంచివి గావటంచుఁ దా
రచ్చట నచ్చటా బలికి యల్లరి నేతుడు లోకులన్న బల్
ముచ్చలునెట్టి మెన్నునురె?లోకముమూయనుమూకుడున్నదే
అ ఆ ౭ శ్రవ.

ముచ్చలన దొంగలని యర్థము. అపకీర్తినిఁ గలిగించు వారు దొంగ
లెట్లయ్యెనరు? ఇంతకంటె హాస్యాస్పద ముండదు. దిద్దుకొందురు గాత.
దీనితోబాటు రస భంగమును గలిగించిన “ మూయను ” అను దానిని
“ మూయఁగ .. నని దిద్దుకొనునది.

౧౩ “ఉ. ఇంతకుఁదప్ప వేరొకటి యేదియు లేదెక సందియంబు కా
నంతయటన్న వృద్ధయను “ నయ్యది సత్యమె లోకులైన వా
రెంతటి వారైనైన నిటులెంచుదు రై నను వారివల్ల నా
వంతయు మీకుఁ గార్యమును నట్టిది లేదుగదా? తలంపఁగ ”
అ ఆ ౭ శ్రవ.

మధుసూదనుడు మహాకవి, కవులకు లోకులతోఁ గాక మత్స్వరితోఁ జ
ని యుండును? “ తిరిగి నాఁడును గదా! పరదేశములను విద్యా ప్రసంగ
ముల కై తలిరుఁబోడి ” (౫ ౪౧ శ్రవ) అని వీరే మధుసూదను
నిచే ననిపించినారు. ఇక “ మీకు లోకులతో నేమిపనియున్న ” దనున
ది యేమి సందర్భముగ నున్నది? గొప్పవాఁడైన కొలఁది లోకులతో నె
క్కుడు సంబంధముండును కాని లోకు లా గొప్ప వానిని దిరస్కరింప లే
కపోవచ్చును. అంతేగాని లోకులతో మధుసూదనునకుఁబని లేదనుట య
వివేకము.

౧౪. "ను, ధనమా? లోపములేను విద్యయును మీదాస్యమ్మునం జేసి కై
 కొనె నీకన్నయ గూపు కేఖుకుఁ గక్కుంగల్లు మా వారిలోఁ
 గను గీటైతి గు హెచ్చు తగ్గు గడు వేడ్కన్ సాటి గో బోట్లరి
 తిని వర్తింపఁగఁ జేయుకుండుటకు నెంతేనెంత స్వాంతమ్మునన్,"

౧౪ ౨౨ శ్రవ.

దాస్యమునఁ బరిచర్య యని యర్థము. దాస్యము చేసి విద్య గ్రహిం
 చిన ధన గురుకుల వాసముజేసి (గురు శుశ్రూషఁ గావించి) చదువు
 కొనిన గని భావము, జాలామణి మధునూదను చెఱతఁ జదువుకొనినదా!
 లేదు లేదు. "మీ దాస్యమ్మున" ననఁగా "మీ దయ వలన" నని
 గ్రంథకర్తల యాశయము. కాని యీ యర్థము జెప్పటకు వీలులేదు.
 సవరింప వలెను.

౧౫. "నీ, గానమ్ము వంటి సత్కల గల్గునే? వేద

విదుల కయ్యదియుఁ జుక్కెదురు గాక" ౨౪ ౭౪ శ్ర.

వేద విదులకు సంగీతము గిట్టదనుట ప్రకృతి ధర్మమునకుఁ గేవలము
 విరుద్ధము. ఏమి యుఁ దోపమి వీ రిట్లు సందర్భముగ నాల్గవ పాదమును
 బూరించిరి. వీ రిందుఁ బ్రకృతి భంగము కాకుండు నట్లు మాత్రము పా
 టు బడిరి. వేద విదులకు గానమునకుల యాసక్తి యద్వితీయము. సం
 ధ్యానందన కాల మతిక్రమించి పోవుచున్నను బాట పూర్తి యగు సం
 తదనుక వేద విదులు సభలోనుండి కదల కుండుట మే మనేక పర్యాయ
 ములు పరికించితిమి మా యనుభవము నకు విరుద్ధముగ నీ శ్రవణానం
 దమునఁ జూచితిమి. ఇది నూత్నపుం గృతి గాదా?

౧౬. "నీ, చక్కెర విల్కాని సామ్రాజ్య లక్ష్మి నాఁ

బ్రక్క నున్నప్పు చూపట్ట వలదే!

కేళికారీతిఁ జొక్కించు వేళలను జం

త్రపు బొమ్మ పోల్కె గప్పట్ట వలదే?

ఎదురుగాఁ దోతెంచు నెడ విలాసంపు నం

వదల ప్రావసంగఁ జూపట్ట వలదే?

రతి పెంచుకొన్న గారంపు కీరంబు నా

భాషించు నప్పు గప్పట్ట వలదే?

గీ. విటుల మోహింపఁ జేసెడి వేళ లందు

మచ్చు మందుల బొమ్మ నా మసలవలదే?

నాని నాని యనంగనే సంబరంబె

వేరు రీతుల దాని సంసారి యనరె!

౨౪౯౭ శ్రవ.

ఈ పద్య మిచ్చట నెంత మాత్రమును సందర్భింపలేదు. బాలామణి యిదివఱకు విటుని మొగ మెట్టిదియో యెఱుంగదు. అట్టి దానికి విటుల తో నుండుమని బోధించుట సందర్భముగాని విటులతో నప్పు డట్లుండ వలదా? ఇప్పు డట్లుండ వలదా? యని ప్రశ్నించు టేటి సందర్భము? దీనికి నెనుకటి పద్యమును ముంఁటి పద్యమును గూడ సందర్భముగనే యున్నవి. కాని యీ పద్యము మాత్రము పూర్వాపరములతో నెంతమాత్రమును సందర్భింపక “అటు లేదు చూలు లేదు కొడుకు పేరు సోమలింగ మన్నట్లున్న” దను సామెతను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చు చున్నది. నగద ర్భాసందర్భముల సరయక సరస తిరుపతి వేంకట కవు లిపద్యరూపమునఁ దమ యభిప్రాయమును వెడలఁ గ్రక్కుకొనిరి.

౧౭. పీ. తైకడాటియు బనారసు కందువా దాటి

గబ్బి గుబ్బలకాంతి గంతులిడఁగ

గాగరా నాటి పైఁ గట్టు పుట్టముదాటి

తొడల యందంబడా వడినొనర్పఁ

గర్జములనుదాటి గండ స్థలముదాటి

కమ్మలకాంతి యాగడముఁ జూపఁ
దలదాటి మొలదాటి తక్కువ మితాడి మేల్చి
బంగారు జడ బరాబరులు సేయఁ

గీ. శార్వర్యగత వృక్షగళిత పుష్ప ప్రక్షేర
మై శుక పికాళికల కూజితాభిరామ
మై మలయ మాగుతోపేతమై తనగన్
నట్టి యాయేటి మొడ్డున నరిగి యరిగి "

3 ఆ ౨౫ శ్రవ.

బాలామణి తాల్చిన కమ్మలకాంతి తొలుతఁ జెవులను దాటుచున్నదట! కమ్మలు చెవులను వెనుక నుండునా? వీరు సందర్శించిన నానా రాజులలో నేరికైన నట్లున్నవి కాబోలు! కమ్మలుండుటచే జెవుల కొక యందమే గాని కమ్మల కాంతి చెవుల పైఁ బ్రసరింపదు. గండస్థలములపైఁబ్రసరించును. కాని సరస తిరుపతి వేంకట కవులు కమ్మల కాంతిని గండస్థలములు గూడఁ దాటించినారు! ఇక నెక్కడ నాగడముఁ జూపుచున్నదో? చిత్రము! ఈ పద్యము నందే బంగారు జడ మొదటఁ దల దాటి పిగప మొల దాటిన దట! కమ్మల కాంతి చెవులను దాటు పెట్టిదో బంగారు జడ తల దాటు టట్టిదే. జడ మొల దాటిన దాట వచ్చును. కాని తల దాటుట యెందు నుండదు. ఈ పద్యమున వీరు దాట్లు వేయుటకుఁ జూచిరి. సమర్థులు! కాని యనందర్థములను బరికింపరైరి. "శా. వన్నెల్ గుల్మేడి నవ్వు నెమ్మొగముతో నాలారు లే జూపుతో నన్నంబై యసియాడు నెన్నడుముతో జానైన చన్దోయితోఁ గన్నుల్ చల్లఁగఁ జేయఁ జాలు వగతోఁ గంపించు మై దీవతో పెన్నాడం గలపేరి కాభరముతో పెన్నాడఁ దా నాతనికా,

3 ఆ ౨౭ శ్రవ.

నది యొడ్డున మధుసూదనుని గలిసికొన నాతని వెన్నంటి పోవునపు
డు బాల మణి క మొగమున నవ్వు వన్నెలు గుల్కు చున్న దట! దీ
నికి వెనుకటి పద్యమున,—

“నీ. చెట్టు చెట్టునకు విచ్చిన పుష్ప జాలంబు
వర్షించు వలి పిల్ల వాయువులకు
నడు గడ్డునకుఁ బల్లవాంతరములనుండి
గెరలి పైఁ బడు చంద్ర కిరణములకుఁ
దేప తేపకు దిమ్మ దిరుగ జమ్మని మీఁదఁ
బడి హఠాహఠి సేయు భ్రమరములకు
మాటి మాటికిఁ గామ మంత్రముల్ తెనిగించి
విప్పి చెప్పెడి శుక పికములకును

గీ. గెరలి యన్యోన్యమును రతి క్రీడ నల్పి
కోరికల కీరిక లొనంగు శారకలకు
ధైర్యమును ధారవోసి తత్తటము నందు
మెల్ల మెల్లనఁ బరువిడు, బల్లవోష్టి”

(3౪ ౨౬)

అని పట్టించినారు. ధైర్యమును గోలుపోయిన వారి ముఖముల యం
దు నవ్వు వన్నెలు గుల్కుచుండు ననుట యశ్రుత పూర్వము. ఇది క్రొ
త్త వింత! ధైర్యమును గోల్పోయిన వారి మొగము చెన్ను నీటిగి యం
డును. ఓ చదువరులారా! ఈ పద్యమును గాంచిన మీ ముఖముల
యందు నవ్వు వన్నెలు గుల్కుచున్నదా? ఇది నూర్నిపుం గృతి నుడీ!
౧౯ “నీ. చిన్ని వన్నెల మోము చెల్వు పడ్డి కొనంగు

చిన్నారి పొన్నారి చెమట దాని
నాయాసమున తెప్ప లల్ల నల్లన నార్చు
శ్రీయతం బగు కన్నుగోయి దాని

నొలయు నిట్టూర్పు వాయువులచేఁ దబ్బిబ్బు
 లై యుబ్బు పెన్గుబ్బులమరు దానిఁ
 గరఁగి నీరై నాసికను జాలు వారు సిం
 దూరంపు తోరంపు సారుదాని

గీ. కలకల ధ్వను లొలయఁ బొంకమ్ము మీఱ
 జాటు మొల నూలు గల కటి స్థలము దానిఁ
 గంది యున్నట్టి పాద యుగంబు దానిఁ
 గనియె మధుసూదనుండు వెన్నకును దిరిగి” ౩౪ ౨౦౮శ్రవ.

బాలామణి చిన్ని వన్నెలు గల మోము సౌందర్యమును వడ్డికిచ్చు
 నట్టి చిటు చెమట గలదఁట! బాలామణి కిప్పుడు చిటుచెమట పట్టుటకుఁ
 గారణము గలదా? వసంత కాలమున మనోహరమగు నదీ తీరమున సా
 యంతసమునఁ గొముదీ విహారము గావించు వారికిఁ జిటుచెమట గలుగు
 ననుట యంత సరసముగ నుండదు. అయినను బాలామణి హృదయము
 నఁ గా మార్చి రగుల్కొను చుండుటం జేసియు స్వయముగ నిప్పుడు ప్రి
 యుడగు మధుసూదనునిఁ గలిసికొనటకు ధైర్యమును గోలుపోయి యా
 యాసమున నడుచు చుండుటం జేసియు బాలామణి కీ చిటు చెమట పట్టె
 నను టాకింత సరసముగనే యుండినను దుదకు వీ రా సరసమును విరస
 ము గావించి వైచిరి. నాల్గవ పాదమున నెట్లు వర్ణించిలో చూడుడు.
 బాలామణి మోమునఁ గల సిందూరపు బొట్టు కరఁగి నీరై ముక్కు పైఁ
 బ్రవహించుచున్న దఁట! ఇంతటి యసందర్భ మెందును నుండదు. ప్రథ
 మ పాదములో వర్ణించి యుండియు మఱలఁ నిటఁ జెమటను వర్ణించుట
 చే బునరుక్తి. ప్రథమ పాదమునఁ గల చిటు చెమట నాల్గవ పాదమున
 నింతటిది యగుట యసంభవము! సిందూరపు బొట్టు సామాన్యముగఁ గ
 రఁగి పోవునది గాదు. చెయ్యిగిల్లి యధిక శోభావంత మగును. “చేయ్య

క్కగా నిడ్డ చిన్ని జాబిల్లిచే సిందూర తిలకంబు చెమ్మగిల్లి " నని యల్లసాని పెద్దన వాక్రుచ్చినాడు! ఇంకను దెలియకున్న వీరు తమ వైష్ణవ శిష్యుల నడిగి తెలిసి కొందురు గాత!

కాని వీరు పూర్వాపర సందర్భములఁ జూచికొన కుండి నందులకు మా కాశ్చర్య మగుచున్నది. మలయ మానుతము వీచుచున్న ననినారు. అది కేవల తరుశాఖా చలన జనితమా? కాదు కాదు, కల్లోలిసి తరంగ సంఘట్ట నోత్పతత్తువార జలకణ సముదయమ్మునం జలకమాడి వికసత్కుసుమ పుంజముల పై విహరించినది. అయ్యది రెట్టించినది. అంతటితోఁ గుదిరినదా? పార్శ్వ తరు శాఖాంతరములనుండి నదీ తీరము పైఁ జంద్ర కిరణములు ప్రసరించుచున్నవి. అట్టియెడ నింత చెమట పట్టిన దని వర్ణించిన నసందర్భమై పోవునని వీరు తలంప లేక పోయిరి.

మూఁడవ పాదమున నింత కంటెను విచిత్ర మగు నసందర్భమును వ్రాయించినారు. నిట్టూర్పు వాయువులచే నా విబోధకవతి యుబ్బు పెను గుబ్బలు తబ్బిబ్బులై పోవు చున్నవట!

“తబ్బిబ్బు” అనఁగాఁ దాఱుమా అని యర్థము! స్తనములు తాఱుమా అగుట యన నేమో సరస తిరుపతి వేంకట కవులు సెలవిచ్చెనరు గాత.

అంతఁచ, సరసుఁడ వంచు నెంతయును జాతురి గల్గిన వాఁడ వంచు, సుం

దరుఁ డవటంచు నిన్నని యెడఁ గదియఁ గమకింప నాపయిఁ

గరుణయెసంగదాయె నిది కాముక ధర్మమే? కోరు దాని నీ

పరుస ననాదరింపఁ దగవా? మగవారల కెందు నావుడు?”

3 ఆ 3౭ శ్రవ.

శాలామణి మధునూదనుని గూడుటకు మనస్సులోఁ బ్రయత్నించిన దట! మనస్సులోఁ దలంతురు. ప్రత్యక్షముగఁ బ్రయత్నింతురు. శాలామణి యట్లే చేసినది. కాని వీరు మాత్ర మా సంగతి నెఱుంగఁ జాలక

యసందర్భపు వ్రాతను వ్రాసివారు, మఱియు బాలామణి “యదికాము
క ధర్మచూ?” యని పృచ్చించినది. మధుసూదనుడు కాముకుడై యి
ప్పట్టున బాలామణినిఁ దిరిస్కరించిన నిట్లు ప్రశ్నింప వచ్చును. కాని కా
ముకుడు గాని వాని నిది కాముక ధర్మచూ? యని యడుగుట ధర్మ
మా? సందర్భచూ?

౨౧, “గీ. ఇటులు పల్కెడి కాంతల కుటిల వచన

ములను వినియను విని యట్లొలయఁ జేసి

రయము మీఱంగఁ జనెఁ గవి ప్రవరుఁ డంతఁ

దన మనము నందు సందేహ మినుమడింప” ౩౪ ౫౨శ్రవ.

ఒలయఁ జేసి యన వ్యాపింపఁ జేసి యని యర్థము. మాటలను వ్యా
పింపఁ జేయు టేమి? హాయి! హాయి!! వర్ణనా వైదగ్ధ్యము!

౨౨ “సీ. బ్రహ్మదేవు మొగము పడఁతికిఁ బడకిల్లు

చేసి పెట్టిన యట్టి చేవకాఁడు

హరి యరస్థల మొక్క- యంగనా మణికి శ

య్యా తలమ్ముగఁ జేసి నట్టి ఘనుఁడు

సాంబు శరీరంబు నంబుజాక్షికి ధార

వోయింపఁ జేసిన మాయకాఁడు

“స్త్రీలఁ జూడ ” మటంచుఁ దెగ నీల్లు పెద్ద పె

ద్దల గర్వముల గంగఁ గలుపు వాఁడు

గీ. తత్కర స్పర్శ తస్మృతుతర వచ శ్చ)

వణములను బీజమునఁ బుష్పము నొంది

యంతలో వృద్ధిఁ జెంది కొండంత యగుచు

నాతనికిఁ ద్రోవఁగోనఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె”

౩౪ ౫౩శ్రవ.

మన్మథుడు సరస్వతికి బ్రహ్మదేవుని మొగమును స్వయముగఁ బడక

టిల్లు చేసి పెట్టినాడు లక్ష్మీకి హరి యరమ్మును శయ్యాతలముగఁ జేసి నాడు. పార్వతితో; సాంబుని శరీరమును ధార వోయింపఁ జేసినాడు. పోయింపలేదు. పోయరు లేదు. ప్రేరణము మీఁకఁ బ్రేరణము! ఇది యనందరభము! “ధార వోసినాఁ” డనిన నీ యనందరభమును, దీనితోఁ బాటు ప్రక్రమ భంగమును గూడ లేకుండును. మఱియు నిందు బాలామణి కరస్పర్శము వలనను మృదు నచశ్శ్రీవరామువలనను మఱలఁ బుట్టి మన్మథుఁ డాచార్యునకుఁ ద్రోవలోఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె నని వ్రాయించినారు. మఱలఁ బుట్టె ననఁగా నేమి? ఇంతవఱకు మధుసూదనునకుఁ గా మోదయము గాలేదు, అగుటచే మఱల మన్మథుఁడు పుట్టె నన మధుసూదనునకు మఱలఁ గామము గలిగెనని చెప్పటకు వలనుపడదు. అట్లు గాక యీశ్వరుని కంటి మంటలచే మ్రగ్గి యిప్పుడు మఱలఁ బుట్టె నందురా? అట్లయిన బాలామణి మధుసూదనుని కొఱ కింత ప్రయాస పడుట తటస్థింపదు. ఏమన? మన్మథుఁడే లే నప్పుడు మనన తాపోదయ మెట్లు? చరువరులారా! మీ రిందును గుఱించి యచ్చెరువొంద నవసరములేదు. ఏమన? ఈ పద్యమునఁ బ్రతిపాదింపఁ బడిన వాడు మదనుడు గాదా? ౨౩ “ఉ. చందురుఁజూచి యుల్కిపడుఁ జల్లని గాలికి వెట్లఁ జెందు నే

చందము నందమున్ గనఁగ నై పడు నిద్దురఁ జెంద నోపఁ డా
సుందరి చందమున్ మదిని జొన్ని యవార్యము లైన కోరికల్
నందడి నేయ మందుని పనందునఁగుంటుఁగవీంద్రుఁడెంతయున్!

౩౪ ౫౭ శ్రవ.

కవీంద్రుఁడు (అనఁగా మధుసూదనుడు) మంతుని పనందునఁ గుందునఁట! పనందన విధ మను నర్థము లేదు. ఎట్లొ విఱిచి లక్షణార్థమును జెప్పిన మని వీరు వాదింప వచ్చినరేని శ్రేష్ఠ వాచక మగు నీ పనందు శబ్దమును విచారింప నను నీ సందర్భమునఁ బ్రయోగింపఁ దగఁడు. మఱి

యు నిందు “ఏ చందము నందముగ గనంగ సైవడు” అని వ్రాయించి నారు. “అంగము చందము” నని లోకోక్తి. వీరు దీనిని దబ్బిబ్బు చేసి నారు. అయినను నీ వాక్యమున కర్థ మేమో యిది యీ పద్యము నం దెట్లు సందర్శించునో సెలవిచ్చెను గాతి.

౨౪ “ఉ. వేసవి మల్లె మొగ్గలకు వియ్యపురాలు రదాలి, నానలో
వీసము గాదు గంధపలి, వేల్పు మిటారుల తోడి కోడల
రా! సఖి, దానిబోల్చునగవా? యితరాంగనల శబాసు! బా
లాసతిఁ బోలంగల్లు నవలా భువిలో నహి లేదు లేదనుక”

3 ఆ ౫౭ శ్రవ.

ఈ పద్యము నందలి ఫలితార్థము బాలామణి యందకత్తై యని. ఆ యర్థము నింత చక్కగఁ దేచినారు బాలామణి వేల్పు మిటారుల తోడి కోడలట! రూపమున నక్క సెల్లెండ్రకును నన్న రమ్మ లకును సామ్య ముండును గాని తోడికోడండ్రకును నోడియల్లుండ్రకు నుండదు.

“సీ. చిన్ని వెన్నెల కందు వెన్ను దన్ని సుధాభిఁ
బాడమిన చెలువ తోఁ బుట్టు మాకు”

అని పెద్దన వాక్రుచ్చినాడు. మఱియు

సీ. ధారాధరము వెన్ను దన్ని పుట్టిన చాయ
నున్న దీ బింబాధగోష్ఠి వేణి”

అని చేమకూర వెంకన్న వాక్రుచ్చినాడు ఈ పద్య పాదముల యర్థ మును జక్కగ విచారించురు గాక.

“శా. వెన్నెక జెంపల గొట్టు మై నునుపుతో విందైన కెమ్మోవితో
నన్నలో నేసెడి ముద్దు కన్నుగవతో జాతైన పయ్యంటతో
గన్నేరుం బువు గాగ రాసాబగుతోఁ గామించి దోలెంచు నిక

గన్నారం గని ముచ్చటాడఁ గల భాగ్యం బెన్నఁడో? కోవలీ ”

3 ఆ ౧౬ శ్రవ.

బాలామణి మేని నునుపు వెన్నను జెంపలు గొట్టునట! మాద్రవముఁ
జెప్పు నప్పుడు శరీరముతో వెన్న నుపమింతురు గాని స్నిగ్ధత్వమును జె
ప్పు నప్పు డేరు నుపమింపరు. ఇది మాన్మవుం గృతి నిర్మించు ఫక్కియై
యుండును. మఱియు నిందు “ జాతైన పయ్యంటతో ” నని యున్నది.
జాతిన నేమో సెలవిత్తురు గాత.

౨౬ “నీ. తడబాటు చేతఁ జేయిసి పట్టి కటాక్ష

ముంచుచూ చున నాలకించ నైతిఁ

దుమ్మిన విచ్చు దుందుడుకు గుబ్బలఁ గాఁగి

లించఁ బూనిన సమ్మతించ నైతిఁ.

గలకండ కన్న మిక్కట మైన రుచి గల్లు

కెమ్మోవి రుచు లారగించ నైతి

వెడ వింటి వాడు టువ్వి న బాణములఁ జాల

నగలఁ బొందిన జాలి దగుల నైతిఁ

గీ. బవలు చెయి వట్టి పిలిచినఁ బలుక కట్టి

చాన సమవస చీకటి లోన నీలి

చీరఁ గట్టిన తఱి నన్నజేయు వెట్టి

ఁగిది నేఁ గోలుపోతి దైవంబ! నేడు ” 3 ఆ ౧౭ శ్రవ.

బాలామణి దుందుడుకు గుబ్బలు తుమ్మిన విచ్చునట! ఇట్టి శృంగార
రస ప్రసంగములలో “ దుమ్మిన దగ్గిన ” నని యి క్లేప గలుగు నట్లు
వర్ణించుటకన్న నల్లసాని పెద్దన్న వలె “ మీటిన విచ్చు గుబ్బచను మి
ట్ట ” లని వర్ణించిన సరసముగ నుండును. వీరు సరసు లయ్య నీ సరస
ము నెఱుంగమి శోచనీయము. మఱియు నిండ్లు “ పవలు చెయి వట్టి పి

లిచిన బలుక కట్టి చాన నమవన చీకటి లోన నీలి చీరఁ గట్టిన తఱి న
న్న జేయు వెట్టి పగిలి ” నని వ్రాయించినారు. ఇది విరీతపు వ్రాత.
“ చెయివట్టి విలిచిన ” ననిగాదు. “ చెయివట్టి లాగిన ” నని లోకోక్తి.
మఱియు “ బనలు చెయివట్టి విలిచిన బలుక ” అనుట శబ్ద. పలుక
ని యని లోకోక్తి. ఈ యర్థమును “ అమనన చీకటి లోఁ గను సన్నఁ
జేయు ” నను వాక్యము స్థిరీకరించు చున్నది. “ పగలు చెయివట్టి లాగి
న బలుకని దానిని రాత్రి కను సన్నఁ జేసి నాడట ” యను లోకోక్తిని
వీరింతగా భ్రష్టము గావించినారు. మఱియు నీ లోకోక్తి యందలి “నీలి
చీర” యను పదము కేవలము పడికట్టిని రాయు. ఈ తొటకులను సవరిం
చు కొంగును గాత.

౨౭ చ. కనుఁగవ కింపు గల్గి తగు కామ కలాభ్యసనంబు గల్గి యా
వనమున లేత యయ్య రని భావములం గడు బెద్దయై తనం
తన వలపున్నదైన వనితానుణి యెవ్వని కబ్బు? బ్రాగ్భవం
బునఁ దులలేని పుణ్యములు పూవులు పూచి ఫలింప కుండినన్

౩ ఆ ౬౩ శ్రవ.

పూర్వ జన్మమునం బుణ్యములు పూచి ఫలింపకున్న దనకు దానై
వలచి వచ్చిన కాంత యెవ్వని కబ్బునట! పుణ్యము లెప్పుడు ఫలించిన న
ప్పుడే యనుభవమున కగును. అంతిమే గాని పూర్వ జన్మమున ఫలించి
నచో నిప్పు డనుభవమునకు రావు. “ప్రాగ్భవము నందలి పుణ్యము” ల
నిన నీ యనంద ర్థము లేక పోవును.

౨౮. నీ. కలుగ నే కలుగదు కలిగె నేనియు ఛాంద

సున కనాథ స్త్రీ గమనము గల్గు

గలుగనే కలుగదు కలిగినేనియుఁ బండి

తునకు బర స్త్రీ గమనము గల్గు

గలుగనే కలుగదు కలిగెనేనియును రా

జనకు దాస స్త్రీ గమనము గల్గు

గలుగనే కలుగదు కలిగెనేనియు గవీం

ద్రునకుఁ బణ్య స్త్రీ గమనము గల్గు

గీ. గలుగ దొక వేళఁ గలిగినఁ గలుగు మునుల

కప్పర స్త్రీ గమన మనియునుట వలనఁ

గవులకును వేశ్యలకుఁ దప్ప గాదు చెలిమి

దానిలో న స్రయత్న సిద్ధ మీది గాదె?"

3 ఆ ౬౭ శ్రవ.

కలుగనే కలుగ దట! కాని యొక వేళఁ గలిగిన యెడల ఛాండిసునకు విధనా గమనము గలుగునట! పండితులకుఁ బరస్త్రీ గమనము గలుగు నట! రాజునకు దాస స్త్రీ గమనము గలుగునట! కవికి వారకాంతా గమనము గలుగు నట! ముని కప్పర స్త్రీ గమనము గలుగు నట! ఇది ప్రకృతి ధర్మమా? కాదు, ఇది కేవలము ప్రకృతి విరుద్ధము. విరుద్ధపు విషయములను వ్రాయుటకు వీరు జంకరు. రంభ యింద్రుని యుంపుడు కత్తె. ఇంద్రుడు ముని కాడు. రంభ యప్పరస! వీరి నియమము ప్రకారము రంభ దాసీది కావలెను. ఇంద్రుడు మునియైనను గావలెను, ఇట్టి యుదాహరణము లనేకము లీయ వచ్చును. గ్రంథ విస్తర భీతిచే సంక్షేపింప వలసి వచ్చెను.

౨౯, నీన గీ. తనకుఁ దానయి పొంద రమ్మనుచుఁ గాంతఁ

గోరునది నోరుగాదు పైజారు గాని

యప్రయత్న సిద్ధమ్ముగ నబ్బి నట్టి

పొందు లొడఁ గూర్చు గాదె పెంపొంద సుఖము"

3 ఆ ౬౯ శ్రవ.

“ అప్రయత్న సిద్ధమ్ముగ నబ్బి నట్టి ” యన నేమి? అప్రయత్న సిద్ధ

ము గాని, యప్రయత్న సిద్ధమ్ముగ నబ్బినది గాదు.

౩౦ “ఉ. చేడెలు పిన్న కాలమునఁ జిన్నెలు వన్నెలు లేక యెంతయున్
 “బూడెద బున్న” నాకృతినిఁబొందియు నంతట నీడు వచ్చుచోఁ
 బాడుగఁ జేతు రెంత మతి పారగు చిత్తము నైన నయ్యయో
 “గాడిద పిల్ల కోమలము” గాదె? విచారణఁ జేసి చూచినన్”

౩ ఆ ౭౬ శ్రవ.

“ఆడు వాండ్రు చిన్న తనములోఁ జిన్నెలు వన్నెలు లేక “ బూడిద
 బున్న ” నాకృతి నుండి పెద్దలైన తరువాత నెంత విద్వాంసుని చిత్తము
 నైనఁ బాడు సేయుదురు. అయ్యయ్యా! గాడిదపిల్ల కోమలము గాదా?”
 అట! ఇది యిట నేమి సందర్భించినది? ఈ పద్యమున గాడిద ప్రసక్తి
 యేమి గలిగినది?

౩౧ “సీ. ఆవాలముల పన్న లార్జించు కరణము” ౩ ఆ ౯౬ శ్రవ.

పన్నులు పుచ్చుకొను నాతఁడు కరణమా మునసబా? కరణము ప
 న్ను వసూలు చేయుట యెందు నుండదు. మఱియు నిం దార్జించు నని
 ప్రయోగించినారు. అర్జించు=గడించు, సంపాదించు. అని యర్థము. ప
 న్ను వసూలు చేయుదుగు గాని యార్జింపరు. వసూలు చేయు ననమి నిం
 దలి సారస్యము చెడిపోయినది. మొదలే చెడినది. ఇక సారస్యమును
 గూర్చి విచారణ సేయు టెందులకు?

౩౨ “క. నిన్నటి రాత్రిరి నుండియుఁ

గన్నులు దీసికొని యెదురు గనుఁ గొనుచును నే

నున్న తఱి మీర లంపిన

విన్నాఁపుఁ గమ్మ మదికి వేడ్క లొసంగెన్. ౪ ఆ ౨౨ శ్ర.

“నిన్నటి రాత్రి నుండియు మీ కొఱ కెదురు చూచు చుండఁగ మీ
 జాబు నాకు ముదముం గూర్చిన” దని బాలామణి మధుసూదనునకుఁ

బ్రతున్నతర మిచ్చు చున్నది. నిన్నటి రాత్రి యనగా నదీ తీరమున కా
లామణి మధుసూదనునిచే దిరస్కరింపఁ బడిన రాత్రి. బాలామణి పాప
మా రాత్రి మధుసూదనుని కొఱ కెదురు చూచిన దట! నదీ తీరమున
శంక లేక తనకుఁ దా నయి చేయి పట్టుకొనినఁ గ్రోసి వైచిన వైష్ణవుఁ
డా రాత్రి యందే తన యింటికి వచ్చునని బాలామణి యెట్లు తలంచిన
దో? చిత్రము! కాని మధుసూదనునిచే నిప్పు డీ జాబును వ్రాయించుట
కంటె నిన్నటి రాత్రి యా వైష్ణవో త్రముని బాలామణి యింటి కంపిన
నించుక నందర్భముగ నుండునేమో.

“శా, తాపంబాతె, విచారమా నడలె, జ్ఞానంబా మహానంద వి

ద్యాపారమ్యము గాంచె, వైన్య గుణమా చౌ దవ్వలం జేరె, నా
శా పాశం బతి దీర్ఘమై భవదపేక్ష వృద్ధి బొందించి యా

టోప ప్రక్రియనొప్పె బూవిలుతు బంటుల్ నాకు బండ్లై రికకో,

ర ఆ ౨౩ శ్రవ.

ఆశా పాశము పాడవైన దట! ఇది యనందర్భము! ఆశా పాశము
దృఢమైన దనుటలో నెంతయో రస మున్నది గాని దీర్ఘమైన దనుటలో
నా రసము లేక పోవుటయే గాక యాశ తఱిగి పోయెనను నొక యపార్థ
మును గూడఁ గలిగించు చున్నది.

౩౪ “చ, పలుచని పండు టాకులకు బాగుగ నీనెలు దీసి చక్కఁగాఁ

జలుకలు చుట్టి దొంతరలు చేసి యమర్చి కరాంగులీ దళం

బుల నిటికించి తెచ్చి వలపుల్ మొలపించుచు నిచ్చి యంతటఁ

బలుకును జిల్కపల్కులను వ్యంగ్యపురంగు చెలంగి పొంగఁగఁ

ర ఆ ౨౪ శ్రవ.

పండు తమలపు టాకుల కీనెలు దీసి చిలుకలు చుట్టి దొంతర పెట్టి వ్రే
ళ్ల మధ్యఁ బెట్టి యిటికించి తెచ్చి బాలామణి మధుసూదనున కిచ్చునఁ

ట! వ్రేళ్ల మధ్య బెట్టి యిటికించునపి చిలుకలా? తమలపు టాకు మడు
పులా? చిలుకలు వ్రేళ్లకు గ్రుచ్చు కొందురు. దొంతరలు పెద్దవైనచో
బల్లెరముల గాని కర పల్లనముల గాని పెట్టి తెత్తురు. కాని చిలుక
లంగుళులం బెట్టి యిటికించుట వీరి వలన వింటిమి. నూత్నపు గృతి య
నఁ గ్రొత్త విషయములను దెలుపు నది గాదా?

“శా. ఎంచు స్మర్తము లెత్తి మాటికి, దుటాయించుకొనల్, బల్మిటా
రించుం జనన పై చెఱుంగు, నల పూరించుకొ, సగించుకొ, బ్రశం
సిండుకొ, మించు మనోని కారమును సూచించుకొ, మఱల్ వెంచున
మ్మించుం బోడి స్వభావమో? యతిని నమ్మించకొ బ్రయస్నించుటో
౪ ఆ ౭౭ శ్రవ.

తుటాయించు నన నలక్ష్య పఱచు నని యర్థము. కన్ను లలక్ష్య పఱ
చుట యన నేమి? మిటారించు నన నిక్కు, విప్రంభించు, అతిశయించు
నని మూఁ డర్థము లున్నవి. ఇది యేమైన నందర్శించినదా?

౩౬ “ఉ. వచ్చి గృహమ్ము సాచ్చి యొక నైఖిరి నాతినిజూచి యంతఃదా
నచ్చపలాక్షి యాతఁ డనహాయత శయ్యఁ బరుండి గ్రంథముకొ
జెచ్చెరఁ జూచుచుండఁ దరిఁ జేరఁగ నందియ మంది ద్వార మం
దచ్చపు బగరుం బ్రతిమ యట్టల డాఁగిలి యుండి క్రమ్మరకొ”
౪ ఆ ౯౧ శ్రవ.

మధుసూదనుఁ డనహాయుడై పరుండి యుండె నట! ఆహా! నంద
ర్భజ్ఞానము! అనహాయుడై పరుండియుండెనా యేకాకియై పరుండియుం
డెనా? రెండు నొకటే యని వీరి యభిప్రాయము. సాహస ప్రసంగము
న ననహాయుఁ డనుట యొప్పును. దుర్గమస్థల గమన ప్రసంగమునఁ గూ
డఁ బ్రయోగింప వచ్చును. కాని యింట నొక్కఁడే యుండె నను నంద
ర్భమున ననహాయుఁ డనుట యొప్పుదు. ఒంటరియై యనిన నెంతో సర

నముగ నుండును. ఏ శబ్దము నే నందర్భమునఁ బ్రయోగించవలెనో వీరి
కిఁ దెలియదని యిదివఱ కొకసారి చూపితిమి. ఇది యొకటి. వీరి కింత
మాత్రము తెలియక పోవు టాశ్చర్యకరము!

32 “నీ. తనకు నద్దానిపై మనము పుట్టక యున్నఁ

బొమ్మ పొమ్మని చెప్పఁ బోలదొక్కొ

ఇచ్చ గల్గినఁ జనవిచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి

మరుకేళిఁ గరగింపు తెఱుంగఁ దొక్కొ

అక్కన్నె యెవతెయో యనుట కింతకు మున్ను

ప్రతి దినమ్మును గంటఁ బడని దొక్కొ

సాప మంచును భయం పడుట కీటాననే

హృదయ సంగతులచేఁ బొదలఁదొక్కొ

గీ. కామ శాస్త్ర ప్రశంసలఁ గనఁదొ విసఁదొ

యేమి భావించెనో? యాతఁ డెవరి కెరుక

రమ్మనియుఁ బొమ్మనియు మాట రాదు నోట

“వలపు సానికీ బలుపు దెబ్బలు ఘటించు” ర ఆ ౯గి శ్రవ.

“తన కిష్టము లేకున్న నవ్వలకుఁ బొమ్మనరాదా?” యని ప్రథమ పా
దమున వ్రాయించినారు. “ఇష్టమున్నచోఁ గౌఁగిలి యొనంగి మరు కేళిం
గరఁగింప రాదా?” యని రెండవ పాదమున వ్రాయించినారు. ఈమూఁ
డవ పాదమున “అ కన్నె యెవతెయో యని యోచించుట కిదివఱకుఁ
దాను చూడనిదా?” యనినారు. ఇదేమి సందర్భము. ఈ పాదమును
మొదట నుపయోగించిన రవంత సందర్భముగ నుండును. ఇప్పుడో; అ
సందర్భమై గ్రంథకర్త విజ్ఞానాతిశయమును బైటఁ బెట్టినది. మఱియు
నిందుఁ దుడ “రమ్మనియుఁబొమ్మనియు మాటరాదు నోట, వలపు సానికీ
బలుపు దెబ్బలు ఘటించు” ననినారు. “ఘటించు” నని తద్ధర్మార్థకక్రియ

ను బ్రయోగించుటచే నీ పద్య మర్థ విహీనమై పోయినది.

౩౮ “సీ. అనుప సంహృత వచః ప్రారంభ సంరంభ

మనివార్య ఘర్షోదకావతారము” ర ఆ ౧౦౨శ్ర.

రతినమయమున బాలామణీ మధుసూదనుల కనివార్యమైన చెమట పట్టిన దట! గ్రంథకర్త లా నమయము గ్రీష్మర్తు వనుకొనిరి కాబోలు! కాదు కాదు, వర్ష ఋతువు, వర్ష మెడతెగకుండఁ బడుచుండఁ జలి యువ యువతుల నన్యోన్యదృఢ పరీరంభముల నుండి విడివడ నీయ సం తటిదిగా నుండ నంత చెమట యెట్లు పట్టినదో?

౩౯ “గీ. జారిణీ జార సురత ప్రసంగ భంగ

మంగజా నంత తాపశాంత్యైషధంబు

చోర కృత్యాంత రాయమాచారి విప్ర

కోటి విజృంభి విన నయ్యెకోడి కూత ” ర ఆ ౧౦౩ శ్రవ.

కోడి కూత మదన తాప శాంత్యైషధ మట! “ జారిణీ జార సురత ప్రసంగ మని ప్రథమ పాదమున వ్రాయించినారు. సురత ప్రసంగ భంగ మగునది మదన తాపమును వృద్ధి బొందించునా శాంతి వహింపఁ జేయునా? ఏకవియు నిట్లు వర్ణించి యుండలేదు. ఇచ్చటఁ దక్క వీరును నిట్లు వర్ణించి యుండలేదు. ఈ నాల్గవ యాశ్వాస మందే వీరు

సీసగీతము. ముద్దుగొని సుద్దులను గొంత ప్రొద్దు జరపి

మలయ వాయువు లిరువురఁ గలఁక దేర్ప

గలయఁ దమకించి కోడి కూతలకుఁ దలఁకు

వారలైరట గ్రీష్మ విభావరులను ” ౮౨.

అని వ్రాయించినారు. అహ! విజ్ఞాన గరిమ!

౪౦ “సీ. నలిగి పోయిన పుష్పములు కీలు జడ నుండి

యడు గడ్డునకుఁ ద్రోవ యందురాల

మలయు ప్రాతః కాల మలయ వాయువులచేఁ
 జెమట బిందువుల మొత్తము లాంగఁ
 గురియును స్థగించు తంపురులు కెమ్మోవి నొ
 క్కుల కీచుక భరిమ్ము గలుగఁ జేయ
 సతిరితి పరవ శస్థి వియ్యమంకు ని
 ద్దుర నెత్తి కెక్కి తత్తరముఁ జూప
 గీ. నెవరు చూచెదరో” యంచు నించు కంత
 భయము గల్గియు నా కేమి భయ నుటంచు
 నిటము మదిలోన సూచి యచ్చటల నేత్ర
 “టింగురంగా” యటంచు నింటికిని జరియె ”

౪ ఆ ౧౦౯ శ్రవ.

బాలామణికి గలిగిన చెమట బిందువులు ప్రాతః కాల మలయ వాయువులచేఁ బోవుచున్న వట! చెమట పట్టుటను గుఱించి కెరవ యనందర్భమున వివరించి యున్నారము. మఱియు నిందు విశేష మేమన? ప్రాతః కాలమున మలయ మాగులియు వీచు చున్న దట! మలయ మారుతము వసంతమున వీచును. కాని వర్ష ఋతువున వీవదు. వీరు వానకారునఁ గూడఁ బిల్లి వాయువులు వీచుచున్న వనినారు. వాన కారున వీడర (చలిగాలి) వీచును. అది వీరు మలయ వాయువని భ్రమించినారు. మఱియు మూడవ పాదమున బాలామణి మోవ్విపై గల పలు నొక్కులకు మంచు తంపరు లించుక భరిమ్ము గొలుపు చున్న వట! వర్ష ఋతువున మంచు పడునని మే సెందును విని యుండలేదు. హేమంతమునఁ గుఱియును. అట్లని వీరే వ్రాయించినారు.

క. శ్రీసుంతము సతత హిమా

నీ మంతము వర్జిత తటి నీ గాహన కే

లీ మంతము ప్రబలించెన్

హేమంతము విరహి జనుల కేకూతంబై ” ౫ ఆ ౨౫ శ్రవ.

బాలామణి యింటి కరుగు నప్పు డెల గోలు జల్లు పడుచుండి యుండును. అది వీరు మంచుగా భావించినారు. ఆహా! భావనా బలము! ఇన్ని విధములగు నసందర్భములతో నిండి యుండిన పద్య మెందైన నుండునా? కాని యీ గ్రంథము నూత్నపుం గృతి యగుటచే వీరిందు నూత్న విషయములూ జొప్పించిరి.

౪౦. “మ, జననం బంది నమస్త పండితులు మెచ్చన్ దెచ్చు కొన్నట్టి కీర్తిని నిస్కారణ మొక్క నాతికయి వార్ధిం గల్గుగా నేల? ”

౫ ఆ ౨౯ శ్రవ.

ఈ మధునూదనుడు పుట్టి నకల పండితులు మెచ్చు గీర్తిని దెచ్చుకొన్నాడట! కొందరు పుట్టకుండఁ దెచ్చుకొందురా? “జననం బందిన దాది” యనిన బాగుండును.

౪౨. “చ, నిను విడనాడి నేటికి గణింపఁగ నొక్క నెలాయె నోయి? నిన్

గనుఁగొను నిచ్చఁగన్నులును గాయలు గాచెగదోయి? పేర్మిన మృనమున నెంచవోయి? యనుమానముమానఁగదోయి? నాపయిన్ గనికరముంచవోయి? కడకంటనుజూడకు మోయి మ్రొక్కెదన్

౫ ఆ ౩౦ శ్రవ.

ఎంచవు + ఓయి, ఎంచవోయి. అని సంధి. ఇది వ్యతిరేకార్థకమగుటచే గౌరవము నెంచుట లేదని యర్థ మిచ్చుచున్నది. గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము “ఎంచుమోయి” (ఎంచుము + ఓయి) అనిన నీడేరును. వీరీ యసందర్భమును దెలిసికొన లేకపోయిరి. దీనితోఁ బాటింకొకటి గూడ నున్నది. “నా పయిం గనికర ముంచ వోయి” యట! నా పయిం గనికర ముంపు మోయి (ఉంపుము + ఓయి) యనవలెను. శబ్దము శ్ర

ప్రమేనను నభిమతార్థ సిద్ధి యగుటకు మీరు “కనికర ముంచు మోయి” యని ధైయన బ్రయోగింప లేక పోయిరి. “ఉంచవోయి” యనునది వ్యతిరేకార్థక మని మీరు గ్రహింప లేక పోయిరి.

౪౩ “చ. క్రమముగ చూసనంబు కనుగంటె నిర్మగను ని గృహభృమిన్ దమకముపొచ్చె విన్నవయిదాటిన యట్టులనోచె నీది పై దములకు వాచె గన్నులు ముదంబు యథాయథలై నశించె శ క్యమయిన స్వప్నమందయినగన్పడుమా? యొకమాటునెచ్చెలీ!

గీ ఆ ౩౭ శ్రవ.

మిన్ను పయి దాటిన యట్టుల = ఆకాశము మీఁద నుండి లఘించి నట్టుల” అని యర్థము. ఆకాశము మీఁదఁ బడినట్లు తోచినదా? మీఁద దాటి నట్లు తోచినదా? ఆహా! ఏమి జాతీయోక్తులు?

౪౪ “ఉ. రాపిడి గబ్బిగుబ్బల నడమ్మునఁ గ్రుమ్ముచుఁ గోర్కి తేవుచుం గోపము లేకయే కనరి కొట్టుచు “నొచ్చితి” వంచు వింతలం జూపుచు ముద్దు వెట్టుచును సొంపుగ నన్యోగమైతి చూచు నీ చూపుల కీయఁగా వలదె? సోలెడు పద్యము లంబుజాననా!”

గీ ఆ ౪౯ శ్రవ.

సోలెడు నసనేమి? వివశత్వము నొందివ్రాలు నను నర్థ మైననో బ ద్యములు వివశత్వము నొంది వ్రాలించును గాని వ్రాలవు. కావునఁ బ్రేరణ నేంచుక్కుఁ బ్రయోగింపవలెను. అట్లు గాక సోలె డనఁ బరిమాణార్థక మగుచో (సోల + ఎడు) నీ పరిమాణార్థకమగు నెడులో నరసున్న వే యమి యొక చోప మట్లుంచి బాలామణి చూపులకు సోలెడు పద్యము లీయవలదా? యని యడిగిన వీరికిఁ దప్పెడు సాలువు బహుమతి నేయ వలదా?

౪౫ “నీ భీతిల్ల నేమి యా భీత భీత మృగాక్షి

నట డించి యిచ్చోటి కరుగ నేల?" ౫౮ ౫౯శ్ర.

అరుగు = పోవు నని యర్థము. కాని వచ్చు నను నాగము నార్థకము గాదు. "ఇచ్చోటికి రానేల?" అని యుండవలెను గాని యిచ్చోటి కరుగ నేల యనఁ గూడదు. అనుటచే నసంకర్షమై పోయినది. ఈ విద్వత్కవులు తమ యఖండ పాండిత్య గరిమచే జను నరుగు భావుల నాగము నార్థకములుగఁ బ్రయోగించిరి.

“శ్లో. అనశ్చ బ్ధ భయం నాస్తి అష్ట లాచార్య నన్నిథౌ ”

యను నట్లు వీరి చెంత నసంకర్ష భయము లేదు.

౪౬“ఉ. అక్కమలాక్షి యాతఁడును నగ్గలమై తనరారు పేర్చి పెం

పెక్కంగఁ గొంత కాలము యథేష్ట సుఖమ్ములఁ దేలుచుండఁగా

నొక్కేడ నత్రోడరియు నొక్క యయోగ్యతఁజేసి గంబలి

మెక్కుచు వెండ్రుకల్ వెరుక మేకొనుచోఁ గలవాన యేరికి!

౫౮ ౬౦ శ్రవ.

కొంత కాల మను నీ శబ్దము “యథేష్ట సుఖమ్ములఁ దేలి” రని భూత క్రియ నుపయోగించి నపుడు ప్రయోగింపవలెను. వీ రట్లు గాక “యథేష్ట సుఖమ్ములఁ దేలుచుండఁగా” నని వర్తమాన క్రియ నుపయోగించి నప్పు డుపయోగించుటచే నసంకర్షమైనది. దిద్దుకొందురు గాత.

అ స్వ యా భా స ము లు.

చదువరులారా! సరస తిగువతి వేంకట కవుల వ్రాత యందలి యసంకర్షములను విమర్శించుటగా విసిగి పోయి దిక్పర్యవముగఁ గొన్ని చూత్ర మిం దువాహరించితమి. ఓపిక దాల్చి యింకను జూపుదను నిన మీరు సైతము విసిగి పోదు రను భయమ్మున నసంకర్ష ప్రకరణము

నంతటితో ముగించితిమి, ఇక నన్న యాభాసములఁ గొన్నిటి నుదాహరించెదము. మీ రోపిక మెయిఁ బరికింతురు గాత,

పాణిగృహీత.

౧. సీ. బిబ్బోకవతి యుబ్బు గుబ్బు దోయినిఁ జూడ

మతిమాలి బనిమాలు యతియు రతికి

ఉడురాజ ముఖ కంటఁ బడి దాని జడఁ జూడ

జడదారి పెడదారిఁ జనఁగఁ దివురు

కన్న మిన్న పెడంగు కన్న నన్నలు గన్నఁ

గన్న వాడును చాల్చి సున్నఁ జేయుఁ

గల్గి ముద్దులు గుల్కు చిల్కు పల్కుల కుల్కిఁ

బల్కురింపఁగఁ జూచుఁ గల్గియైన

గీ. నొంటి పాటునఁ జెలికడ నుండెనేని

దత్తరమ్మున వేదాంతి మెత్త వడును

జెలి శరీరమ్ము నొకపరి చే న్నృశింపఁ

బుం స్త్ర మొదవింపఁ జేయు నప్రంసకునకు” ౨౮ ౨౨పాణి.

ఇందుఁ దొలిపాదమునఁ జూడ సని ప్రయోగించినారు. “చూచినక”

అని చేదర్థకముఁ బ్రయోగించినఁ గాని యిందన్వయము సిద్ధింపదు. రెండు మూడు పాదములు నట్లే భ్రష్టము లైనవి. నాల్గవ పాదమునఁ “గల్గి ముద్దులు గుల్కు చిల్కు పల్కుల కుల్కి” అనుచో సరసున్న వేసి పరమైన ప. వర్ణమునకు సరళాదేశము గావించిరి. అగుటచే నిదియుఁ జెడి పోయినది. ఇంకను జూడుడు. ఆ చెలి దేహ మొకసారి ముట్టినచో నప్రంశకునకుఁ బుం స్త్ర మొదవింపఁ జేయునట! క్రమప్రకార మిచ్చట

నొడవు నని యుండవలెను. అట్లుగాక చెలి శరీరము కర్త యగునేని నొడవించు ననవలెను. వీ రీ రెండింటిని వదలి ప్రేరణము పైఁ ప్రేరణము గావించినారు. అగుటచే నన్వయము చెడిన గని వేఱుగఁ జెప్ప వలెనా?

౨. శ్రీ. మునుపు విని నప్పుడే కొంత మొలక గనిన

వాని యనురాగ వృక్ష మివ్వని కతన

నిపుడు తిరిగియు వింటచే నెదిగి వింత

సరణి నొక్కింత శాఖింప శాఖలలమె” ౨౮ ౮౪ పాణి.

ఇవ్వాని కతన = (శబ్దము చెడినను) వీని కారణము చేత నని యర్థము. ముందుఁ దిరిగియు వింటచే నని యుండుటచే నివ్వని వలన నని వలన వర్ణకమును బ్రయోగింప వలెను. అట్లు చేయకునికి నన్వయము సేడినది.

౩. ఉ. దండుగ ద్రోహముల్ సకల ధర్మములు విడనాడి బోగవున్

ముండలతోడఁ బోవుటకు బుద్ధిని ప్రేరణ చేయుచున్న యా

రండల కొద్దు దానికి సరాసరిగా ధన మీయకున్న బ్ర

హ్మాండము మునిపోయినటు లాపయి నేడ్తురు సర్వశూన్యై”

౨౮ ౯౪ పాణి.

ఇది కేవలము దండుగ పద్దెమే. ఏమియు నన్వయము లేదు. ఉన్నచో గ్రంథకర్త లది యెట్లో సెలవిచ్చెదరు గాత.

౪. శ్రీ. మొదల సంసారమే కడు మోహమయము

గాన దానికె యొప్పు రఖండ మతులు

దానిలో లంజె వలని యిందైన సుఖము

చెప్పనా! శత్రునకును నీ చేటు వలదు” ౨౮ ౯౬ పాణి.

లంజె వలని యనగా లంజె వలన నైన యని యర్థము. ముం “డిందైన” అని యుండుటచే నిట లంజె వలన నని వలన వర్ణకమును బ్రయో

గింపవలెను. అట్లగు నెడల నన్వయము గుదురును. రచనా ప్రాధిమ్య లేక పోవు గాక. ఇప్పుడు మొదలే చెప్పినది.

౧. “గీ. తెచ్చి పెట్టిన సిగ్గయ్య ధీర యగుట

సహజ వైఖరి గనఁ జేసి చలదపాంగ

వీక్షణముల నొక్కింత వెల్లి గొలువ

నిండు మరు లెక్కి యయ్యుదారుండు వలుకు” 3 ఆ ౨౪ పా.

“జలజాక్షి ధీర యగుటచే దెచ్చి పెట్టుకొనిన సిగ్గు కలదయ్య సహజ వైఖరి గనఁ జేసి” అని కర్తృభిప్రాయము. కాని తెచ్చి పెట్టిన, అనఁ దెచ్చి పెట్టికొనిన, అనియు సిగ్గయ్య నన సిగ్గు కలదయ్య ననియు నర్థము సెప్పటకు వీలుగాదు. అట్లు చెప్పినఁ గాని యన్వయము లేదు.

౨. “గీ. నీవు చెప్పిన యట్లన యీ వెలంది

యేదియో కారణమున నిక్కొలమునఁ

బాడమె గాఁబోలు వయసునఁ బ్రోడ యయ్య

నింత బిడియ మిక్కులమున నెందుఁ గలదె” 3 ఆ ౨౬ పాణి.

“వయస్సుచేఁ బ్రోడ యయ్య నింత బిడియ మీ కులమున నెందైనఁ గలదా?” అట! జలజాక్షియా ప్రోడ బిడియమా? ఇంత బిడియము గలది యని వ్రాసిన నన్వయము భ్రష్టము కాకుండును.

౩. “క. మోమోట మించుకయు లే

కీ మునలిది యిట్టు లనియెనే?” యనకుఁ డహా!

కాముకు లెక్కడ! సత్యము

లేమాడ్కివి? నాకుఁ గ్రొత్తలే! యివి యెల్లఁ” 3 ఆ ౨౭ పా.

“కాముకు లెక్కడ? సత్యము లే మాడ్కివి” అనుట నన్వయము సెడి నది. “సత్యము లెక్కడ?” అనవలెను. అట్లనినఁ బ్రాసము విడిగి పోవును. ప్రాస కొఱ కన్వయముఁ బాడు సేసిరి. నక్క యెక్కడ? దేవలో

క మెక్కడ నను సామెత యైన వీరికి జ్ఞప్తికి రామి నీ యవస్థ తటస్థించినది.

౧౦౮. కలసిన కొన్ని నాల్గొకటిగా గను పట్టెడి మేనులై దినం

బులు చను మీఁగ రెండు నయిపోవఁగఁ బోవ మగందు నాలునై

వలపు క్రమమ్ముగా నుడుగు పట్టున సాని యనన్త చూడఁగా

నలయమఱొక్కఁ డట్టియెడవచ్చునొచ్చునొకామితార్థముల్

3 ఆ ౯౯ పాణి.

ఈ పద్యమునకుఁ బ్రతి ఏదార్థమును జెప్పి యస్వయము గూడఁ జెప్పటకు గ్రంథకర్తలను బ్రార్థించు చున్నారము.

౧౦౯. సానులను జేయు టుడిగి లోకాను గలిసి

బెండిలి యొనర్చు కొనరాదె? వెల వెలందు

లంచుఁ గొండలు బోధింతు రదియు సంఠ

మంచి త్రోవ యటంచు నా మదికి రాదు" 3 ఆ ౧౦౨ పాణి.

సానులను జేయుట మాని వెల వెలందులు పెండ్లిండ్లు చేసి కొనరాదా? యట! సానులను జేయు వాండ్రెవ్వరు? వేశ్యనూగులు, కావున వేశ్య మాతలు తమ పిల్లలను సానులుగఁ జేయుట మాని తాము పెండ్లి చేసికో రాదా? యట! ఒనర్చు ధాతువున కార్మనే పద క్రియ నను ప్రయుక్తము గావింప కున్న నీ యవస్థ రాకుండును, ఏ కార్మనే పదము నటఁ బ్రయోగింప వలెనో యెఱుంగరు.

౧౦౯. పంపిన నెట్టులో చెలినిఁ బాయఁగలే కెడఁబాసి " యుత్తరం

బంపుచు నుడుమీ " యనుచు నాదర ముట్టిపడంగఁ బల్కినై

లింపని వాసముం దొరఁగ లేక యలందురు నష్ట పుణ్య కా

. ర్య్యంపు టవస్థ యెల్లఁ దన్నదై చన నీ గతిఁ జింత నొందుచుకా"

౪ ఆ 3౧ పాణి.

ఉచారుడు స్వర్గమును విడువ లేక యేడ్చెడి నట్ట పుణ్యని కార్యం
పు తువన యంతయు దన్నదై పోయెనట! అన్వయ మేమైన గలదా?
గ్రంథ కర్తలు సెలవిచ్చెనరు గాత.

“మ. కలు ద్రావణ జననంచు జెప్పటకునె కల్గిచ్చు నా చెట్ల యా
కులుగూడక గలుషమ్ములంచుదమ వాక్కుల్ శాస్త్రముల్ గా జగం
బులకుం బోధ యొనర్చి నట్టి సునుహత్ముల్ కడ్చు కైలాస నూ
ఖిలుల బోలగఁ జాలరో? వశమొకో? ఖండింప నక్కట్టలన్”

గీ ఆ ౮౭ పాణి.

కడుపు కైలాస మగు ఖిలులట! ఏమి యన్వయానుగుణ్యము! కడు
పే కైలాస మని భావించు ఖిలు లనుడు. మఱియు నిందు “ గల్గిచ్చు
నా చెట్లయాతు ” లని ప్రయోగించినారు. “ కల్గిచ్చు ” నను నీ విశే
షణము చెట్ల కన్వయించు నని వీరి యభిప్రాయము. చెట్ల యాకు ల
నునది షష్ఠీ తత్పురుష మగుటచే నా విశేషణ మాకుల కన్వయించును.
అట్లే యగు నెడల నాకులు కల్గియువా యందురా? అనుడు. మహా
కవులు!

౧౨ “ఉ. వీడగు వీడు గాకునికి వేటొకడౌ” ననుకట్టి బుద్ధి దూఁ
గాడెడి యందక తైగిని యంతట బోవక పంజరమ్మునన్
గ్రీడకుఁ గాకి నుంచుగతి గేహమీనం దిడ గేహిని గతుల్
పాడుకొలమ్ము కొమ్మలకుఁ బట్టునె? పై పయి నవ్వియున్నవే?”

గీ ఆ ౯౮ పాణి.

“ కాకునికి ” అనఁగా గాక పోవుటచే నని యర్థము. కాకున్న నని
చేదర్థకము రాదు. అట్లగుటచే నన్వయము సెడినది.

౧౩ “ఉ. మాడువులెన్ని? పూవుల సుమాళము సంకగు తోటలెన్ని! పై
నీడు వచింప రాదగని వెన్ని సిరుల్! తన కేమివచ్చె న

వీడు విడక! విడక సరియె వెన్నటియాత్మపురమ్ముజేరుట
బూడిద! యేటి కిప్పురిని బ్రోవలె వర్తన మదై కొంపలకా

౫ ఆ ౧౦౯ పాణి.

ఇంకలి “బూడిద” ప్రయోజనమును జెప్పుచు గ్రంథకర్త లన్వయమును సెల విత్తురు గాక.

౧౮ “ఉ, ఏ నొనరించు చేష్ట యది యీ చిన్నవా డొకరుండె కాక యీ
వాసర సేన కెల్లెఱుంగ వచ్చు? నెఱుంగక యేమి పిల్లి దా
గానని కన్నులకా భయము గంపమునొందుచుఁ బాలుద్రావనే
గ్గానరె? కొంపదీయుటకుఁగాఁబ్రయతించినోయేము? యీసునకా

౬ ఆ ౮౯ పాణి.

“నేను చేయు పని యీ చిన్నవా డొక్కడే కాక యీ వాసర సే
న కెల్లెఱుంగ వచ్చు” నట! చిన్నవాడు, ప్రథమ. వాసరసేనకు, వృత్తి.
ఎఱుంగవచ్చు నను నది వృత్తి విభక్తితో నన్వయించును. గాని ప్రథమ
తోఁ గాదు. కావున జిన్నవా డనుచో జిన్ననాని కని ప్రయోగింపవ
లెను. ఆ శబ్దము ప్రథమగనే యుండవలయు ననుచో “వాసరసేన” య
నియు “నెఱుంగు” నని దిద్దికొన వలెను. ముందుఁ గల “యెఱుంగకే
మి” యనునది ప్రథమతో నన్వయించునది గావున నట్లు దిద్దుకొనుట
యే మంచిది.

౧౯ “ఉ, ఎటుదొరకుకా ధ నాంగనకు నిట్టి కొలమ్ము వయస్సు రూపము
కట్టకము పేర్చిగూర్చిగల కాముకు, జేటికి బోతి! వానితోఁ
గుటిలుడు వాని కైత యది గొంతకు గోసే, దరిద్రుఁ జేటికి
చ్చటి కరుదెంచె గూళవిధి చెడ్డము లెవ్వరి నట్లు సేయవే?

౬ ఆ ౧౧౦ పాణి

ఇందలి “కూళవిధి చెయ్యము నెవ్వరి నెట్లు నేయవే?” యన నేమో విశదముగ వ్రాయుటకు గాత.

(శ్రీ) న గా న ం ద ము.

౧ “క. ఊహాకి నొక్కొక నవ

తారం బెత్తి రట శతవధానము చెరువ

గారువులి జూచి నక్కయు

నారూఢిగ వాత లిడిన నట్లగునేమో” ౧ ఆ ౨౦ శ్రవ.

“పులిని జూచి నక్క వాతలు పెట్టుకొనిన” ట్లని లోకోక్తి. కాని వీ రెవరికో నక్క వాతలు పెట్టిన యెడల ననినారు. అంతటితో గుది ర్చినారా? వాతలు పెట్టిన యెడల నట్లగు నేమో యనినారు. అట్లన నెట్లో? అన్నివిధముల నీ పక్షము సముద్ర గామి యైనది.

౨ “వ. వినోదంబుగా గతిపయ మిత్ర నహితుండై కూర్చుండి యన్య ద్విరచితమ్ములగు ధాతు రత్నాకర కాళీసహస్ర శృంగార శృంగాటక శు కరంభా సంపాదాది కంబులగు సంస్కృత గ్రంథంబుల నచ్చటచ్చటి శ్లోకమ్ములును ” ౧ ఆ ౨౩ శ్రవ.

గ్రంథంబుల నచ్చటచ్చటి, యన గ్రంథంబులయం దచ్చటచ్చటి యని యర్థము. గ్రంథంబుల యంతలి యను సర్థము రాదు. అట్లు వచ్చి నఁ గాని యన్వయము లేదు. అదియుఁ గాక, ధాతురత్నాకరముట! కా లీ సహస్రముట! శృంగార శృంగాటక ముట! ఎక్కడ నున్నవో. కాళీ సహస్రము మాత్రము కొలది శ్లోకములతో వెలువడినది. ధాతురత్నా కరము శృంగార శృంగాటకము లేవు. వీరు పుట్టని బిడ్డకుఁ బేరు వెట్టిరి. అలులేదు, చూలులేదు. కొడుకు పేరు సోమలింగ ముట!

౩. శి. మేధమెయిక్ బృహస్పతి సమీకృతుడా చెలమయ్య మంత్రి గం
గాధర రామరాయ నృపకాంతుడు గాపు కులార్త గణ్యుడా
రాధిత సత్కవీంద్రుడా తి రమ్మడునై లగు వీతికాపురీ
నాథుని మంత్రియై యశమునక్ దెంగట్టె దిగంత మంతటా ”

౧ ఆ ౪౫ శ్రవ.

“ దిగంత మంతటా ” అన నర్థమేమో విన్నప్తముగఁ జెప్పి పద్య
ము సమన్వయింతురు గాత.

౪. చ. విలత యశుండు భార్గ్యకుండు వేలకు వేలు గణించు వాడు పం
డితుండు సమ స్తరాజ మకుటీ మణి రంజిత పాదుడార్య స
న్నతుండగునాథ రాసురుడనుంగుఁ బ్రియుండగుగాత ” యంచు న
న్నతియొసరింతు నెంతయునినున్ సమకూర్పు గ దేరయమ్మున్ ”

౧ ఆ ౯౫ శ్రవ.

ఇందలి యొకటి రెండు పాదములు మధుసూదనుని విశేషణములతో
నిండి యున్నది. బాలామణి “యట్టి విశేషణ విశిష్టఁ డైన బ్రాహ్మణు
డు (మధుసూదనుడు) అనుంగుఁ బ్రియుండగుగాత. అని నిన్ను సన్న
తించెదను. త్వరగ సమకూర్పుము ” అనినది. అగుగాత మను నీ యాశీ
ర్వచన మెవరికి? తనకుఁ బ్రియుడు కావలెనని బాలామణి యభిప్రాయ
ము. కాని యీ పద్యమున నా యభిప్రాయము రాకపోవుట యటుండ
నన్వయమే చెడిపోయినది. దిద్దుకొందురు గాత. సమర్థింపఁ బూనెగ రే
నిఁ బ్రతి పదార్థము జెప్పి సమన్వయింతురు గాత. (తాము సమర్థింపఁ
బూనిన ప్రతి పద్యము నకును బ్రతిపదార్థమును జెప్పెదరు గాత)

౫. శి. అనుచు దన తల్లి తోడఁ జెప్పినది కాని

తాను తా నయి స్వాతంత్ర్య మానదయ్యె

నెంత వలపున్న నెంత వలంతి యెన

జననిఁ గిడురింప లేదు వేశ్యా వధూటి " ౧ ఆ ౯౬ శ్రవ.

“తాను తా నయి” యను పదము నిర్ధకము, “తనకుఁ దానయి” యనియున్నఁ గాని యన్వయము లేదు.

౬ “శా. ఏనేకాదు మదీయమైన కులమం దెన్నీ తరాలాయె గా

ఏ నీచుఁ విను బోరు చూడను ధనంబీనీ ధనం బీయకే

పోనీ బ్రాహ్మణ జాతిఁదక్క నితరుఁ భోగింపఁగాఁ బోరు తా

దేనిఁ క్షత్రియజాతి యన్వయము ముదారేమాకుఁ జచ్చింపఁగా”

౨ ఆ ౨౫ శ్రవ.

తొలుత “బ్రాహ్మణజాతి” నని సంఘసరముగఁ జెప్పి పిదప నితరు నని కేవల మొక వ్యక్తి పరముగఁ జెప్పఁ గూడదు. బ్రాహ్మణజాతి యన బ్రాహ్మణజాతి గలవాడని యర్థముఁ జెప్పి కొందఱున్నను ముందున్న “క్షత్రియజాతి” యను పదమునకుఁ గూడ క్షత్రియ జాతి కలవాడని యర్థము జెప్పకొంద మన్నను దానికి ముందుఁగల “యన్వయ” మను పదముట్లు చెప్పకొనుట కవకాశ మొసంగుట లేదు. కావున నన్వయము సెడిపోయినది.

౭ “ఉ. రాగము లేకయే పయికి రాగము గల్గిన రీతిఁ జూపుచున్

రోగము గల్గియున్ బయికి రోగము లేదని బొంతులాడుచున్

సాగిన యంతవట్టుఁ గడుఁ జల్లఁగె ద్రవ్యము లాగులాడు నీ

బోగముజాతి నమ్ముటలు పోలవుగా భువి నెంత తెట్టికి”

౩ ఆ ౫౪ శ్రవ.

లాగులాడు = పెనఁగులాడు, అని యిట్లు, ఇచ్చట వీ రెట్లన్వయము చెప్పెదఱో చూడవలసి యున్నది. లాగులాడు, అనఁగా గ్రహించు, అని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము కాఁబోలు. అది యిందులేదు. ఈ పదమిటు వపార్థమును గూడఁ గలిగించినది. లాగులాడు అను పదమునకు

గ్రహించు, అను నర్థమున్నదని మీరు పెనాగులాడక దిద్దుకొందు, రని మా యభిప్రాయము.

౮. "గీ. మనకు మేళములకు వచ్చు ధనముకన్న

దగిన వారల తోడ సందర్భములు ఘ

టించుటే ముఖ్యమగు లాభ మెంచిచూచు

మేమెఱుంగుదు వీ లాభ మిండువదన? " ౨ ఆ గంర శ్రవ.

" మనకు మేళములకు వచ్చు ధనము కంటె దగిన వారలతో సందర్భములు ఘటించుటే ముఖ్యలాభ " మట! ఏమి యన్వయాను గుణ్యముగ నున్నది! దిద్దుకొనుడని వేఱుగఁ జెప్పవక్కఱలేదు. దిద్దుకొనుటే ముఖ్యమగు లాభమని వారే యెఱుంగుదురు.

౯. "క. ఈ విధమున నలఁ డెంతయు

నావేదనఁ శెందుచుండె న వ్యనితయుఁ దా

నే విధిఁ దోచక గృహమున

కై వగ మీఱంగ, జేరి యాత్మ గళమునక

3 ఆ గంర శ్రవ.

బాలామణి యేమియుఁ దోచక గృహము కొఱకుఁ జేరిన దట! గృహము కొఱ కెక్కడఁ జేరినదో? గృహమును జేరినగని గ్రంథకర్త యభిప్రాయము. ద్వితీయకుఁ జతుర్థి బ్రయోగించినారు. సంచయ విధక్తి ప్రత్యయమును బ్రయోగింప నందులకు మన మానసికవివేచనమున్నది. గం.మ. తనుఁదానచ్చినవేశ్యఁగూడు ముఖమితా? యెంతయో తెల్పనా కనువోనా? యనియట్టులుంచు మిది బ్రహ్మదుర్ గణింపంగ శక్తిని బొందంగలరా! యటంచ నెదున్ది తీసితిగాబోలు తోలువునమా! వద్దిగ! నాదుమాటవినుమా! మర్యాదగాబుద్ధిమా!

౪. గీ. ఆ గంర శ్రవ.

“ తనకుఁ దాను ” అను మాటను వీ రిట్లు పాడుచేసిరి. ఈ శబ్దము నే “ తాను తా నయి ” యని వీరు వ్రాసిన యపభ్రంశపు వ్రాతను వేటాకచో నుదాహరించితిమి. వీరు తమ కలమును జిత్తమువచ్చినట్లు పోనిచ్చెదరే గాని మించి చెడ్డలను జూడను.

వ్యాకరణభింశములు.

రామ కృష్ణ ప్రయుక్తముగు శతభిన్న సరప తిరుపతి వేంకట కవుల వ్యాకరణ వైద్యమును దుర్గ ప్రాకారమును ఖండ ఖండములుగ భేదించి నైచుట యెల్ల తెఱింగిన విషయయే. కావున మే మిట మఱల నా విషయమును విమర్శింప వలసిన యవసర మంతగా లేదుగాని మానుట యంత యుక్తముగాఁ దోచుట లేదు. ఏమన? కొండఱ కవిత్వము క్రమ క్రమముగ నిద్దుప్తమై యుండును. వీరి కవిత్వ మట్లుగాక మొదటి నుండి యద వఱకు నొక్క విధముగనే యున్నది. అంతియ గాక పరీక్షించి చూచు వారికి శ్రవణానందము రచించిన నాటి కైలి కంటె నిప్పటి కైలి వికార దూషితమై యున్న ట్లభగవత్ము కాకపోదు. అయినను వీరు

“చ, పరిణత శక్తులైన యల భారతపుంగవు లట్టులుండ ము

మృదు డనిపించు కొన్న కవి సామజ సింహము రామకృష్ణ వా

స్మితచన గూడఁ జూడఁడు ప్రవేశ ఫలమ్ములు చిన్న చిన్న వ్యా

కరణపుబొత్తముల్ గొణిగి కయ్యముఁ బెంచకుఁడయ్య వాగ్విదుల్”

గీ. ఆ. ౧౬ పాణి.

అని రామ వ్యాకరణమున నసామాన్యవైదుషీ విలసిల్లెలమని ప్రగల్భములు కొట్టుచుండుట వలనను, నట్లు ప్రగల్భములు గొట్టిన పద్యమైనను గన్పట్ట లేకుండ వ్రాయఁ జాలక పోవుట వలనను మే మీ వ్యాకరణ భం

శముల నుదాహరించుట యనవసరము గాదు. అయినను గొన్ని భాషములను మాత్ర ముదాహరింపఁ దలంచితిమి. పూర్తిగ జూపఁ దొరకొన్న నీ యొక్క విషయమును గుఱించిన మా పిమర్క గ్రంథము మూల గ్రంథములను మించును. వీరి తొలుకులను దిక్కుబికిముగ లోకమునకుఁ బెలుప వలయునని మాత్రమే మా తలంపు. అంతకన్న వేఱుగాదు. అనంగ ర్భ ప్రకరణము నందును సన్వయభాస ప్రకరణము నందును వలెఁ బద్యము సంతను వ్రాయక యా పద్యముల యందలి దుష్టపదములను మాత్ర మిం దుదాహరింతుము.

పా ని గృ హీ త.

౧. “మన్నించుడు ... పెంచకు ... జాగ్రహించుడు” (౧ ఆ ౧౫ పాణి.) మన్నించుడు తప్పు. మన్నింపుడు. అని యుండ వలెను. పెంపకుడు. జాగ్రహింపకుడు. అనియు నుండ వలెను.

౨. “ కయ్యముఁ బెంచుడు ” (౧ ఆ ౧౬ పాణి) పెంప గుండని యుండవలెను (ఇత నీ తరగతి దోషములు చూపబడవు) వీరు కయ్యమునకుఁ గాలు దువ్విస ప్యము లైనను నిర్దోషమిగఁ జెప్ప లేక పోయిరి!

౩. “తీతురేషో” (౧ ఆ ౨౦ పాణి) తీయుదురేషో యని సాధు రూపము.

౪. “గయా శ్రాధమ్మలం జేతురో” (౧ ఆ ౨౪ పాణి) చేయుదురో.

౫. “ఋణము తీర్చన్నేర్చనే” (౨ ఆ ౩౫ పాణి) తీర్చన్నేర్చనే.

౬. “కొండఱి గన్నల” (౨ ఆ ౩౬ పాణి) కొండఱి గన్నల.

౭. “పనిగల్పించుక” (౨ ఆ ౪౯ పాణి) కల్పించుకొని. అర్థము.

పడమగు కొను ధాతువునకు “క” ప్రయోగింపరాదు.

౮. “ఘటుమతి సనీ సన్నేటుంగవలయును మీరలో” (౨౮౮౮ పాణి)
“ఘటుమతి యని” అని ప్రధమ ప్రయోజ్యము.

౯. “అధమపు వేశ్యలఁ గూడెడి” (౨౮ ౮౯ పాణి) కర్మధారయం
బు లందు ము వర్ణకంబునకుం బుంపు లగు నని చిన్నయనూరి. “అధమ
పు వేశ్య” లను సమానమునఁ బుంపు లాదేశముగా వచ్చుటకు ము వర్ణ
క మెందున్నదో?

౧౦. “నామేడ నుంచ, నేర్పితిసయేని” (౩౮ ౧౩ పాణి) ఉంప నే
ర్పితిస యేని.

౧౧. “నీవు చెప్పిన యట్లస” (౩౮ ౨౬ పాణి) అట్లిన తప్ప. ఇది
ద్రుతాంతము గాదు.

౧౨. “ఎక్కడికి నేగిన నక్కడ కాపురమ్ములా?” (౪౮ ౪౧ పాణి)
“అక్కడఁ గాపురమ్ములా” యని సరళాదేశము చేయవలెను. ఎక్కడి
కి? తిన్న. ఎక్కడకు.

౧౩. “ప్రాశ్న్యలివి వీని కతమునఁ బూదిఁ గలియు” (౫౮ ౪ పాణి)
కతమునకుఁ దరువాత సరసున్న యెందులకు? బూది యనియే శబ్ద స్వ
రూపము. పూది గాదు.

౧౪. “పడుపు తొత్తుల యానఁ బాటరైరి” (౫౮ ౧౫ పాణి) పడ
పుఁబాట్రుల అన వలెను. వీరు పడపు శబ్దమును బడుపు అని పాడు చే
సి యాపై వేయవలసిన ద్రుతమును వదలివేసినారు.

౧౫. “అరుణకి నంతకు మునుపె దన్తయమయ్యె” (౫౮ ౨౩
పాణి) మునుపై తరువాత సరసున్న వేయు యెందులకో?

౧౬. “అమ్మదిలే వధింపు టావుగును” (౫౮ ౩౨ పాణి) భావార్థక
ట ప్రత్యయము పోవునునపు డింపుగాగమురాదు. వధించుట అనవలెను.

౧౭. “పోద మదిగొ చుక్క వొడిచె” (౧౭ ౧౩౮ పాణి) “అదిగొ జుక్కవొడిచె” అనవలెను.

౧౮. “ఏటికి దాచిపెట్టితిరి యే గనకుండఁగ” (౭ ౭ ౧౦ పాణి) సంధి చెడినది. “ మధ్యపురుష క్రియల యం దిత్తునకు సంధియగు ” నని చిన్నయనూరి. దాచి పెట్టితిరి + ఏ గనకుండఁగ, దాచి పెట్టితి రే గ నకుండఁగ.

౧౯. “ చావ జరుగఁ జనరయుఁగాదె? ” (౭ ౭ ౨౩ పాణి) చావక, అని ద్వితీయ ప్రయోగించు తెందులకు?

౨౦. “ మురుగు కాలువ ” (౭ ౭ ౧౩ పాణి) “ మురుగుఁ గాలువ అనవలెను.

౨౧. “భవచ్చరణకంజములక గనిపెట్టుకుందు” (౭౭ ౧౦౧౫పాణి) “ కనిపెట్టికొని యుందు ” ననుట కీ పాల్లు వచ్చినవి.

(శ్ర) వ గా స ం ద ము.

౧. “ వేదసంతల గాలమ్ము ” (౧ ౭ ౭౫ శ్రవ) ఇది గ్రామీణోక్తి యని నమర్చింతురా? లేక మహాకవి ప్రయోగములను జీవగట్టమున్న గు పానిలో జేర్చి యానందింప వలసి యున్నదా? ”

౧౨, ౧౩ వ పుటలు. కవితా విమర్శన ఖండసము.

౨ “ నాకళ్లయెదుట ” (౧ ౭ ౭౨ శ్రవ.) “ పూర్వ గ్రంథము నందే మొదటి యాశ్వాసము ౭౨వ పాదమున “ కళ్లు ” అని ప్రయోగించిరి. కన్ను శబ్దమునకు బహువచన రూపము “ కన్నులు ” అనియుండును గాని “ కళ్లు ” అని యుండిదని తెలిసిన పండితులు చెప్పిన విమర్శ

ట సైతము పలుచోట్ల వేసియుండుటచే దిద్దుకొనలేక యది “ లోకోక్తి కనుకరణ ” మని వ్రాసిరి.

“ సీ. నాకళ్ల యెదుట మొన్నటి దాకఁ జన్నత

నంపుఁ జేప్టల నంచరింప లేదొ

... .. నున్నతి లేక వెట్టిగా వీధివీధుల విజ్జవీగ లేదొ

... .. సంతయువిత రఘువంశమును జంకఁజెట్టుక చనఁగలేదొ

... .. నున్నతు లెల్ల నవ్వంగఁ జటిపాటి పద్యముల్ సెప్పలేదొ

గీ. ఎంతలో నెంత వాడయ్యె నెంతబుద్ధి

వచ్చె నెటువంటి సత్కీర్తి వచ్చెన్ శ్రీత ”

మనుచు నాతని చర్యలే యభినుతించెను

పండిత వరేణ్యుల క్కవి భాగ్యమేమొ ”

“ ఇ క్కవి పరమేశ్వ ద్విపాసకుడును విశిష్టా ద్వైత మతస్థుడు నగు మధుసూదనాచార్యుడే. ఈ యభినుతించు వారును సామాన్యులు గారు పండిత వరేణ్యులు. వీరి వాక్యముల యందలిదే “ కళ్లు ” అను న పశ్యము. దీనినే మన వృద్ధ కవులు లోకోక్తి కనుకరణ మని వ్రాసిరి. ఇది పద్యము నందలి పండిత వరేణ్యుల వాక్యముగాక వా రనుకొనిన లో కుల వాక్యమే యని యొప్పుకొందము. తెక్కిన పదములు వ్యాకరణ స మ్మతముగాఁ బ్రయోగించిన యా లోకు లొక్క యీ శబ్దమునే పాడు సేయుదురా? కావున నిది తమ యనభిజ్ఞతను గోపనము సేయఁ దలచిన వృద్ధ కవుల యుక్తియే యని నిశ్చించి చెప్పుచున్నారము ”

... .. ౧౨వ పుట కవితా విమర్శన ఖండనము.

3 “ అనుంగుఁ బ్రియుండగుఁ గాత యంచు ” (౧ ఆ ౯౫ శ్రవ)

“ గాతయంచు ” తప్పు. “ గాతమంచు ” అనవలెను.

౪ “ మేలు గణింపుచు ” (౧ ఆ ౯౭ శ్రవ) శత్రుర్థక చువర్ణకము

పరమగునపు డింపుగాగము రాదు. “ గణించుచు ” సాధు రూపము.

గీ. “ మాయ మాటలకు నమ్మకమైన వ్యాఖ్యాతవంది ”
(౨ ఆ గీగీ శ్రవ) “ వేళచూతను వర్ణించు నపుడు “ వ్యాఖ్యాత ”
“ వంది ” అని వుంలింగ నిర్దేశముఁ జేసియున్నాడు. అనియత లింగము
లగు నీ శబ్దముల కిట స్త్రీ లింగ ప్రయోగ మవశ్య కర్తవ్యము. వుంలిం
గ ప్రయోగము కేవల దూష్యము ”

౧౧వ పుట. కవితా విమర్శన ఖండనము.

౬. “ కోర్కెలతలు ” (౨ ఆ ౯౨ శ్రవ) దుష్ట సమాసము.

౭. “ రతి పెంచుకొన్న గారంపు కీరంబు ” సంధి చెడినది. “ న
మానంబుల నుదంతంబులగు స్త్రీ సమంబులకుం బుంపులకుం బరుష సర
శంబులు పరంబు లగు నపుడు నుగాగమం బగు ” నని చిన్నయనూరి. ఇం
చే “ గీ. విలుల మోహింపఁ జేసెడి వేళలందు, మచ్చు ముందుల బొమ్మ
నా మనల వలదె? సాని సాని యనంగనే సంబరంబె, వేరు రీతుల దాని
సంసారి యనరె ” అను పద్యమున సంసారిణి యనుటకు “ సంసారి ”
యని ప్రయోగించి తొండకు వెలుగు సాక్షి ” యను నట్లు దానికి మ
ఱియొక యప్రయోగముఁ జూపి దానను రృప్తిఁ జెందక యచ్ ప్రత్య
యాంతముపై జీప్ వేయ వలయునని తమ యసాధారణ వ్యాకరణ సాం
డిత్యమును లోకమునకు వెల్లడించిరి. శూద్రాదుల వలెఁ బ్రమాఖ్య గాని
యచ్ ప్రత్యయాంతమగు సంసారి శబ్దముపై జీప్ ప్రత్యయము వేయు
దు మనుట వైయాకరణ ప్రతారణార్థము. శ్రీ కింకరీంద్ర ఘటా పంచా
న నులును పూర్వ శాకుంతలమును విమర్శించుచు “ స్త్రీలు బ్రహ్మవే
త్త లని సంసారు లని రెండు దెరుగులై యుందురు ” అనుచోట “ ఈ
స్త్రీలు స్త్రీలుకాక పురుషులై యుండ నోవుదురు, కాదేని వేత్తలును
సంసారులును ” నెట్లగును? అనివ్రాసి సంసారి శబ్దము దుష్ట మని యొప్పు

కొనిరి. కాని తాము నట్లే ప్రయోగించి యుడుట చేత సంసారీ శబ్దమును మాత్ర మెట్లీ మఱియొకరు సాధింతురు గాక యని యాశీర్వదించిరి ”

౧౧వపుట. కవితా విమర్శన ఖండనము.

౮. “మోహవాదిని మగ్నులఁగానొసరింపవచ్చు” (౨౮ ౧౦౨ శ్రవ) ఇట్లు బ్రథమ వేయవలెను.

౯. “ఏపాటితఁడన ” (౨ ౮ ౧౦౩ శ్రవ) సంధి చెడినది. ఏపాటియీతఁ డనవలెను.

౧౦. “ సిందూరంపు తోరంపు ” (౩ ౮ ౨౪ శ్రవ) సిందూరంపుఁ దోరంపు అనవలెను.

౧౧. “ జనవాక్యం కర్తవ్యం ” బనిపెద్దలు ” (౩ ౮ ౪౩ శ్రవ) సంధి చెడినది. అనుకరణంబునం దహమాదుల మకారంబునకు ద్విరుక్తి విభాషనగు ” నని చిన్నయనూరి. “ జనవాక్యం కర్తవ్య ” మృన, అనవలెను.

౧౨. “ కటాక్ష ముంచుమా యన నాలకించనైతి. కౌగిలింపఁ బూనిన సమ్మతించనైతి. ఆరగించనైతి ” (౩ ౮ ౬౨ శ్రవ) ఇట్లు నించుక్కు లప్రయోజ్యములు. “ కటాక్షముంపుమా యన నాలకింపనైతి, కౌగిలింపఁ బూనిన సమ్మతించనైతి, ఆరగింపనైతి ” అని యుండవలెను.

౧౩. “ కొంచమారీతి భాషించఁ దొడఁగె ” (౩ ౮ ౮౩ శ్రవ) ఇదియు నట్టిదే. “ భాషింప ” అనవలెను.

౧౪. “ లిఖయింపుటకును గ్రారంభించె ” (౪ ౮ ౨ శ్రవ) భాషార్థక టప్రత్యయము పరమగునపు డించుగాగమే గాని యింపు గాగమము రాదు, “ లిఖయించుటకు ”

౧౫. “ భూషణుఁ ధరించుక ” (౪ ౮ ౨౨ శ్రవ) , ధరించుకొని అనవలెను.

౧౬. “ పరిపంథినిబట్టి పలార్చ నేర్చెనే ” (ర ఆ ౮౬ శ్రవ) , ప
లార్చ , అని సాధు రూపము.

౧౭. “ పోవుటకునుద్యమించి యూర్పునిగుడించి ” (ర ఆ ౯౫ శ్రవ)
“ నిగిడించి ” అనవలెను.

౧౮. “ ధనమాపోవును మానమాచెడును నిందా నెత్తిపై కెక్కు ”
(గీ ఆ ౪ శ్రవ) నిందా శెబ్ద మాకారాంత స్త్రీ లింగము. సాంస్కృతి
కముల నిట్లు ప్రయోగింపరాదు. “ నిందయా ” అని సాధురూపము.

ర స భ ం గ ము లు.

పాఠక మహా శయ్య లారా!

వీరు—

“గీ. తనకు నాల్గు నిఘంటు పద ములు వచ్చు
ననుచుఁ బది మందికినిఁ దెలియంగ మాఱు
మూల పదములు గుప్పిన ముచ్చటగునె?

ప్రతిపదమ్మన రసమట్టిపడినఁ గాక ” (౧౮ ౧౨శ్రవ)

అని తమకవిత్వమే సరసముగ నుండుననియు నితరుల కవిత్వ మట్టిది
గాదనియు వ్రాసికొని యుండుటచే నితరుల కవిత్వ మెట్లున్నను వీరి కవి
త్వ మెంత రసవంతముగ నున్నచో యని పరికింప మాకు ముచ్చట గలి
గెను. అహంభావ ప్రపూరితమగు వీరి యీ పద్యమే మా లేఖనికి రసభం
గ ప్రకరణము వ్రాయఁ బనిఁ గల్పించినది. సరస తిరుపతి వేంకట కవుల
కైత యందలి సారస్యమును మీరు పరికింతురు గాత.

పాణిగృహీత.

౧. “మ. తమరీయూరికినచ్చు కార్యమది సాంతంబాయెనే?” (౨౭౬౦ పాణి) ఇట సాంతంబనుటచే రసభంగ మైచది. “మీ కార్యము సాఫల్య మాయెనా?” యని యడిగిన బాగుండును.

౨. “గీ. బాల్యమును మొట్టి మెడబట్టి బైటఁ గొట్టి
యౌవనమురా భయమ్మున ననగఁ జెలికి
చనులు చంకల దూరెను గనులు చెవుల
దూరె నడు మెటకేనెనో తోచదకట!” ౨౭ ౨౦ పాణి.
చనులు చంకల దూరెనట! ఆహా! ఏమి సారస్యము! ఇట్టి ప్రసంగము
నఁ జేమకూర వెంకన్న గావించిన వర్ణన మొక పరి దిలకింతము.

“క. కడు హెచ్చుకొప్పు; దానిం
గడవం జను దోయి హెచ్చు; కటి యన్నిటికిఁ
గడుహెచ్చు; హెచ్చు లన్నియు
నడుమే పస లేకు గానినారీమణికి ”

౧౭ ౧౦౪. విజయ విలాసము.

ఇట్టి పద్యములను మన మెన్నిటి నుదహరించినను బ్రయోజనము లేదు. ఈ రస మే కవి కవిత్వము నందు నుండఁ జాలదు. చేమకూర వెంకన్న కేవలము చేమకూర వెంకన్నయే. వీరో; నరస తిరుపతి వేంకట కవులు. గాదా?

కె. ప్పీ. కులుకుచు నొకసారి పలుకరించిన బిచ్చ

వానికైనను గచ్చ వడలిపోవు

బడనుగా నొకమాటు భావమ్ము సూచింప

బమ్మ కైనను బుట్టు రిమ్మ తెవులు ” ౨౭ ౨౧ పాణి.

అహా! వర్ణనా వైదగ్ధ్యము! జలజాతీ పలుకరించినచో బిచ్చి వాని కి గూడఁ గచ్చ వదలి పోవునట! పిచ్చివా డనుటలో నేమి విశేష ము న్నదో? “ఉన్నానునకు ” గూడ ననుటచే జలజాతీకి నైచ్యము గలుగు చున్నది. అది వీరు కనిపెట్ట లేకపోయిరి. మఱియు “బమ్మకై నను రి మ్మతైవులు పుట్టినట! స్త్రీల విలాసములం గాంచిన నిరీదియ నిగ్రహ వ్రతముగల వారికై నను మనసు చెడు ననుట సనాతనమునుండియు వాడు కలోనున్న కవి సాంప్రదాయము. కాని కూతును బెండ్లియాడి పార్వతి ని మోహించి శృంగ భంగమును గాంచిన బమ్మకుఁ గూడనని చెప్పటలో నేమిరసమున్నది? “ఇనుప కచ్చడాల్ గట్టిన ముని మ్రుచ్చు లెల్ల దా మరన నేత్ర లిండ్ల బందాలు గారె? ” యని పెద్దన్న. వీ రీ సరసము నెఱుంగఁజాలక పోయిరి. వీరి ధోరణి పిచ్చి ధోరణి యని కొందఁ జెందురు. అది నిజమే గాఁబోలు!

ర: “నీ. బిగ్బోకవతి యుబ్బుగుబ్బ దోయిని జూడ

మతిమాలిబతినూలు యతియు రతికి

ఉడురాజముఖ కంటఁ బడి దాని జడఁజూడ

జడదారి పెడదారిఁ జనఁగఁ దివురు ” ౨౮ 2౨పాణి.

జలజాతీ స్తనములంగన్న యతి రతికి బతిమాలునట! ఇదేమో మిగుల సరసమైన శృంగార కిల్పనమని వీరు తలంచి యుందురు. కాని శృంగారమునకు మూలము సంభోగమే యని తలంచు వీరి సరసత్వము గర్హ్యము. మఱియు జలజాతీ జడఁగన్నచో జడదారి పెడదారి నన మునివృత్తికి వ్యతిరీక్త మార్గమును బట్టునట! “కలికి నెటివేణి చందంబు కాళ్లఁబెనఁగ, నవలఁ బోలేక నిలిచె నయ్యుద్ధనుండు” అను చేమకూర వెంకన్న రచన యందును వీరి రచన యందును గల సారస్యమును జదువకులే గ్రహింతురుగాక. ఇందు ముఖ్యముగ నిం కొకటి విమర్శింపఁ దగినది గల

ను. జడదారి జలజాతీ కంటఁబడి దాని జడజూచినచోఁ బెడదారిఁ బట్టు నట! దానిజడఁ గన్నచోఁ బెడదారిఁ బట్టినఁ బట్టవచ్చును గాని తొలుత జడదారి జలజాతీ కంటఁబడుటవలనఁ గలిగిడి వైలక్షణ్యమేమి? కేవలము జలజాతీ కా యతియందుఁ బూజ్యభావముగాని, వాకాంబు పల్ల నత్వ మువలనను గందమూల ఫల భక్షణము వలనను నావరత యోగాభ్యాస ము వలనను స్రుక్తి యించు మించు శల్యా వశిష్టమై కామాయారబర వ రిధానితమగు నాలిని బడుగు మేనుం గాంచుటచేఁ గనికరముగాని ముఖ మునఁ బరిహాస నూచకమగు మందహాసముగాని సంభవించును. అంతక న్న వైలక్షణ్య మేమియుఁగలుగదు. ఒకవేళఁ గలిగినను నప్రస్తుత ప్రశం సయు రసభంగమునగును. ఈ పాదమునింత భ్రష్టము నేయుటకన్న గుబ్బ దోయికిని బల్కులకును విశేషణములు నేర్చినట్లే జడకుఁగూడ విశేషణ ములు చేర్చిన రవ్వంత బాగుండును.

గీ. అ. వి. ఉండఁ గొంపలేక పండఁ బానువు లేక

ముండకిచ్చుటకును ముడుపు లేక

మొండితనము పూని దండివార మటంచు

బండవిటులు తిరుగు చుండఁ గనమె? ” ౨ ఆ ౯౩ పాణి.

“ తినఁ దిండి, కట్ట బట్ట ” యని లోకోక్తి. తినఁ దిండి, కట్ట బట్టయు ను లే నప్పు డింక నుండఁ గొంపయుఁ బండఁ బానువు లేవని చెప్ప నక్కఱలేదు. వాని ప్రసంగము రసభంగకము. “ తినఁ దిండి, కట్ట బట్ట లే వ ను మాట కన్న మఱి యొక మాట శుద్ధ దర్శిద్రమును దెలుపుదు నేయఁ జాలదు. అంతియ కాని “ ఉండఁ గొంప, పండఁ బానువు ” అనుటలో నే మియు రసము లేదు. “ ముండ కిచ్చుటకును ముడుపు లేక ” యను వా క్యము బొత్తిగ రసమును బాదు చేసినది. ఈ రసమును మన తిరుపతి వేంకట కవులు తెలిసికొనఁ జాలక పోయిరి.

౬.౧౪. ఒంటిగిన చనుగవ గలిగిన

తరుణిం గవ గూడుకన్న దటచే కడుఁ గ్రీ

క్కిఱిసిన చనుఁ గవ గలిగిన

గేరులుల పద తొడనము కేతగుణము మెఱుఁగొ "

౨ ఆ ౧౦౧ పాణి.

"లంబ కుచాలింగనతో లికుచకుచా పాదతాడనం శ్రేయ " యని యొక గ్రామిణీ శ్రీ గలను, దాని సిట్లు వీ రాంధ్రీకరించిరి. కాని యొక విశేషము మాత్ర మున్నది. సంస్కృతమున " గాఁగిలింతకన్న " నని యున్నది. వీరు " కవగూడుకన్న " నని వా విడిచి చెప్పినారు. ఎంత సర సముగ నున్నను వీరి కాలింగనపద మానందమిడఁ జాలకపోయినది. వీరి యభిప్రాయ మా యాలింగన పదమున ధ్వనించుచునే యున్నది. వాచన ములకు మఱిగిన వీరు సూచనలచే నానందింతురా?

౭.౧౬. ఏ నరునైన నయ్యుతివ యేలికొనం గమకింపదన్న మా
శే నిజము "

౨ ఆ ౧౦౧ పాణి.

వీలు ధాతువున కిటఁ " గొను " సను నాత్మనేపదము ననుబంధము నే యుఁ గూడదు, " ఏల " ననినఁ జాలును. రస ముట్టిపడఁను.

౮.౧౭. పలువురు ప్రియురాలి ప్రొక్కట

గల నభఁ బురుషుండు నిలువఁగలఁ డదిరనముగ

దొలఁగింపదు కామిను లటు

నిలుచుటకుఁ దగరు రసము నీరసము నగున్ "

౩ ఆ ౯ పాణి.

పలువురు పురుషులున్న సభలో శ్రీయు నిలువలేరా? నిలుచుటకుఁ ద గరా? తగరనుటచే జలజాక్షి కుల విధ్వంసకి యగుచున్నది. నిలువలే రను టలో సారస్వతమున్నది. ఇప్పుడు నీరస మైపోయినది.

౯.గీ. “నగము చచ్చి యంతయుఁ జచ్చి జగతి గాన
హాస్యములు నేర్చికొన వలె” నందురు ”

3 ఆ ౨౧ పాణి.

“నగముచచ్చి నంగీతము, అంతియఁజచ్చి హాస్యము” అని లోకోక్తి. నగముచచ్చి గాని నంగీతము, సంతియఁజచ్చి గాని హాస్యమును నభిలో బ్రకాశము నేయలేరని యీ లోకోక్తి భాషము. అంతియకాని నేర్చికొన వలెననిగాదు. నేర్చుకొనుటలోఁగల్గవునులేదు. రహస్యముగ నభ్యసింప వచ్చును. ఈ లోకోక్తింగల సారస్యమును గ్రహింపఁజాలక వీ థిట్లు సాడుచేసిరి. “అహా! మూలఁదేదీనివ సాంసిత్య ప్రకర్ష ” యను సామెతను సార్థకపఱచినారు. మహాకవులు!

౧౦.ఉ. ... నేటి గోయినా! కావగలాడి యాయతివ యాచెలి యాచిగురాకుఁబోడి యా! కావరపుం జనుంగవ చొకాటపుటిక్క వశిమ్ము గావలె ”

3 ఆ ౨౨ పాణి.

అనిన, చెలి. శబ్దములు వగలాడి. చిగురాకుఁబోడి, కావరపుం జనుంగవ చొకాటపుటిక్క, శబ్దములవలె విశేషణ పర్యవసాయములు గామి పునరుక్తియై బ్రక్రమ భంగమును, రస భంగమును గూడ నైనది.

౧౧.క. అంత నుదారుం గచ్చెలి

చెంత న్నిలువొపలేక చేతోజాలె

శ్రాంతికి వశుడై చనియెడి

చింతె లేచుటయు నతని చెలికాడనియె ”

3 ఆ ౨౩ పాణి.

ఉదారుడు భలజాక్షిపై మరుల్లకొని యాచెలిచెంత నుండఁజాలక వయన మెనట! ఇది వివరీతము! లోకములో నెవఁడును దన మనస్సును హరించిన కాలతెచెంత నిలువలేకపోడు. ఎంతో యవసరము వచ్చిన గాని

యటనుండి కదలఁ జాలఁడు. అట్లు కదలిపోవుటయే తటస్థమైన నప్పు డా
తని మనస్సెటు లుండునో చదువకులే యూహించు కొందురు గాత. ఇట్టి
సందర్భమున—

“గీ. చెలువ నేత్ర విలాసంబు చెవులు సోక

బాలకుచలీల యెడఁజాలఁ బట్టికాలఁ

గలికి నెఱివేసి చెలువంబు గాల్గెఁ బెనఁగ

నవలఁ బోలేక నిల్చె నయ్యున్ననుండు ”

(౨ ఆ ౧౧౬ విజయవిలాసము).

అని చేమకూర వెంకన్న వర్ణించినాడు. వీరి వర్ణనము ముగ్ధుడు గా
నివాని విషయమునఁ జేయఁవలసినది. వరూధిని యంత ప్రార్థించినను న
నురక్తుఁడుగామి ప్రవరుఁడట నుండలేక పోయినాడు అనురక్తుండుగుటచే
గంధర్వుఁ డటనుండి కదలలేక పోయెను. ఇట్లెన్ని యుదాహరణముల నై
నఁ జూపవచ్చును. కాని త్రివానికిఁ దెలిసిన యీ విషయమున కుదాహ
రణములనే చూపవలసిన యవసరములేదు. అయినను వీరే యట్టి వర్ణన
మును గావించి యుండుటచే నెద్దాని నిట నుదాహరించు చున్నారము.

“ఉ. ఇచ్చిన నిప్పుడే వెడలు నీయన యాయక యిట్టాలెంత నే

పిచ్చటఁ గాలయాపనము నేరొనరించు? ” నటంచు నెంచుచుక

ముచ్చట వెన్నెక్కుక మఱియు ముండఁటికిఁ దిగలాగఁ గొంత నే

పిచ్చవలాక్షి యూరకొనె నట్లగుఁగా? మది మోహముండినన్ ”

౨ ఆ ౧౭.

ఈ పద్య మెచ్చటిదో యని మీరూహింప నక్కఱలేదు. “మా
భములలో నెల్ల నిదీ యగ్రగణ్యమైన ” నని— వీరు వ్రాసి
నందము లోనిదే! “ అట్లగుఁగా? మది మోహముం
కా మీఁద దెబ్బగొట్టి వ్రాయించినారు. పోనీగోహి.

త్నమగుటచే నిట్లు భప్తము చేసినారేమో యన నిది మొన్న మొన్ననే వేయి న్నుట పదార్థ కాశించి వ్రాసిన ప్రబంధము. శ్రవణానందమే మొదటిది. అం దీ సందర్భమున బాగుగనే వ్రాసిరి. ఇందేపాడుచేసినారు. చిత్రము!

౧౨ “గీ. అనియెఁబో! లంకెయూటఁ దానట్టి మాట

నాదు యోగ్యత యెయ్యెడఁ బూదిఁ గలిసె ”

ర ఆ ౧౧ పాణి.

“ అది లంకె యగుటచే నట్టిమాట యనిన ననుఁగాక. నా యోగ్యత యే బూడిదలోఁ గలిసినది. ” అట! ఈ రాయబారి వారశాంతా లంప టుఁ దగుటచే యోగ్యత మునుపేలేదు. ఈ “ యోగ్యత ” కు మాఱు “ తెలివి తేట ” లనిన రన ముట్టిపడును. ఇట్టి సందర్భమునఁ దెలివి తేట లతోడనేగాని యోగ్యతతోఁ బనిలేదు. కాని తెలివి తేటలు పయిం బ యిఁ గలవా?

౧౩ “శ. నా కారణమునఁ గులమున

కే కాని కళంకుగల్గె నిహిహీ! యిటుపై

నాకత విన్నను రోయక

మే కాముకు లిచ్చగింతు రిల వెల చెలులక ”

ర ఆ ౨౨ పాణి.

ఇహిహీ యనుపది నవ్వుటయం దగు ధ్వస్యనుకరము. కాని సంతా పార్థకముగాదు. రన భంగమని తలంపక పదార్థమును దెలియక వీ రీ శ బ్దము నిటఁ బ్రయోగించిరి. అన్నా! సవ్యంత పని చేసినది!

౧౪ “ఉ. పువ్వుల విల్లు పోరఁగల పోడుము లెల్లను నొక్క రాత్రికే

యవ్విటుఁ డవ్వెలందియను నాని ముఖించి ర విట్టి వట్టి పం

రీతి

చెవ్వఁగఁ దెప్పనొప్పుగు! నదేమిటి! కింతకెఱుంగ నట్టి వా

రెవ్వరు? సత్తులు బతువు లీ సుఖమందవె! యంతకెక్కుడే”

ర ఆ ౨౬ పాణి.

అతిరా! వర్ణనా వైదగ్యము! నాయితా నాయకులను బతువుల కన్న నధములుగఁ జేసివెచ్చిన సరస తిరుపతి వేంకట కవుల యఖండ వైదుషీ విలసనము సంస్తవనీయము. ఇది నీతిని గల్గించు విధము కాఁజోలు! నూ త్నవుం గృతులలో నీతిని జోధించు పద్ధతి యిదియే కాఁజోలును! చను పరులకు విషయ సుఖములయందు వైముఖ్యము గలిగించుట కెంత సరస ముగఁ బ్రయత్నించు చున్నారు!

౧౫. “ఉ. వచ్చిన దూతి చేతికిఁ బచ్చి తినంచు లిఖించి యిచ్చి పో

నిచ్చి మనమ్మునక బెరుగునిచ్చలు మోమునఁ దోవనంతో.”

ర ఆ ౨౭ పాణి

“పోనిచ్చి” యట! ఆహా! ఎంత మృదువు! ఈవడమిట నప్రయోజ్యము. “వ్రాసి యిచ్చి” యనినఁ జాలును. ఈ రసధంగమును వీరు గుఱు లెఱుగరు.

౧౬. “శా. ధనాశక్తగూఱు వృద్ధాత్మృడౌ. వానింజేర్చు నపాత్రుఁ గూడదనదు” ర ఆ ౧౦౮ పాణి.

“వానిని జేర్చు” “వీనికిఁగూర్చు” “వానికిఁదార్చు” నను పదములు వారతాంతల విషయమునఁ బ్రయోగింపఁ దగినవి వీరు సంసారిణుల యె డఁ బ్రయోగించిరి. దీనికై మనము వింతపడ నక్కఱలేదు. లంజె పాత్ర ములో నెట్టి మాటలుండును? వీరే వాక్రుచ్చినారు.

“గీ. మాలవల్లె వర్ణించుచో ఘహి సురులను

జెప్పగతి దుర్విటులు వాడు తప్పు కూలే

లెంత మృదువుగ మార్చినఁ గొంతెయైనఁ

బచ్చి యుండక మాన ద ప్పట్ల నిజము”

చెప్పినట్లు వట్టింబినాడు వీరి తప్పలేదు!

౧౭. “చ. సరసతా గల్లు వాడు గడు సంపద వొల్చెడివాడు నూతన
స్వరుదన నొప్పువాడు మదమత్తుడునా విటుఁ డబ్బియ్యకో ”
గీ ఆ ర ౨ పాణి.

మదమత్తుఁ డనుటచేరన భంగమైనది. ఈ పద ముపయోగించుటకుఁ
దిరువతి వేంగట కవులకుఁ గల భావ మనభ్యము.

౧౮. “గీ. తెలుఁగు తెలుఁగని యద్దాన దిగుట కాని
సంస్కృతమ్మునకన్నఁ గప్తమ్ము పొచ్చు
ఒక్కదానఁ బరిశ్రమమున్నఁ జాలు
దాని, కిద్దానికో! రెంటుఁ దగులవలయు ” గీ ఆ గీ ౩ పాణి.

దానికి (తెలుఁగునకు) రెంటును దగులవలయు నట! వీ రీ తగులు శ
బ్ద మింటఁ దగుల్పుటచే రసభంగమైనది.

౧౯. “గీ. ఉత్తరమ్మును వినిచిన యవతి దానఁ
గొంత శాంతించి నట్టుల కుటీలుఁ డతఁడు
తలఁచె ”

౬ ఆ ౩౧ పాణి.

ఉదాహరణ కుటీలుఁ డగుట నుత్తరమును వినిపించుటచే జలిజాతీ
శాంతియై నని తలఁచెనట! కుటీలుఁడా? మూర్ఖుఁడా? ఆహ! సరసత్వము!
౨౦. “ఉ. ఎంతటిభాగ్యమేయినుచు సంతయదృష్టమేయినుచు నంతటి
వెంతలెయినుచు సంత పొరలేని తలంపులె యంచు ముక్కుపై
నింతులు కేలు పెట్టికొని ” గీ ఆ గీ ౨ పాణి.

ముక్కు మీఁదఁ జేయి పెట్టుకొంటురా? వ్రేలు పెట్టుకొందురా?
ముక్కు మీఁదఁ జేయి పెట్టుకొనిన రస ముట్టి పడను గాఁజూలు!

౨౧. “గీ. వంట బ్రాహ్మణుతో గాని బట్ట లుతుకు
పానితో గాని పంబ్రతు పానితోడఁ

గాని లోకమృత్యుతో పాటుగా నొకింత

కులికితినా మొందు కింత మీ కులికిపాటు? ౧౭౮ ౬౪ పాటి.

ఈ పదై మంత్రయు నిట రసభంజకము! జలజాక్షి ప్రాథ. ప్రాథ యి
ట్లు జేలిపోవునా? జలజాక్షి కేవలము ప్రాథ మాత్రమే గాదు. వారకాం
తయును, వీరీ సంకల్పినైన జ్ఞప్తి యం దుంచుకొనమి. మా కాశ్చర్యమ
గుచున్నది.

శ్ర వణా నం ద ము.

౧౧౧. బాల్య వయసుననుండి యాబాల చాల

గవివరునితోడఁ గ్రీడించఁగాఁ దలంచి

క్రమముగా సురతోపయోగమున కడ్డు

దీరి పదునాలు గేండ్ల మొయారి యయ్యె” ౧౮౨౯ శ్రవ.

బాలామణి చిన్నతనమునుండియు మధుసూదనాచార్యునితోఁగ్రీడించఁ
నట్లెచి సురతోపయోగమున కడ్డుదీరి పదునాలుగేండ్లదైనదట! “సుర
తోపయోగమున కడ్డుదీరి” యనుటచే వీరేశ్వర రసముట్టిపడుననుకొనిరి
గాని యది విరక్తమై పయింబయి నసభ్యమైపోయినది. సూక్ష్మపుంగవుల
బలొనండు రసముట్టిదేగాఁబోలు!

౨ “నీ పాడెనా! గంధర్వపాట లాధరల వీ

ణా నినాదంబు చిన్నతన మాను

* * * * *

వేడెనా? వేచాంత విద్యా విశేషజ్ఞఁ

డైనను మాటు మాటాడ లేడు” ౧౮౩౦ పాటి.

బాలామణి పాడిన యెడల గంధర్వ స్త్రీలచేఁ జేయుటకు వీరేశ్వర

చిన్నతన మొందునట! బాలామణి కంఠధ్వని వీణా ధ్వని కంటె శ్రావ్యమని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయము. కాని యీ వీణాధ్వని గంధర్వ స్త్రీలచే జేయబడిన దనుటలో నేమి విశేషమున్నది? వీణా నివాదమునిన జాలును. వాదక వివక్ష యనవసరము. ఈ వివక్షచే బాలామణి పాటకు లాభము గలిగినది. ఏమన? గంధర్వలు సంగీతము పాడువాండ్రు. నోటిపాటలవలననే గంధర్వలు పేరుపడిరి గాని యంత్ర వాదనములచేగాదు. అగుటచే బాలామణి పాడిన గంధర్వాంగనలు చిన్నతనము నందుదురనినచో వీరి యభిప్రాయ ప్రకారము రిన ముట్టిపడును. ఇప్పుడో; “ అర్జునుడు ధనుస్సు పట్టిన యెడల దుర్యోధనుని బాణము లమ్ముల పొదిలో డాగు ” ననినట్లున్నది. అక్కతన రస భంగమైనదని వేఱుగఁ జెప్ప నక్కటలేదు. మఱియు నిందు బాలామణి వేడినయెడల నెంతవేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞుడైనను మాటు మాటాడ (అనగా సెలతవడకుండ) లేడట! “ వేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞుడనుటలో నేమి యాధిక్యమున్నది? వేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞుడు కేవల శాస్త్రీ పదవాచ్యుడు గావచ్చును. అంతియేగాని వేదాంతము జదువుకొనిన వారెల్లఱు విరాగులే యయ్యెనరను నియమములేదు. వేదాంత శాస్త్రములో నద్వితీయులని పేరుగాంచినతర తాపత్రయ నిమగ్నులమగు వారి నిష్ఠ డెందఱుజూడము? కావున నిచ్చట వేదాంత విద్యా విశేషజ్ఞుల నుదహరించిన లాభములేదు. విషయసౌఖ్య విముఖు లనవలెను. వారిరింద్రియ నిగ్రహ స్థిరతలు. అట్టివారు గూడ బాలామణి యెడల ముగ్ధులు కాకుండ నుండఁ జాలరనిన బాలామణి కఠిశయము గలదు. ఇప్పు డా యతిశయము లాఘవముగఁ బరిణమించినది.

కీ.గీ. విత్తమూర్జించు పనికిన్ వేలకొలది

గా నుపాముమ్ము లున్నవి గాని శార

దా కుచమ్ములు గలవాడు గెక్కనితరుఁ

డింతికుచములు వట్టిన నేమి సుఖము? " ౧ ఆ ౯౧ శ్రవ.

శారదాకుచము లన నంగీతసాహిత్యములని వీరియభిప్రాయము. "నా
గీతమపిసాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచగ్వయ " మ్మని యొక సంస్కృత కవి
చెప్పిన శ్లోకము ననుసరించి వీరిట్లు వ్రాయించినారు. ఆకవి యట్లుమాహిం
చెనే గాని యది నిక్కువమా? వీ రందలి చమత్కారమును గనిపెట్టలేక
యిట్లు వ్రాయించినారు. *

ర . సీనగీతము. కరుణ గల్గిన నిట్లు బంగారమకాను

గరుణ దప్పిన నడవిఁమా గడియలోన

బ్రహ్మ కొడుకైన గవులకు భయముఁ కెందు

మన మనఁగ నెంత? యమృత్క! మదినిజాడ "

౧ ఆ ౧౦౩ శ్రవ.

ఇటు " బ్రహ్మ కొడుకైన " నమటకన్న " దేవుడైన " ననిన రస
ముట్టినదును. బ్రహ్మ కొడుకనుటఁగా నా రసము లేదు.

గీ . సీనగీతము. వారితో మాటలాడ కీ వరుస నీవు

సిగ్గు గైకొని తలవంచు పెద్దగాడె!

వార లేమనుకొందు రీ వరునఁ జూచి

యవ్యలా! వారు మనకు బద్ధాయతాత్మీ "

౨ ఆ ౧౪ శ్రవ.

* " నంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయ " మ్మను శ్లోక
సాదార్థము ననుసరించి యస్య ద్వైరచితమగు పాఠశాంతి యనునాటకము
న నొకపద్యము వ్రాయఁబడినది. అదియఁ దప్పేయని యిటు వేఱుగ వ్రా
యినక్కటలేదు. బాల్యమున రచింపఁబడుటచే నా గ్రంథమంతయు దోష
భూయిష్టమై యున్నది. కొలఁది రోజులలో నవరించి ముద్రింపింపఁబడును.

“ తల వంచుట ” యనుట కిట “ దలవంచుకొనుట ” యనవలెను. అట్లనకపోవుటచే బాలామణి మధుసూదనుని తల వంచెనని గూడ యపార్థ వచ్చుచున్నది.

౬౬ నీ, తన, పవ్వకన్న జక్కని ఘోర్బుగల చ్చ
కండువా బుడము చక్కటి నటించె

దన మేనికన్న మెత్తని క్రొత్త మల్లె పూ

వులు వేణినుండి జల్ జలని రాలె

దన కాంతికన్న మెచ్చని నొప్పు బంగారు

మొలనూలుకటిమీఁద మొనసియాడె

దన మోవికన్న నెత్తి రంగుగల గాగ

రా పడమ్ముల మీద రంగులీన ” ౨ ఆ ౬౭ శ్రవ.

బాలామణి యంగికోద్యావమున నొంటరిగనున్న మధుసూదనునిజూడఁ బోవుచున్నది. అప్పుడా పడవుగొమ్మ తన నవ్వనకంటె దెల్లని కండువా భుజముపై వలెనాటు వేసికొనినదట! హాసమునకు ధావశ్యము కవి నమయసిగ్ధము. ఆ ధావశ్య మద్వితీయము. హాసమునకన్న గండువా తెల్లని దనుటచే హాస ధావశ్యమునకు గళంకము గలుగుచున్నది. ఇట్లు వర్ణించుట సరిసమా? “ తన లేనగవు తేటకును బాటియివి యన్నపోల్కి దేటిచి హిమాంబువులు కొన్ని ” (౨ ఆ ౧౩౩ విజము విలాసము) అని చేమకూర వెంకన్న మఱియనిందే (బాలామణి) తన మేనికన్న మెత్తని మల్లెపూవులను వేణియం దలంకరించుకొనినదట! మల్లెపూవుల కన్న మేనుమెత్తనిదా? మేనికన్న మల్లెపూవులు మెత్తనినా? కామిని కుసుమ కోమలియని ప్రసిద్ధి. మేనికన్న మెత్తని మల్లెపూవు లనుటచే శరీరమునకుఁ గాఠిన్యము గలుగుచున్నది. “ మీ నాంకుని చేతి బాణమున వందము చందము గల్గి ” యొప్పు బాలామణి శరీరమున కట్టి కాఠిన్యమును

గలిగించుట న్యాయముగాదు. పూర్వసూక్ష్మాభిప్రాయమును తెల్పవలయునని వర్ణించి యుండలేదు.

“ శ్లో. మహార్హశయ్యా పరివర్తన చ్యుతైః
స్వకేశపుష్పై రపి యాన్మదూయతే |
అశేతసాగావల లతో ధామని
నిమేగషీ స్థండిల ఏవ కేవలే ”

గీ. వ. సర్. ౧ శ్లో. కుమారసంభవము.

ఇంక నిట్టి యుదాహరణము లనేకములున్నవి. కాని గ్రంథ విస్తర భీతిచే మానినారము, మఱియు, బాలామణి తన శరీర కాంతి కన్న నెక్కుడు కాంతిగల యొడ్డాణమును దాల్చినదట! శరీర కాంతి కన్న స్వర్ణకాంతి హెచ్చనుటచే శరీర శోభకు గళంక మొప్పుచున్నది. “ అంగముజాళివా ప సిడి యంగము ” (౧ ఆ ౧౦గి విజ) మఱియు “ ఈ వెలది యొడల్ పైడిలో వెలంది ” (౧ ఆ ౧౧గి విజము) అని చేమకూర వెంకన్న. “ కొమ్మగాదిది బంగారు బొమ్మగాని ” (౩ ఆ ౨౪ తారాశతాంక విజయము) అని శేషము వేంకటాచారి. “ శలికి రాయంచ కీ హాయగంబు గలదె యెమ్మెకలదిది జాళివా బొమ్మయే మొ ” (౪ ఆ ౧౨౯ ఉత్తర రామాయణము) “ తన కుండనపు మేనిలెరుకులు తెటధరారునా ఘనావళి గ్రామ్మెటుంగునివ ” (౫ ఆ ౧౫౭ ఉత్తర.) అని కంకంటి హాపరాజు. “ మున్ను బంగారు పెంపు హసించు దేవామేనై ఖినినుండు మేల్వయసునందు ” (౨ ఆ ౧౦ నిరంకుశోపాఖ్యానము) అని కందుకూరి లింగయ్య. ఇట్టి యుదాహరణములు వందలలో లదిగ నీమీదవచ్చును. కాని వీరి వ్రాత కాధారము గాన్పింపదు. మఱియు బాలామణి తన యధరమునకన్న నెక్కువ గాగరా గట్టుకొన్నదంటి! ఇట్లు చెప్పటచే గణనా యిక యెకావిర త్తిమకు గళంక మొప్పునని చేమకూర వెంకన్నయ్య.

ట్లు వ్రాసినాడు. “తన యరుణాధరంబునకు నీడివి యన్న రమణ నేరిచి
పల్లవములు కొన్ని” (౨ ఆ ౧౩౩ విజయవిలాసము) సుభద్ర ప్రవాళ
ము తన యరుణాధరమును బోలునేమో యని తెచ్చినదట! ఎంత సర
సముగ నున్నదో చూడుడు. విశ్వత్కవుల వర్ణనా వైదగ్ధ్యమిట్లుండును.
౨ “వ. ఇట్లు గాంచి త దాగమనమ్మున కచ్చెలు వడి యచ్చెలి కి ట్లని
యె” ౨ ఆ ౨౦ శ్రవ.

“శ్రీ. ప్రొద్దు గ్రుంకెను జీతకుల్ పానగ నాయె

బోలుపు విూఱగ భూషణ భూషితాంగి

నగుచు నోడింత లేక యుద్యానమునకు

నేల వచ్చితి? పనిఁ బూని బాలసాని?” ౨ ఆ ౨౧ శ్రవ.

మెలమెట్లనఁ గన చెంత కరుదెంచిన బాలామణిం గాంచి మధుసూద
నుఁ డిట్లని నాడు. బాలామణి వేశ్య. గౌరవనీయులకు మ్రొక్కుట వే
శ్యుల యాచారము. అయినను గ్రంథకర్తలు బాలామణిచే మధుసూద
నునకు మ్రొక్కించినారు గారు. మధుసూదనుడు సామాన్యుడా? ఎవర
త యశుండు, ధార్మికుడు, వేలకు వేలు గణించు వాడు, పండితుడు, న
మస్తరాజ మకుటీ మణి రంజిత పాదు, డార్య నన్నతుడు” పయింబయి
ధరామరుడు. అపై ననురాగమును దిరస్కరించు చున్న బాలామణి మ
నోహరుడు. అతఁ డొక బాలామణి నమస్కృతికి నోచుకొనలేదా? బా
లామణిచే నమస్కరింపఁ బడక మధుసూదనుఁ డిట్లడుగుట ప్రకృతి విరుద్ధ
ము. రస విధ్వంసకము. ఔచిత్య భంజకమును.

౩ “నీ. కోకి మనోసంత శోకాల్లి కెవ్వని

యదయంబు పర్వ చంద్రోదయంబు” ౩ ఆ ౨౨ శ్రవ.

ఎవని యదయము కోకి మనోసంత శోకాల్లికిఁ బంద్రోదయమో య
ట్టి చంద్రుఁ డుదయించె నట! అహ! వర్ణనా చమత్కారము! దిక్కు

కొందురు గాత.

౯ “క. అడుది గోరిన గాడిద

వాడే కోరినను మొగలి వంటిది యనుచు

జేడెలు సెప్పెడి నామెత

నేడే మీ వలన నాకు నిక్కం బాయె. ౩౪ ౩౫ శ్రవ.

వాడే యన మగవాడని కర్తృభిప్రాయము. కాని తొలుత నాడు
ది యని ప్రయోగించి యిట మగవాడనక వాడే యనుటచే బ్రక్రమ
భంగము గలిగినది. విశేష్యమును మాటిమాటికీ జెప్పవలసి వచ్చి నప్పు
డద్దానికి మారుగా నర్వ నామమును బ్రయోగించుట నర్వ క
వి నమ్మతము. వీరు నర్వనామమునే విశేష్యముగ బ్రయోగించిరి. ఇది
సూక్ష్మపుం గృతి నిర్మించు ఘక్కి!

౧౦ “చ. “సుకవి యితండు నియ్యదియు సుందరి వీరిల కెంతమాత్రము
రకముగనున్న”దంచు “ఘటనానిపుణ్యమయూరె”యంచుబెం
డ్లకీ జనుడెంచినట్టి ఘనులే నచియింపగ వింటి” ౩౪గ ౨శ్ర.

వీరిల కెంతమాత్రము రకముగ లేదను సందర్భమున నెంతమాత్రము
ననవలెను గాని యున్నదని చెప్పు నప్పు డట్లు ప్రయోగింపరాదు. “వీరిల
కెంత యేనియ్య” అని యుండిన రస ముట్టి పడును. ఈ విషయమును
వీరు గమనింప లేరైరి. మఱియు నిందు “సుకవి యితండు నియ్యదియు
సుందరి” యనుచో సముచ్చయ నుకార మున్నది. అది యనగత్యము.
“సుకవి వరుం డితం డిదియు సుందరి” యనినఁ బ్రాధముగ నుండదా?
ఇప్పుడో; చిప్పగ నున్నది.

౧౧ “డి. చందుగుఁ జూచి యుల్కి పడుఁ బల్లని గాలికి వెట్టు జెందునే

చందము సందముగ గనఁగ సైపడు” ౩౪ ౩౫ శ్రవ.

అందము చందము నని లోకోక్తి. అద్దానిని వీరు తల క్రిందుగఁ బ్ర

యోగించిరి. అగుటచే రసమును దలక్రింద నది.

౧౨౬. మందులు వేతెయున్నవియె మాయలనూటలుడక్కు చూపులున్
మంద తరస్థితమ్ములును మక్కువ చెక్కిలి నొక్కలున్ వినా”

3 ఆ 22 శ్రవ.

మందస్థితములు గావట! మంద తరస్థిత మనుటలో నేమి విశేషమున్నది? ఈ “తర” యను నది కేవలము పాద పూరణార్థము వచ్చిన జే. వీరు తమ లక్షణా పరియణము నం దొకచో “మలయ మంద సమీర కుచూరు గేరుచున్” (౨ ఆ ౧౮) అని ప్రయోగించినారు. మలయ పూకుత మనిన జాలును. దానికి మందత్వమును గలిగించినారు. తాని దోసము గాదు. “మలయ మరు దంకురమా” యని చేమకూర వెంకన్న. వీరంతతో నూరకుండ లేదు. మలయ మంద సమీర కుచూరు జనినారు. అహ! ఎంత సరసముగ నున్నది!

౧౩. శ్రీ ఏ చర గాయధం బింపు మీజగం బాణి

ని యతికి స్రాస్వాది ని యతి దెల్పె

నే చర గాయధం బాచారి విప్ర ని

త్య స్నాన దైవజ్ఞతను నహించె

నే చర గాయధ స్రాచుర్య రూపుడై

హరి నిశీతము వేకు వనగఁ జేసె

నే చర గాయధ శ్రీ చేత హూలి పి

తాపురమ్ముచుండె గాపురమ్ము

గీ. అట్టి చరగాయధ సమాజ మఖల జార

నోరులకు గుండెలో దిగుల్ బోరు కొనగ

కోడి ఉ డు డు తె యటంచు సత్యచ్చ రీతి

ప్రాయ సాగెను దమ తమ గూల్ల రుండి” 3 ఆ ౨౮ శ్రవ.

ఈ పద్యమును గుఱించి తిరుపతి వేంకట కవులు తవిటెకొట్టె* కుఁ
బ్రహ్మ త్తర మొసంగుచు (౧౨-౩-౧౯౧౩) నాంధ్ర పత్రికలోఁ గవి
యన నేమి? యను వ్యాసమున భ. కుమారస్వామి శాస్త్రి గా రిట్లు
వ్రాయుచున్నాఁడు. “దీనిలో నే మున్నది? ఉ, ఊ, ఊల కాలము వంటి
కాలము గల యచ్చు క్రమముగా హ్రస్వ దీర్ఘ ప్లుత సంజ్ఞ కలది య
గునని యర్థము కల పాఠాని సూత్రమున, కుక్కుట రుతము నందలి ఉ
కారములో నేక ద్వి త్రి మాత్రత్వ మున్నది కావున ఆ కాలాదులు చె
ప్పబడ లేనను నర్థము గల శేఖర వాక్యములును, మొదటి పాదము
లో నున్నవి. తరువాత రెండు పంజ్చులలో రెండు పురాణ కథ లున్నవి.
నాల్గవ పాదములోఁ బితాపురమునఁ గుక్కుటేశ్వరుఁ డున్నాఁడనుటయు
న్నది. గీతములోఁ జీకటి విరియు నప్పుడు జార చోరులు భయపడుదు ర,
ని అల్లసాని పెద్దవాదులు పాడి పాడి విసిరిన రోకటి పాటయున్నది. మ
టియొ కోడి. “ఉ, ఊ, ఊ” యని కూయునను సత్యక్ష విరుద్ధాంశ ము
న్నది. కోడి “కుక్కురోకో” యని కూయు నట్లు విందుము, ఒక వ్యా
కరణ సూత్రము, రెండు కలలు, పితాపురములోఁ గుక్కుటేశ్వరుఁ డు
న్నాఁడను నొక మాట ఒక రోకటి పాట, ఒక సత్యక్ష విరుద్ధాంశ
ము కలిసి కవిత్వ మగునా?”

౧౪. క. ఏదియుఁ దోచక కడుఁ బెం

* ౨౫-౨౯౧౩వ తేదీని వెలువడిన ప్రకాశమాసముగు సువర్ణ
లేఖలోఁ దిరుపతి వేంకట కవులు తవిటెకొట్టె యమనోక వ్యాసమును బ్ర
కటించినారు. తవిటెకొట్టె యను శబ్దము దుష్టముని గాఢోలు వీరు తమ
ప్రకటనమునఁ దవితెకొట్టె యని దిద్దుకొనిరి. కాని యదియు దుష్టమే. త
వుడు శబ్దముగాని తవిడు అను శబ్దములేదు. తవుడుశబ్ద మాపవర్ణక్రికము.
అగుటచేఁ దవుటికొట్టెయని సాధురూపము.

“చీదీ ముడముఁ గట్కి ..యెట్టు లీ మోహ జలం

వీడుతు”

ర ఆ ర శ్రవ.

మోహ జలము నీకుదు నని ప్రయోగించుటచే రస భంగమయినది. మోహ వారిధి యనిన బాగుండును. అట్లయిన మధుసూదనుని మోహ మహార మని స్మరించును. ఇప్పు డీ సారస్వము లేదు.

౧౧ “చ. దొరకిన పెన్నిధానమును దొంగల కిచ్చిన రీతి నాతఁ డీ

వకునఁ బరుండి యుండ”

ర ఆ ర శ్రవ.

“ పెన్నిధిఁ గోల్పోయిన పేర చందమున ” నని లోకోక్తి. కాని “దొరకిన పెన్నిధానమును దొంగల కిచ్చిన రీతి” నని యెందును లేదు. బుద్ధి పూర్వకముగ నేనును దొంగల కీరు. వీ రీ సామెత నెంత పాడు సేయ వలయునో యంత పాడు సేసిరారు.

౧౨ “ఉ. ఇప్పటి కైనఁ గాని మన మెంతయు నందియ మందు ముండె నీ

తప్పుల నెప్పు నేనెఱుంగఁ దన్విరొ? నీదు కలమృతం గదా!”

యిప్పటి కిట్టి రీతి ఘటించె మఱొక్కటి విన్ను నీ యెడం

దప్పెవు డబ్బినో యపుడ తప్పుఁజూచి! మనస్సేహభావముల్”

ర ఆ ౧౦౦ శ్రవ.

బాలామణి కోరలేదు. పైబడఁ బ్రయత్నింపలేదు. ఇంతవఱకును వైముఖ్యము గలిగియున్న యీ మహాకవి యగు మధుసూదనుఁ డిట్లు కన్పూరితిగా మాట్లాడుటచే రసభంగమై పోయినది. మఱియు నిందు “ఘటించె” నని ప్రయోగించుటచే నన్వయా భానమైనది. “ఘటియిల్లె” ననిన బాగుండును. వెనుక పద్యమున--

గీ. అనిన నతఁ డిట్టులను నింద్య మనియుఁ బాప

మనియు నే మానితిని గాని యన్య మెఱుంగఁ

జేతుననీ చెప్పియును జెడ్డ సేయరాదు

చేయనని చెప్పియును మంచి చేయవచ్చు ”

౪ ఆ ౯౯ శ్రవ.

అని వ్రాయించిరి. ఇతివఱకు నింగ్యమనియుఁ గాఁపమనియు మాని నాడఁట! ఇష్టమకాదుకాఁజోలు! చేయననిచెప్పి మంచి చేయవచ్చునఁ ట! వారికాంతినుంచినొనుట మంచిదేరా? ఇంతకన్న దుర్మతి యుండునా?

అ పార్థములు.

పాణి గృహీత

౧. “ఈ, నాటిసంస్కృతుక్ దినమునక్ వెలహగ్నగు నేలు శోమతుక్ నూట పదాసులుక్ మణియు సూతని వస్త్రములుక్ వరాలు నే పాటి కలాఘ్యం జేనియును బంచె నుదాహరింజ్ఞి, ద్రవ్యముక్ గోలులు శేర్చుగాక బుధకోటికి సీగతి నీయవచ్చునే? ”

౧ ఆ ౯౭ పాణి.

ఈయవచ్చునే? యన నీయఁగూడని యర్థము! ఎన్ని కోలును సంపాదించినను ని క్లేవరై న నీయఁగలరా! యను నాశ్చర్యారము కర్తృవాంఛితము. అది నెఱవేఱినదిగాదు. మఱియునిందే “ సూతని వస్త్రములుక్ ” అనియున్నది వస్త్రములకు సూతనిత్వమును వేఱుగఁ జెప్పినక్కఱలేదు. ఈ సూతని శబ్దము కేవలము వస్త్ర శబ్దమున కనుప్రయుక్తము నేయుటచే నాలువలు మున్నగునవి ప్రాతిపను సపార్థము వచ్చుచున్నది. ౨. క. అ విద్వట్లు జేగుడెంచి యటకే

గుట లేని చెప్పటయు రిగుల్కొను కోర్కె ”

౨ ఆ ౧౩౦ పాణి.

“ రగల్కాను ” అనగా నంటుకొను, కామించునని రెండర్థములు గలవు గాని యతిశయించునని యర్థము లేదు.

౩ “ఉ. మాతెతకన్న పీఠలగు మానవతుల్ వ్యభిచార వృత్తికిఁ బాలక కట్టుకొనునకు జంకుచు నొక్కొకనిఁ వరించుచుఁ గాలము వుచ్చుచుండ ”

౩ ఆ ౩౮ పాణి.

“ వరించుచు ” అని శత్రుత్వ చువర్ణమును బ్రయోగించుటచే హతై యొకని పీఠ నొకనినిగా ననేకులను వరించుచునని యపార్థము వచ్చుచున్నది వరించుచు యనిన సీ యవస్థ తెలుపింపకపోవును.

౪ “చ. అయినను నా లతాంగి హృదయంబొక కొంత భవత్సమాగమ ప్రియమని కొన్ని చెయ్యల నెఱింగితి సంతోదసంత నమ్మిఁ దగ్గయుఁ గఠినాన్ని యయ్యభివ తల్లియు నయ్యెడ కేగుడంచె ”

౩ ఆ ౪౯ పాణి.

తల్లియు ననుచో “ యు ” అను సముచ్చయ మనవసరము. అదియుండుటచే జలజాక్షి తల్లిగాక మఱియొక వ్యక్తిగూడ వచ్చెనను సపార్థము వచ్చుచున్నది.

౫ “ఉ. వేడుక కాడిటంచు మది వెక్కన మించుకలేక “ యొంపొరుం గూడగఁ దెచ్చు ” టంచు ననఁ గూడునా? ”

౪ ఆ ౨౧ పాణి.

వెక్కనమన దుస్సహత్వము, ధుస్సహ వచనములు, దుస్సహము, దుర్లభము, అభివము, నను సర్థములున్నవి. సందేయమింతలేక యని కర్తృభిప్రాయము. అది వెక్కనమైపోయినది.

౬ “ఉ. శ్లోచ్చేడి యుత్సృకత్వమున కెద్దిగూఁ బారము గాక ”

౪ ఆ ౬౦ పాణి.

హెచ్చె డిది యుత్సృకత్వమా? ఉత్సృకమా?

౭ “ఉ. కావున నన్ను బారగతిగాఁ గయికొందువ యేనికొల్ల ” భా

ర్యా విధిఁ జూచికో ” మృదుచు నప్పుడ చెప్పె మనంబ ”

౪ ఆ ౯గీ పాణి.

..నన్ను” అనుటచే జలజాతీ నల్లి తననే ధార్యా విధిఁ జూచికోమ్మనె
నని యపార్థము వచ్చుచున్నది. నన్ను అన జలజాతీ నని క స్త్రభిప్రా
యము.

శ, వ కా స ం ద ము.

౧ ..ఉ. అంచిత్యులైన నార లిది యారసి యీ రసముఁ గ్రహించి లా
లించినఁ జూచు”

౧ ఆ ౧గీ శ్రవ.

ఈ రస మనఁ బూర్వోక్త మని యర్థము. కాని యిందలి రస మను
నర్థము రాదు.

౨ ..క. ఆకారము సౌశీల్యం

ని కాకృతిఁ జెంది నట్లు తెనక మెనఁగె ను

స్లోకుడు నతి లోకుడు సగు

నా కృష్ణయ భార్య పాప మాంబిక సఖియై. ౧ ఆ ౩రశ్రవ.

పాప మాంబిక “సఖియై” యెనక మెనఁగె ననుటలో సపార్థ మున్న
ది. సఖియై యనుటలో నేమియు విశేషము లేనిదే వీ రి యపార్థమను
గ్రహింప కుండఁ బ్రయోగించినారు.

౩ ..చ. కోర్కెలొసగు రామచంద్రునగి నీ నరసాధిపుఁ గూర్చి మంత్రియై”

౧ ఆ ౩౬ శ్రవ.

చెలమయ మంత్రి నరసాధిపుని గూర్చి మంత్రి యని గ్రంథకర్తయ
భిప్రాయము. నరసాధిపుఁ గూర్చి మంత్రి యనుచో నరసున్న వేసి కకారము
నకు గకారాదేశము చేసినారు. అగుటచే నర్థముచెడిపోయినది.

రచన. చెలమయమంత్రి కచ్చమకు. గలిగిరి పుత్రులై సమధికం బ
గు బుద్ధి బలంబు డంబునన్ ” ౧ ఆ ౩౯ శ్రవ. ఇందలి “ బుద్ధి బలం
బుడమనన్ ” అనునది ౬౦వ పద్యము నందలి “ ఆహూధాఖలు భోగ
భాగ్యములచే ” నను పదముచే వలె చెలమయ మంత్రి యెడల సనిర్వా
చ్యమగు సపార్థమును గలిగించినది.

గీ.గీ. భర్త కనుకూల యతిధుల పాలి యన్న

పూర్ణ నకల సుగుణముల పుట్టినిల్లు

సన్మహాలక్ష్మి సాటి కామమ్మ తనకు

ధర్మసతిగాఁగ నచ్చమా తనయఁ డలరే? ” ౧ ఆ ౪౩ శ్రవ.

తనకు (వేంకటరాయ మంత్రికి) ధర్మ సతి యైన కామమ్మ భర్త కను
కూల యట! కట్ట! ఎంతటి యపార్థము! సత్వగుణుల కింక కన్న వి
చారకరమగు వ్రాత యుండఁ జాలదు. కృతిపతి వంశవర్ణనమున లజ్జాకర
మును విచారకరము నగు నింతటి యపార్థమును గలిగించుట శోచనీయ
ము! మన సరస తిరుపతి వేంకట కవు లిందలి యపార్థమును గ్రహింప
లేక పోయిరి. పాపము శాంతించును గాక. కామమాంబకు వీరి వ్రాత
వలన నేబోషము నంటు కుండును గాక.

౬. సీసగీతము. ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్క విశేష మున్న దంతె

కాని యన్ని విశేషముల్ గలుగ లేదు

కలిగె బో యివి యన్ని యఖండుడైన

మహిత వాడేవు చెలమ యామాత్య మణికి ౧౦౮ శ్రవ.

చెలమయ మంత్రి యఖండు డట! అనఁగా ముక్కలు గాని వాడ
ని యర్థము. విద్యాఖండు డని గాని, సంపదఖండు డని గాని ప్రయో
గింపక కేవల మఖండు డనుటచే నీ యపార్థము వచ్చినది.

౭. ౧౬. వేనవి ముల్లై మొగ్గలకు వియ్యపు రాలు రదాళి నానలో

వీనము గాదు గంధఫలి”

౩ ఆ ౫౨ శ్రవ.

బాలామణి నాన సొబగులో సంకుగ పూవు సొబగు వీనమును గాద ని కర్తృభిప్రాయము. కాని సంకుగ బాలామణి నానలో వీనమును గాదనుటచే బాలామణి ముక్కు డొట్ట ముక్కును నపార్థము నచ్చుచున్నది. ౮ “నీ. చెలియరో! నీవు కొగిలి యొక్క తృటియెవఁ

బడసిన రస ముట్టి పడక యున్నా?”

౩ ఆ ౬౧ శ్రవ.

శృంగార రస ముట్టి పడునని కర్తృ పేక్షితము గావలయును.

అది యట్లు గాక యపార్థమును గలిగించినది.

౯ “ఉ. కా నయి కోగుటన్నఁ గడుఁ దప్పితమాఁ గద? వారకాంత కెం

దేనియు నద్దియుం గలిగె నేని సెనా! ననిపించు కొన్న మే

నా నది యట్లు గాక యిటులైనను వేటికఁ జెప్ప నున్నదే!”

౩ ఆ ౮౫ శ్రవ.

అయినను నన నై నప్పటికి నని యప్యర్థము వచ్చుచున్నది. కాని యానెడ నని చేనర్థకిము కర్తృ పేక్షితము. దిద్దుకొందురు గార.

౧౦ “నీ. నూనబాణుని కేళిఁ జొక్కి యక్కున వ్రాట

ప్రియురాండ్రఁ బైటచే విసరు వారు” ౪ ఆ ౮౨ శ్రవ.

మన్మథ కేళిలోఁ జొక్కి యక్కున వ్రాలుచున్న ప్రియురాండ్రను విటులు పైటలచే విసరు చున్నారట! విటులకుఁ బైట లున్నవి కాబోలు! అదిరా! వర్ణనా వైదగ్యము!

౧౧ “మ. చనవొప్పక జనపాల సేవక నమస్కారమ్ములం గొంచుఁ ద

గ్గున సాధమ్ముల ద్వాక నీమలను నిత్యమ్ముక్ బ్రవర్తించు న

న్నను”

౫ ఆ ౨౧ శ్రవ.

జనపాల సేవక నమస్కారము లన జనపాలురయు సేవకులయు నమస్కారము లని కర్తృభిప్రాయము. కాని జనపాలుర యొక్క సేవకుల శ

ఘస్కారము లను సపార్థము వచ్చుచున్నది. మఱియుఁ దగ్గున సౌధమ్ముల ద్వార సీమలను సస సౌధమ్ముల యందును ద్వారసీమలయందు ననిక శ్రుభిప్రాయము. కాని సౌధమ్ముల యొక్క ద్వారసీమలను సపార్థము వచ్చుచున్నది. అనఁగా మధుసూదనుఁడు జనపాలుర నొకరులచే మాత్రము సమస్కరింపఁ బడుచు రాజుల మేడల ద్వారముల యందు మాత్రమే సంచరించు పని యర్థము గలుగుచున్నది. మధుసూదనున కెప్పుడును రాజ దర్శనము కాలేకని యభిప్రాయము తేలుచున్నది. ద్వారసీమలను నను నాకృతి మీ యర్థమును స్థిరీకరించుచున్నది. రాజులచే సమస్కరింపఁ బడుచు రాజసభలలోఁ జరియించుచున్న నన్ను అను సభిప్రాయమును వీరింత చక్కఁగా విశదీకరించినారు.

౧౨. "సీ. సురతమ్ము నం దనాదరము గల్గియు నాద

రిమ్ము లేకని చెప్పరాని దాని" గీ ఆ ౩౮ శ్రవ.

చెప్పరాని దన చండాల స్త్రీ యను సపార్థము వచ్చుచున్నది. ఆంధ్ర దేశమున మూల మాదిగలకుఁ జెప్పరాని వాండ్రను సభిధ గలదు.

పు న గు క్తు లు .

పాణి గ్రహీ త .

౧ "మః ఎలనీటిం బురణిం మ నీ ర్గలిగి తా మే కాల మం దింక క

స్వలతో నిండియు"

౧ ఆ ౫౯ పాణి.

అరవింద సగరము నందలి బావులు లేలే తెంకాయ లోని నియ్యని నీళ్లునంటి నీరు గలిగి యప్పులతో నిండి యున్నవట! అప్పు లన నీళ్లని యర్థము. ఋణము లని శ్లేష. ఈ శ్లేష వచ్చుటకు వీ రప్పులతో నిండి

యు నని ప్రయోగించినారు. కాని యిటఁ బునరుక్తి దోషము గలిగినది. “ఎలసీటిక్” అను పదమును ప్రయోగింపక కేవల మప్పలతో” నని ప్రయోగించినచో నీ పునరుక్తి కవకాశ ముండదు. రచనయుఁ బ్రాథముగ నుండి యుండును. శ్లేషయుఁ జక్కఁగ నుండి యుండును.

౨ “ఉ. చామన చాయయుక్ మిగులఁ జక్కని చన్దవ” ౨౮౭౩ పాణి.

౭౦ వ పద్యమునఁ జనులు చంకల దూరె నని చెప్పటచే మఱల ౭౨ వ పద్యమున గబ్బి గుబ్బి దోయిని వర్ణించుటచే బునరుక్తము. అర తటితో నూరకుండక మఱల నీ ౭౩ వ పద్యములోఁ జెప్పట పునరుక్త మునకుఁ బునరుక్తము.

౩ “మ. . . తనకై తా నట కేగ నూహ గొనుచుఁ దర్కించుచుఁ”

౩ ఆ ౮౫ పాణి.

ఉహ, తర్కము సమానార్థకములు. “అధ్యాహార స్తర ఉహో” యని యమరకోశము.

౪ “శా. సంసార స్థితిఁ జక్కఁబెఱుకొనుచుఁ జాయ్ దగంజూచు చా శంసాపాత్రముగాఁ బ్రవ ర్తనము మెచ్చఁజేయుచున్నంత”

౪ ఆ ౮౫ పాణి.

ఆశంసాపాత్రముగా, మెచ్చఁ, అనునవి సమానార్థకములు! ఒక తే చాలును!

(శ్ర) వ ణా న ం ద ము.

౧ “ఉ. చిన్నతనమ్మునందు సమశీల వయస్కులఁ బిన్నవారలఁ”

౧ ఆ ౯౯ శ్రవ.

చిన్నవానికి సమశీల వయస్కులు చిన్నవారే యగుదురు. మఱలఁ బి

న్నవా రననక్కఱలేదు. అట్లనుటచే బునరు క్తి యైనది,

౨ “నీనగీతము. లీలఁ గీల్పెడఁ జుట్టి చొల్లెమ్ము వెట్టి ”

౨ ఆ ౧౦ శ్రవ.

చొల్లెమన జడతోఁ జుట్టిన చుట్ట. కబరీబంధ విశేషము. కీల్పెడ యని నను నదియే యర్థము. అగుటచే బునరు క్తి దోషము. మఱియు నిందలి “కీల్పెడ ” యనునది యపరూపము. “కీల్పెడ ” సాధురూపము.

౩ “వీధికానగర కీర్తిలి మందిర, సుకవి బాంధవ సంయత సౌధభూ మికా! ” ౨ ఆ ౧౧౬ శ్రవ. గృహమును రెండుమాటులు చెప్పినారు.

౪ “ఉ. ముక్కర ముక్కునం గదిసి ముద్దులు గుల్కు బులాకి మోవిపై చక్కి నటంప” ౫ ఆ ౩౪ శ్రవ.

ముక్కర, బులాకి రెండును బర్యాయపదములు.

ప డి క ట్టు రా ళ్లు.

పా ణి గృ హీ త.

౧.గీ. అవధరింపు మనంతరం బంత నకల ” ౨ ఆ ౨ పాణి. అనంతరం బు అంత. అని యేకార్థమున రెండు శబ్దముల నుపయోగించినారు. అం దొకటి పడికట్టు రాళ్లలోఁ జేరినది.

౨ “క. ఆ! యాసీచులతో వేశ్యల

జైన గృహములకు నేగు ”

౨ ఆ ౬ పాణి.

ఇందలి చివ శబ్దము నట్టిద.

౩. “ఛ. ఛానినడ్డత చందము వినుతునిక్కము మీమనమక్కజంపడ ”

౨ ఆ ౭౬ పాణి.

ఇందలి “ నిక్కము ” నిక్కముగ యతి పూజకొఱకు వచ్చినదే.
౪. “గీ. ఈ ప్రబుద్ధుఁ డెలమి ని వ్వన్నెలాఁడికి వలపు మగఁడు ”

౨ ఆ ౧౦౫ పాణి.

ఇది యెందుకువచ్చిన యెలమి? (సంతనము?)
౫. “గీ. ఏటి కిద్దాని నీవలయించె దింక
నీవు చెప్పిన దంతయు నిక్కమయ్యె ” ౩ ఆ ౨౫ పాణి.
ఇందలి యొక నీవు పడికట్టురాయి.

౬. “ఉ. ఇది త్రిశుద్ధిగ నీ మరణంపు నేళ నీ
వీ ససివానికి మ్మిచట నించుక యేని వ్యయింపక ”
౪ ఆ ౧౦౨ పాణి.

“ ఇచట ” యనునది యిట నిరర్థకము. “ నాడపూరణార్థ మయం
పటూటోపః ”

౭. “క. సరసాంతఃకరణా! సు
స్థిర గానాథరణ ” ౫ ఆ ౧ పాణి.
గానము సుస్థిరమా? అదిరా! వింత!

౮. “చ. కళవళ మందుచుక వెలలఁ గందుచుఁ గుందుచునున్న బోటి య
వ్వల వలపుక మగండటకు వచ్చినయంతన ” ౬ ఆ ౮౩ పాణి.
ఇందలి “ అవ్వల ” అనునది నిరర్థకము.

శ్ర వణా నం ద ము.

౧. “క. కారుపులిఁజూచి నక్కయు
నారూఢిగ వాత లిడిన పల్లగునేమో ” ౧ ఆ ౨౦ శ్రవ.
ఇందలి “ కారు ” “ ఆరూఢిగ ” అను పదములు నిరర్థకములు.

౨ “చ. చెలగెడి శిష్టకోటికి బ్రసిద్ధ మనంత పురాభిధానము”

౧ ఆ ౬౪ శ్రవ.

“పురాభిధానము” అనుచో సముచ్చయ మెందులకు?

౩ “గీ. ఇట్లు బాలామణియును గామేచ్ఛసప్త జాలక” ౧ ఆ ౬౪ శ్రవ.

బాలామణియును అను దాని యందు సముచ్చయ మెందులకు? బాలామణి లిల్లి గూడ గామేచ్ఛ బట్ట జాలక యును నపార్థము గూడ వచ్చుటకా?

౪ “ఉ. చిన్నతనమ్మునందు సమశీల వయస్కుల బిన్నవారల

గ్రన్నన గూడి

౧ ఆ ౬౬ శ్రవ.

ఈ క్రన్నన శబ్ద ప్రయోగము వలన గలిగిన విశేషమేమి?

౫ “గీ. తప్పగా జూడలేని నే నిప్పు డొక్క

మనవి జేసెద దేవర మనవి చిత్తగింపవలె” ౨ ఆ ౨౦ శ్రవ.

ఇందొక మనవి వ్యర్థము. దేవరమనవి యన దేవర వారియొక్క మనవి యను నపార్థముగూడ వచ్చుచున్నది.

౬ “గీ. తగిన యన్నంబు లోనికి దగిన కూర దొరకదు”

౨ ఆ ౨౧ శ్రవ.

అన్నమునకు దగినకూర, యనినజాలును. తగిన యన్న మననక్కఱలేదు. దీని కుదాహరణము “గంతకు దగిన బొంత” తగిన గంతకు దగిన బొంత యని యేరైన నందురా?

౭ “శా. గా! నీ నీచు వినుబోరు చూడరు ధనంబీసీ ధనంబీయకే పోసి”

౨ ఆ ౨౫ శ్రవ.

ఇందొక ధనము పాదమును బూరించినది.

౮ “శ. పిల్లి చిత్తున దన క! న్నవమూసి పాలు బ్రావిన”

౨ ఆ ౩౩ శ్రవ.

ఇందలి చయ్యన, యనునది నిరర్థకము.

౧౦౬౬. జాలము చేసి రిచ్చట వెనంజనుదెంచు నటయ్య వాగునుక ”

౨ ఆ ౧౦౦ శ్రవ.

మధుసూదనుడు పెండ్లికి వచ్చునట, అనిన జాలును. త్వరగా నను
బెందులకు?

౧౦౬౭. ఒకచోట నకల వైదిక సంతతుల గోష్ఠి ” ౩ ఆ ౪ శ్రవ.

నకల యను పద మిందు వ్యర్థము.

౧౦౬౮. సగీతము. అ న్నదీతీర సౌభాగ్య మరసికొనుచు

మోదమందుచు న మృధుసూదనుడు ”

౩ ఆ ౨౪ శ్రవ.

“ అరసికొనుచు ” అనుబెందులకు? అరయుచు ననిన జాలును.

౧౦౬౯. పవలు చెయివట్టి పిలిచిన బలుక కట్టి

చాన నమవన చీకటిలోన నీలి

చీర గట్టినతటి నన్నజేయు వెట్టి పగిలి ” ౩ ఆ ౨౨ శ్రవ.

ఇందలి “ నీలిచీర కట్టిన తటి ” నను ప్రయోగము నిరర్థకము. “ ప
గలు చెయివట్టిలాగిన రానిదాని నమవన చీకటిలో గనునన్న చేసెనట!
అని లోకోక్తి.

౧౦౭౦. తనకు దానై వండుకొని తిన్ననది య

న్నంబు గాదద్ది సున్నంబు గాని ” ౩ ఆ ౨౯ శ్రవ.

నాల్గు పాదముల యందు “ నది, యది ” యని రెండేసిపాదపులు ప్ర
యోగించినారు. అం బొక్కొక్కటి పడికట్లు కాళ్ళలో జేరుచున్నది.

౧౦౭౧. “ మఱవని ప్రేమలా? తలపుమర్మములా? వెలలేనిముద్దులా?
యలువదిమందియైనసరియా? మఱియొకరియాన యానకర ”

౫ ఆ ౩౯ శ్రవ.

అటువదిమంది యనునది సజ్జికట్టు రాయి. మఱియుఁ గరియాన మా
నకు ననుదానిలో నొక యాన శబ్దము గూడ నట్టిదే.

అ న భ్య ము లు.

పా ణి గృ హీ త.

౧ “ఉ. నానిం దన వీధి నేగు తిటి నిక్కి గమంగొని” ౨౮౧౫పాణి.

౨ “సీ. విబోకవతి గచ్చి గుబ్బదోయినె జూడ

మతిమాలి బతిమాలు యతియు రణికి” ౨౮౨౨పాణి.

౩ “గీ. మురుగు కాలున జాతిలోఁ బొడము పలుగులు” ౨౮౫౩పా.

శ్ర వ ణా నం ద ము.

౧ “తగునా? సిరి వాడరేపు మా । వేంకట రత్న మంత్రికి” ౧౮౨౩శ్రవ.

౨ “ఉ. కాంతిల మాట నమ్మకొని కంఠునికొ గడు లోకువై తదీ

యాంతర భావముల్ దెలియ కై నరుబొజ్జయటంచు నుబ్బుచుం

డ్రైత వివేకులైన మది నీ విషయంబు పరీక్ష సేయఁగా

సెంతయు బుడ్డ నమ్మకొని యేటను బడ్డ విధమ్ము గాదాకో”

౩ ౮ ౨౫ శ్రవ.

౩ “వ. కవు లొసరించు గ్రంథములఁ గాంచిన వారలె యెక్కుడో రన

జ్ఞానదుల మంచు నిక్కెడరుగా?”

౪ ౮ ౩౦ శ్రవ.

౪ “సీ. “చూచునేమొకొ సిగ్గు చోటు” లతమను మధ్య

మధ్యఁ గొగటి కొక్కమాటుఁ జేరు

..గోపగించుకొ" యంచు గుల్కు గుబ్బల మధ్య

మధ్య జేతుల కొక్క మాటొసంగు

గిరిహసించుకొ యంచు బట్టురయమున మధ్య

మధ్య నావక యొక్క మాటు పెనగు

* * * * *

గీ. ముద్దు లిడి యొడ లెఱుగమి మోవి గోఱుకు

బదులు తీర్చినె యని చేతఁ బట్టు తొమ్మ

రాజ్య మిది నాది యంచు గర్వమ్ము చూపు" ర ఆగంత శ్రవ.

గీ "మ. నన్నును నిగ్గజ్జనఁజేసి వేశ్య గృహముం దూర్చంగ నీకోప్పనే?

గీ ఆ ౨౧ శ్రవ.

౬ "నీ. సురతమ్ము నం దనాగరము గల్గియు నాద

రమ్ము లేకని చెప్పరాని దాని"

గీ ఆ ౩౪ శ్రవ.

౭ "చ. "ప్రతమును బాడు చేసి నను వంచనఁ జేసితి పెంత దానవే?

యతివరో"యన్నమాటకహహ!యని నవ్వుడు"ముద్ర వైచియుం

చితిరే? బిగింపు చూట లీకఁ జెప్పకుఁ డంచు వదించు నాటి నీ

చతురత నేటికికొ మదిని బల్లని వేళఁ దలంతు గోమలీ?"

గీ ఆ ౪౩ శ్రవ.

౮ "చ. "అలదినమందు నాస్థలమునరంగల కేళి గృహమ్ము నందు నా

నలుకని వారనీసురత సౌఖ్యము దేలిన నాట నుండియొ

గులసతి మోము గన్గోనుటకుకో మన సొగ్గను "అంకునాగఁబెం

డిలి యొక నేల?" యంచును బఠించెడి పెద్దల నోరు క్రొవ్వెనే?

గీ ఆ ౪౪ శ్రవ.

౯ "చ. మమత దలిగ్నఁగానుపరి మ స్థక కేళిని గూడువేళ .. నో

రమణికో నన్నుగూడి యిటు అంతులునేయగ నీకు జెల్లెఁగ

క మహిని దేనికొ " ననిను " గాకమతేమిది నాదు పూర్వ వు
న్యాయాని వేచిచు నీయ వచనంబులు నా మది నాటకుండునే?

గీ ఆ ర౮ శ్రవ.

౧౦ "చ. సముఖము జేర వచ్చి బిగి చన్నుల గ్రుచ్చి కపుంగలించి | పా
యము తెమిజూపుచుం దెవలపోకల చిల్కలు నోటబెట్టుచుక
గనుకమూ మీట నన్ను సరతి మ్మన సోలగం జేయుపట్టి భ.
| కముగని నాటిరోజులిక రావిక రావిక రావు వచ్చెలి! "

గీ ఆ ౧౧ శ్రవ.

ఈ సగ్యముల యంగలి యసభ్యములను మేము న్యాభ్యాసము సేయఁ
 జాలక చదువగులకుఁ దెలియట కా యసభ్యముల క్రింద గీతలు గీసి
 యిమి. వీరి కవనమునం దీ యసభ్యము లొక లెక్కలోనివి కావు. వీరిక
 మూర్ఖత్వకూర్మ రాజాగారి చెంగి—

సీ. చెప్పులునుం భవరాలి చిన్నారి పొన్నారి

ముద్దుపలుకులకునై మొగము వాచె

గన్నులాననబోడి చిన్ని వన్నెల మోము

ముక్తపు చెయ్యలకునై మొగము వాచె

జేతు లాహల్యుటి జ్ఞాన బంగరు రంగు

పొగరు గుబ్బలకునై మొగము వాచె

నాలుకా వగలాడి డాలునుం జగురాకు

మోవి తేనెలకునై మొగము వాచె

సీ. తేను నా ముద్దు సుద్దుల మించుబోడి

సొగసు కీల్జడ వేట్లకై మొగము వాచె

బోలు వచ్చెగమయ్య నీ పున్నెమాయె

బంబుగడవయ్య యాత్మకా ర్పణివేంగిగీతపు. నానాభాజనం.

అనియు, మఱియొకసారి పోలవరము రాజుగారి చెంత—

శా. పాక్ష వాసమొనర్చు టొక్కటటుపై భార్య సమాయోగ మె
ట్లో కాలమ్మును గడ్డుచుండుటకునై యూహింపగానంతి వ
న్నా కాలమ్మురుదెంచె నీపయి నుపేక్ష జేసిన గోడలే
వీక్షణ నిల్చును? కృష్ణరాయ నృపతి! వేవే గటాక్షింపవే!

౧౧వ పుట నానారాజ సంకర్షణము.

అనియు, వేటొకతటి మందనా రాజుగారి చెంత--

శ్లో. దేశోదూరతరో యువాప్యహమహో! వృద్ధాగురూ గేహిని
నూత్నాయుచ ఋతుర్విమత్రచురవిహేష్వత్రితశ్రమూత్.
విద్యాజ్ఞాన వతశ్చ దేవభవతిః కింవ క్తు మీహమహే
భావ్యంబుద్ధి మతా పరేంగిత విదా శ్రీ మందనా భూపతే!

౧౨వ పుట నానారాజ సంకర్షణము.

(దేశము దూరము. మేము యౌవనులము. తలినండ్రులు వృద్ధులు.

భార్య సూతన. (అనగా గ్రొత్తగారి గాఢపురుషునకు వచ్చినది) ఇది
హేమంత ఋతువు. ఈ హేమంతమును గూడ శ్రమతో నిటఁ గడపితి
మి. (నూ కష్టమును) పరేంగిత జ్ఞాన ధురీణుఁ డగు బుద్ధిమంతుఁ డు
హింప వలెను గాని పండిత రాజులగు మీకు మేమేమి చెప్పఁగలము?)

అనియు వాక్రుచ్చినారు. మహారాజుల పేరొలగమ్మున నిట్టి పద్యము
ల నిస్సంకోచముగాఁ జెప్పిన వీరి కీ పై యసభ్యము లసభ్యములుగాఁ గా
న్పింపక పోయినఁ బోవుఁ గాక. కాని సకల ద్విచార దక్షులగు వారికి
మాత్ర మివి యసభ్యములై కర్ణపుట విదారణమును మనఃఫలక విభేదన
మును గావింపక మానవు.

ఔచిత్యభంగము.

ఔచిత్యమును గుఱించి వీరించుకంటెయైన శ్రద్ధ వహించినట్లు కన్పట్టదు. బాగుగఁ బరిశీలింప నౌచిత్య మను దానిని గవిత్యము సెప్పటలోఁ బాటింపవలయునని సంగతి వీరిఱుంగ నట్లు తోఁచుచున్నది. ఈ రెండు గ్రంథములలోఁ బాణిగ్రహీత మిన్నయై యున్నది. దీని యందలి యౌచిత్యభంగములను మేము ప్రదర్శింపఁ జాలకున్నారము. ఈ గ్రంథమునందలి యౌచిత్యభంగములను బ్రదర్శింపఁ బూనుట గ్రామ్య భాషలో వ్రాయఁబడిన గ్రంథము నందలి వ్యాకృతి భ్రంశములను నవరింపఁ బూనుట వంటిది. కావున దీనియొడల నౌదాసీన్యమును వహించి నందులకుఁ బాతక మహాశయులు మమ్ము మన్నింతురు గారి.

శ్రీ వరాహం ద ము.

ఇందలి కథానాయకుడు శ్రీవైష్ణవుడు. పండిత రాయడు. మహాకవిరాజు. “సమస్తరాజ మకటే మణి రంజిత పాదుడు” “వితరయ్యశురుడు” అని నెంత పొగడవలెనో వీరంత పొగడినారు. కాని వెంటనే---

గీ. నక్క పొదరిల్లు పంచాననంబు కరణి

వారకామిని యిలు సొచ్చె వైష్ణవుండు

ఎన్ని చదువులు చదివిన నేమి? నీచు

లకు గురుత్వంబు వైష్ణవులకు నలెంబు”

౧౮ ౧౧౧౧శ్రవ.

అని తుఢోలోకముపకుఁ ద్రోసివేసినారు. అగ్రకులజుడును గథానాయకుడు నగు మధుసూదను నిట్లు నీచపటములన్యాయముగాదు. వారకాంతయైనను సూర్యుని విక్రమార్వశీయమున మహాకవి కాళిదాసుడు

వారకాంత యన లేక పోయినాడు. ఇది యిట్లుండ మధుసూదనుడు వారకామిని యిలు సాచ్చెననినపుడు చెప్పిన యుపమ సందర్భముగ భేద, యుద్ధ సమయమున యోధుడు స్రుతియోధున కోపిపోయి నిచస్థలమున డాగినపు డుపయోగించిన యుపమయినది. కాని వీరసంగతిని గమనింపఁ జాలక పోయిరి. మధుసూదనుడు విశిష్టాద్వైతయైనను వీ రాతనిని వర్ణించిన పట్టున,--

“క. ఎప్పుడు మనమునఁ దలఁచినఁ

దప్పక కడుపారఁ గన్న తల్లిం బఠా దా

నప్పరమేశ్వరి యాతని

కప్పుడ కపనాను బుణ్యమది యెట్టిశియో” ౧౮ 23 శ్రవ.

అని వ్రాయించినారు. ఇది యసంగతము.

“క. అ ప్పరమేశ్వరి యనుచో

న ప్పరమేశ్వరి యటలచు నసదర్థంబు

జెప్పమరట! మాయరె! యటు

తప్పలు వల్కింపనేకదా? మా తలఁపున్ ”

దీనినెట్లో విఠిచి లక్ష్మీ యని యర్థము చెప్పిన నది యెట్లుండునో మేము చెప్పనక్కఱలేదు.లక్ష్మీ సహస్రనామ స్తోత్రాదుల యందుఁ గల యిట్టి శబ్దములు విశేషణ పర్యవసాయలు గాని విశేష్యములుగావు. విష్ణు సహస్రనామము లందు “ శినాయనమః, శర్వాణునమః ” అనికలదు. దానంజేసి శినశర్వ శబ్దములు విష్ణు పర్యాయములుగాఁ బ్రయోగించు నెఱులుండరు గదా? ”

౨౬, ౨౭వ పుటలు. కవితా విమర్శన ఖండనము.

మఱియొకచో జాలామణి తల్లిచే,—

“క. నవనాగరికులు కొండఱు

మున గంధర్వనిఁ బ్రవేశపెట్టినపుడు సైతము పెద్దన యెంత గడునుడ నముగఁ బ్రవర్తించెనో పరిశీలించుకుగాత.

వీరు మఱియొకచో,—

“చ. రవిమెఱుఁగాయె నక్కలువ రాయనికన్న, నిదేమి పాపమో
పవనునికన్న నా మదికిఁ బావకుఁడే మెఱుఁగాయె, నక్కటా!
శివ శివ! వేయిమాటలికఁ జెప్పఁగ నేటికి! జిత్రజాత సం
భవమగు నా యవస్థ భగవంతుఁ డెఱుంగును నే నెఱుంగుదుకా”

ర ఆ ౩౩ శ్రవ.

వైష్ణవియుగు బాలామణి మధుసూదనాచార్యున కుత్తరము వ్రాయుచు శివ శివా! యని వ్రాసినది. ఇదిన్యాయమా? మఱియు నిందలి “ భగవంతుఁ ” డను శిబ్ద మీ పెండ్లిర్భమున నప్రయోజ్యము. ఇది యిట నసభ్యమైనది.

వీరు శుద్ధ విశిష్టాద్వైతమతస్థుఁ డగు మధుసూదనుడు పరమేశ్వర్య పానకుఁ డనినాడు. శివుని వినుకొనించినారు. అట్టియెడల నిదియొక గొప్ప వింతయా?

వీరి యన్యాయ్యపు వ్రాత లింక నేకములున్నవి. కాని దిక్ష్పదర్శనముగఁ జూపిన యీ గోసములను బట్టి యవి యూహించుకొనుటకు నుగ ముములే. అయినను, బ్రకృతముతో సంబంధింపక పోయినను వీరి బంగారపు వ్రాత నింకొకదాని నుడహరించి యీ యశాచిత్త్య భంగ ప్రకరణమును విరమించెనము.

“సీ. ఎంద టీక్కిన సెట్ల యిల్లు చేరని బోటి

చేరివాణిలి యూరఁ జేయనేరె

నంతజేడిన మొగం బెత్తనేరని చాన

మొత్తి చిర్నగపు పల్కొత్త నేరె

నింద మంచును విడ వ్రూయ నేరని లేమ
యిచ్చి వాతెఱ యాన నీయ నేర్చె
చెయి వట్టి లాగిన సెజ్జ యంటని గోల
యంటి తోఁ బన్నంట యనియు నేర్చె
గీ. ముట్టినంతన మ్రాన్పడు ముద్ద రాలు
మ్రాన్పడక వీలొసంగ నేర్చె రతి కొకింత
యార! యేరీతి మాతెఱ జేతోంతరంబు
నాతి కన్నరికమ్ము రెండవ దినమున.

3 ఆ ౨౭ లక్షణా పరిణయము.

అని వీరు వ్రాయించినారు. ఈ నాతి మగ్రపురాధీశ్వరుండును, క్షత్రి
యకుల శేఖరుండు నగు బృహత్సేన ధనా కాంతుని యనుంగుఁ గూర్తురు.
భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుని ముద్దులభార్య. అగు లక్షణకు వీరు కన్నెఱిక
మాయెనని వ్రాసినారు. కటకటా! ఎంతఘోరము! ఏవద సెట్టి సందర్భ
ముల యందుఁ బ్రయోగింప వలెనో వీరి కింత చక్కఁగఁ దెలియును.

ప రి శిష్ట ము.

పాశక మహాశయాలారా!

గ్రంథము ముగింపక పూర్వము మీతో నొక విషయమును గుఱించి యించుకంత చెప్పికొన వలసి యున్నది.

ఈ గ్రంథముల యందు దోషము లింతమాత్రమే కలవనియు వ్యాకరణాది దోషము లిన్నిమాత్రమే కలవనియు మీరు తలంపవలదు. అప్రస్తుత ప్రశంసలు, విభక్తి చ్యుతులు, వచన చ్యుతులు, ప్రకరణ భంగములు, ఛందో భంగములు, గ్రంథ చార్యములు మున్నగున వనేకములు గలవు. కాని జాని సన్నిటిని విమర్శించిన గ్రంథమింకను బెద్దదియైపోవునని మా నితిమి. వ్యాకరణా ద్యప్రభంశములు పూర్ణముగాఁ బ్రదర్శింపమికిఁ గూడ నిదియే కారణము. వీరి కవిత్వము నెందలి ముఖ్యదోషములను దిక్ప్రదర్శనముగ మాత్రము చూపితిమి.

కావ్యము వ్రాయుట యనినఁ బైపై పనిగాదు. దానిలోఁ జాలఁ గష్టమున్నది. మహా కవులు కాళిదాసాదులు కూడఁ బ్రమాదముల పాలయిరి. కాని వీరు మాత్రము,--

*.. సత్కావ్య నిర్మాణ చాకచక్యంబున్న
ప్రక్షసోపేత భోజన " మనికొనిరి.

కలాభివర్ధనగ్రంథమాల.

౧౯౦౯ లో స్థాపితము.

ఇంగు నవలలు, దేశ చరిత్రములు, మహా పురుషుల జీవితములు రాయలు పరి
మాణమునఁ జక్కని కాలికో బైండు చేయించి ప్రకటింపఁ బడును.

ఈ గ్రంథమాలలో నిది వఱలోఁ బ్రకటించిన గ్రంథముల నన్నింటిని గొనుచు
నిక ముండు ప్రకటింపఁ బోవు గ్రంథముల నన్నింటిని గొనుటకు నొప్పకొను వా
రు కాశ్వతపు చందాదారులు.

కాశ్వతపు చందాదారులకు నీ గ్రంథమాలలోని గ్రంథము లన్నియు నంచె కూ
లి మేమే ధరించి నూరు పుటలకు ౦-౮-౦ చొప్పున నిచ్చెదము. ఇతరులకు నీ పు
స్తకములు అంచె కూలి గాక నూరు పుటలకు ౦-౧౦-౦ చొప్పున నీయఁబడును.
అనుబంధ గ్రంథములను చందాదారుల కుచితముగ నిచ్చెదము.

కాశ్వతపు చందాదారులు సొమ్ము మొదట నీయ నక్కఱ లేదు. ఒక్కొక్క పు
స్తక మిచ్చు ముగియఁగ జే ఆది వ్యాఖ్యా పేటలు ద్వారా పంపఁ బడును.

చందాదారులు ప్రవేశ రుసుము క్రింద ౦-౪-౦ చెల్లింప వలెను. ప్రవేశ రుసు
ము తమ దరఖాస్తులోఁ బంపవచ్చును. లేదా మొదటబంపు వి. పి. లోఁజేర్చి రాఁ
బట్టుకోఁ బడును.

ఇదివఱలోఁ బ్రకటింపఁబడిన నాల్గు గ్రంథములు ధక్క నిక డెమ్మిలోఁ బ్రక
టింపఁ బడవు.

మా గ్రంథమాలకు ౧౦ మంది చందాదారులను కేర్పవారికి నిదివఱలోఁ బ్రక
టించిన నాల్గు గ్రంథములను సూరక యిచ్చెదము.

ఇదివఱలోఁ బ్రకటించిన గ్రంథములు.

వారకాంత.

(పోతులు లేవు)

రామ దేవ విజయము. ౦-౬-౦.

ఇది యొక నాటకము. రెడ్ల చరిత్ర. కథా కల్పన మత్స్యపుత్రము. ర
స సరభాషణము విని తీరవలెను. వీర రస పరిష్కృతము. రెడ్ల కౌర్మ మిందుఁ జ
క్కఁగ బ్రదర్శింపఁ బడినది.

పాణిగృహీతా శ్రవణానంద శృంఖల. ౦-౬-౦.

గు నా మ ం జ రి . ౦-౩-౦.

౧౦ - ౬ - ౦ లకు తక్కువ వి. సి. చేయబడదు.

ఇతరుల కంటే కూలి తో ౧-౫-౦.

రాజావూ గ్రంథము.

మిథునానురాగము.

తయారగుచున్న గ్రంథములు,--ఇంగ్లండు దేశ చరిత్ర, భూగోళశాస్త్రము.

పలయువారు,—

 మా నేతరు, కలాభి వర్తన,

రాయవరము, కోట రామచంద్రపురం పోవు, గోదావరి జిల్లా. (అని వ్రాయవలెను)

ఆంధ్ర ప్రచారిణీ గ్రంథ నిలయము.

నిడదవోలు--కృష్ణా జిల్లా.

ఇందు వెలువడిన నవలలు.

	చందాదారులకు.	ఇతరులకు.
దుర్గేశనందని	0—12—0	1—0—0
వసుమతీ వసంతము	1—0—0	1—8—0
లలిత చంద్రహాసము	0—10—0	0—14—0
మృగ్మయి	1—0—0	1—5—0
సీతారామ	1—0—0	1—8—0
నూర్జహాను	1—0—0	1—8—0
రాజసింహ	1—0—0	1—8—0
మాధవీలత	1—0—0	1—5—0
మృగాలిని	1—0—0	1—5—0
దురదృష్టవంతులు	1—0—0	1—8—0
విష వృక్షము	1—0—0	1—5—0
రాధారాణి	0—3—0	0—4—0
యుగళాంగుళీయకము	0—3—0	0—4—0

ఇందు ఇందు మాసముల కొకటి చొ॥ కాలిక్రొబైండుతో ముద్దల మాటకట్ట గ్రంథములు వెలువడుచుండును. 100 పేజీలకు రు०—8—0 చొ॥ వెల యేర్పరచి చందాదారులకుఁ బంపుచుండుము. ఎంత పెద్ద గ్రంథమైనను రు० 1—0—0 కు మించియుండదు. ఇందు శాశ్వత చందాదారులుగాఁ జేరు వారికి మా యనుబంధ గ్రంథమాలికా గ్రంథములన్నియు నిగవ వ్రాసిన రీతిని మిక్కిలి చాకగానీయఁబడును.

అనుబంధ గ్రంథ మాల.

అతి మనోహరములును, రసవంతములును, నీతిదాయకములు నగు చిన్ని చిన్ని నవలలను ముద్రించి మన యాంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాలిక కనుబంధములుగాఁ బ్రకటింపుచున్నాము. ఈ నవలలన్నిటిని జనసామాన్యమునకంతకు నందుబాటుగా నుండునట్లు స్వల్పమూల్యమునకుఁ బంపుచున్నాము. ఇందును మా చందాదారుల కి

తరులకిచ్చు వెలకంటే తగ్గించియుచ్చుచున్నాము. మా గ్రంథమాలికా గ్రంథముల తోబాటు వీనినిగూడఁ బంపుటకనువుగానుండుటచే నీగ్రంథములకును మా చందా దారులు పోష్టేజిచెల్లింపవలసిన యావశ్యక మెంత మాత్రమును లేదు. ఈ నవలలు రు 0—2—0 లు మొదలు రు 0—8—0లు వఱకును ఇతరులకును, రు 0—1—6 మొదలుకొని 0—4—0 వఱకును మా చందాదారులకును దొరకుచుండును. చందాదారులు కానివారు పోష్టేజి ప్రత్యేకముగా భరింపవలసియుండును. ఈనవుల లే న్నటికిని ఈ 0—8—0 లు వెలకుమించియుండవు. 200 పేజీలన్నను మా చందా దారులకు రు 0—8—0 లు వెలకుమించియుండవు. ఈ నవలలు క్రొను 8 పేజీల మైనను డెమ్మీ 12 పేజీల సొనను వెలువడుచుండును.

మా చందాదారులలో నీ చిన్ని నవలలను కొనుచారు మాకు ఆర్డరును పంపిన యెడల నప్పటికిఁ దయ్యరైన యనుబంధములను పెద్దనవలలతోఁ గలిపి పంపుచుండుము. కాబట్టి కావలసినవారు మాకు వెంటనే ఆర్డరులు పంపించవలయును.

ఇందు ప్రకటింపఁ బడిన నవలలు,

	చందాదారులకు	ఇతరులకు
మూలతి	0--1--6	0--2--0
ప్రభావతి	0--2--0	0--3--0
కమలాకాంక్షుడు	0--1--6	0--2--0
లలిత	0--2--0	0--3--0
సాధన	0--5--0	0--7--0
నీరద	0--5--0	0--7--0
పరిమళ	0--6--0	0--8--0
కొహినూరు	0--6--0	0--8--0
ఉశ్మాదినీ	0--2--0	0--3--0
లీల	0--3--0	0--4--0

పత్రికమువారు, —

సెక్రటరీ. ఆంధ్ర ప్రచారిణి గ్రంథ నిలయము,

నిడదవోలు, కృష్ణా జిల్లా.

ఆది వ్రాయవలయును.

“వేంకటక” గ్రంథమాల.

(Established on 12th December 1911 in honour of
the Delhi Coronation Durbar.)

రంపురము, గంజాం జిల్లా.

1. శాశ్వతపు చందాదారుల కీర్తిని గ్రంథము లవ్వఁ బడును.
2. ప్రవేశరుసుమగు నాల్గణాలనిచ్చి, మేము ప్రచురించు గ్రంథములనెల్లఁ బుచ్చుకొనుచుండువారే శాశ్వతపు చందాదారులు. ఏదేని యొక్క- గ్రంథము పుచ్చుకొనినచో, నట్టివారు శాశ్వతపు చందాదారులు కారు.
3. శాశ్వతపు చందాదారులగు వత్సరమునకు నూఁడు గ్రంథములును పోష్టేజీకాక గండు రూపాయనను, మరియు నొక యనబంధ గ్రంథమును ఉచితముగ (వత్సరాంశమున) నీయబడును.
4. శాశ్వతపు చందాదారులగు వారు, వత్సరపు చందామును రెండు రూపాయలను (పోష్టేజీలుకాక యుండుగ నీయవలెనను నిబంధనలేను. మేము పృథులితగ్రంథముల వి.పి.గా నంపితిడెల్ల వానిని తిరుగఁ గొట్టక పుచ్చుకొనుచుండెనఁ జాలు.
5. శాశ్వతపు చందాదారులు ప్రవేశరుసుము నాల్గణాలును యుండుగ నీయనిచో, దానిని, వారికి వి.పి. చుంపు మొదటి గ్రంథములభరిను, పోష్టేజీలతోపాటు, రాబట్టు కొందుము.
6. ఏదేని కొంతకము మా పుస్తకములఁ బుచ్చుకొని, పిమ్మటమాని, తిరుగఁ బుచ్చుకొనవలెనన్న చ వారుతిరుగఁ బ్రవేశరుసుమునిచ్చి, శాశ్వతపుచందాదారులై, మున్ను శాశ్వతపుచందాదారులగు నవలెను.
7. శాశ్వతపు చందాదారులగు స్త్రీలుగాని, సమాజములుగాని, ప్రవేశరుసుము నీయవచ్చుటలేదు.
8. మాగ్రంథము వత్సరపుచందా మిక్కిలితక్కువగా రెండురూపాయలే యగుట పోష్టేజీలు నవారే భరించవలెను.

ఈగ్రంథాల స్థాపించుటలో మాముఖ్యోద్దేశములు.

1. ఆంధ్రప్రదేశ్ నివాసితుల కవలంబించని కొన్ని నూతన మార్గముల నమరచి, గ్రంథముల స్థాపించి, భాషామయల్లికి నూతన వారంకొరములు నమరచుట.
2. ఆంధ్రప్రదేశ్ వికృత గ్రంథములఁ బ్రచురించుట.

3. ఆంధ్రయభిషాగ్రంథరచనాసామర్థ్యముగలవారిచేతను, పండితకవులచేతను, గ్రంథములను వ్రాయుంపించి యేతన్నమును గ్రంథికర్తలకు బ్రోత్సాహము నొప్పుట.

4. ఈ సమాజము యొక్క పత్స్వరలాభమునకై గ్రంథరచన పటిచి, సహాయావశ్యములయిన, యాంధ్ర సమాజములకు శక్తివంచనలేకుండ, మాకు సాధ్యమైనంతవఱకు, ద్రవ్యసహాయ మొనర్పుట.

గ్రంథ రచనా నియమములు.

1. (i) ప్రకృతి వర్ణనలు (Description of Nature)
- (ii) స్వభావనిరూపణము (Characterisation)
- (iii) స్వభావావృద్ధినిరూపణము (Development of character)
- (iv) నూతన కల్పనలు (New ideas)
- (v) చరిత్ర విషయక చిత్రములు (Historical Beauties)

మొదలగు విశేషములచే విరాజిల్లుచు జనబాహుళ్యమునకు ప్రసరించు నవలలు, నాటకములు, ప్రబంధములు, జీవచరిత్రములు, భాషాంతరీకర్షణములు, మొదలగు గ్రంథములను ప్రచురింతుము.

2. సాధారణముగ గ్రంథమునం దేదని యొకానొక కనుక్కొనరవిశేషము లేనిదే యేము ప్రచురింప సమకట్టజాలము.

సాధనవిధానములు.

1. మా పుస్తకములుగొని చక్కవచుండు కాశ్వత్రపు చక్రావారుల సంఖ్య వృద్ధికావలెను. 2. పోషకులును, రాజ పోషకులును, దిను కరుణావృద్ధిచే నభిమానించు చుండవలెను. 3. పండితకవులు, గ్రంథకర్తలు, దయజూగు ప్రచురణాధికారులు గ్రంథములొసంగుచుండవలెను. ఈ మొదలగు సహాయము స్వయేనికావలెను.

కాశ్వత్రపు చందాదారుల సమకూర్పు వారికి బ్రోత్సాహము.

1. మా గ్రంథమాలకు విడుగురు కాశ్వత్రపుచందాదారుల సమకూర్పువారికి వేసక జాక్కుయొక్క రెండవ కురీచియును, “వాఁడే వీడు” అని యాపకనవల నుచితముగ నిత్తుము. పదుగరసు జేర్చువారి కొక పత్స్వరమానం బ్రతుకొక గ్రంథముల నుచితముగ నిత్తుము. పదునైమిది సు జేర్చువారు మా గ్రంథమాలకు శ్రేణిముగ నుచితపు చందాదారులగుచున్నారు.

2. ఇరువురి యొకరి కున్న సెట్టుదలగం జేర్చువారికి, మా సొంత బహుమానమునిత్తురు.

3. వీరికి మించిన చందాదారులః జేర్చువారుమాసమాజమునకు, వారిద్దరుడైనచో పోషకు లగుచున్నారు.

4. కాశ్వతపు చందాదారులను సమకూర్చు స్థామగ్యముగలవాడు, ఏజంట్లుగాఁ బనిచేయుఁగోరినచో, వారికిఁదగిన కుమారునిగాని, జీతముగాని, యాయఁబడును.

5. తాము సమకూర్చు కాశ్వతపు చందాదారులు మా గ్రంథముల నెల్లఁ గొనువారుగా నుండవలెను.

ప్రచురింపబడిన గ్రంథములు.

ఉదఃకాలము (The Dawn) -- కలభాషిణి యనుచేరి నాండ్రభాష, స్వీయచరిత్రఁ జెప్పచుండినటుల వ్రాసఁబడిన యాండ్రభాషాచరిత్ర. సంపాదక ప్రణీతము. 282 పేజీలు గలిగి, "పెవిర్ వైటు" కాగితముపై ముద్రింపఁబడిన పవనకావ్యము. వెల చందాదారులకు 0-14-0. ఇతరులకు 1-8-0. పోస్టేజీకాక.

వాఁడే బిఁడు (This is He) -- ఆపూర్వమును నిరూపక నవల. ఆండ్రభాష యిదివఱకున్నఁ బెఱుంగదు. దీనిఁ జదువవ్రాసఁగ్గిం నది మొదలు ముగించువఱకు మూయవనసాప్పుదు. కార్యదర్శి ప్రణీతము. కథా సందర్భానుసారము చేయఁబడిన 'హాథ్ టోన్ బ్లాక్' కలిగి 272 పేజీలుగల చిత్రమును పవన ప్రబంధము. వెల చందాదారులకు 0-12-0 ఇతరులకు 1-2-0 పోస్టేజీకాక.

ప్రేమము (Love) -- ఇది నియత వాస్తవ విషయము ననుసరించి వ్రాయఁ బడిన సువిషాదనాటిక. చరిత్రావిషయిక మై, సంఘసంస్కార సంబంధిక మై విరాజిల్లుచు, 'షేక్స్పియర్' మహాకవి నాటక ఫక్కి ననుసరించి, వ్రాయఁబడినదొటఁ బెక్కిండచే విసుతి గాంచినది. (ఆచ్చులో నున్నది) వెల చందాదారులకు 0-8-0 ఇతరులకు 0-9-0 పోస్టేజీకాక.

ఇతర విషయములు.

1. ఆంగ్లవ్యసహాయప్రకటనలకు తాపోసంపదము. ఇతరుల ప్రకటనలకు ధర సమము ధరల కారుచాక చేసి యేర్పరచినాము.

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు

దేవరాజు వేంకట కృష్ణారావు.

కార్యదర్శి.

వివేకవర్ధనగ్రంథమాల.

నియమములు.

1. ఆంధ్రభాషామతల్లి శేవశేయుటయే యీ గ్రంథమాలయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.
2. ఇందు ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికి దోహదపడను నాలుగు గ్రంథములు వర్ణింపఁబడినవి.
3. ఇందు ప్రబంధములు, నవలలు, నాటకములు, దేశచరిత్రలు, దేశోపకారుల గురించు రచనలును సరిత్రలు మున్నగునవి ప్రకటింపఁబడను.
4. ఈ గ్రంథమాలయందు ప్రకటింపఁబడు గ్రంథముల నన్నింటి కొనుటకు నొక్కొక నెల వారు కాశ్యతపు చందాదారులుగా నెంచుకొనఁబడును.
5. కాశ్యతపు చందాదారులకు ఈ గ్రంథమాలలోని గ్రంథములన్నియు పోస్టేజి మేమే భరించి నూరుపుటలకు రు 0-4-0 వంతున నిచ్చెదము ఇతరులకు ఈ పుస్తకములు పోస్టేజి కాక నూరుపుటలకు రు 0-6-0 వంతున నీయఁబడును.
6. ఇందు సంవత్సరముకు 800 పుటలకంటె నెక్కువపుటలుగల గ్రంథములు ప్రకటింపఁబడవు గాన చందాదారులకు వత్సరమునకు రు 2-0-0 కంటె నెక్కుడుకాదు.
7. కాశ్యతపు చందాదారులు ప్రవేశరుసుము. రు 0-3-0 ల నీయవలెను.
8. ఈ గ్రంథమాలయందు ప్రకటింపఁబడు గ్రంథములన్నియు దేశసరికొగితములు, పక్కినియచ్చు, మంచి జేండు గలిగియుండును.

ఇందు ప్రకటింపఁబడిన గ్రంథములు.

1. బుధమూరి చరిత్ర:—ఇది పట్టుక వర్తలలో నాలవ వాడగు పురూరపుని గురించి వ్రాయఁబడిన యొక గ్రంథముల పక్కిని నాటకము. ఇందు నవరసములు జక్కగా వర్ణింపఁబడినవి. ఇందులి పద్యనిమిత్తములై చదివిన గాని తనివిడిర నేరదు.

దీనివల చందాదారులకు రు 0-7-0 ఇతరులకు రు 0-11-0.

గ్రంథకర్త వంగల చిన్నికృష్ణయ్య శాస్త్రి.

2. సత్యాపాయి:—ఇది యొక సరిత్రవిషయక నవల. శాలాదేవుడను రాజుద్రోహియొక్క మోసమును, సంగి రాజాచక్రవర్తియొక్క ధైర్య స్థైర్యములను, సత్యానంద యోగియొక్క కార్యనిర్వాహకత్వమును మొదలగు విషయములను విపులముగా వర్ణింపఁబడినవి. దీనిని చదివిన పనువారవ శతాబ్ది ప్రారంభమందిరి హిందూదేశము యొక్క రాచరియ వ్యవహారములన్నియుఁ జెలియఁగను.

దీనివల చందాదారులకు రు 0-6-0. ఇతరులకు రు 0-9-0.

గ్రంథకర్తలు. ౬౯. వెంకటకృష్ణయ్య, టి. శివరావు.

